

Почитувани граѓани,

Ако се има предвид дека најсуштествен и единствено важен двигател во работата на омбудсманите секаде во светот се граѓаните и нивните права, тогаш неприкосновена вистина е дека омбудсманите пред се и по секоја цена треба и мора да ја имаат довербата на граѓаните.

Довербата не се гради само со промоција и критикување на органите што одлучуваат за правата на граѓаните. Напротив. Прашањето е многу поделикатно и неминовно поврзано со ефикасноста на институцијата и нејзината определеност, а ова особено е важно за омбудсманите во мултиетничките општества.

Довербата се гради со реална заштита и реална помош што секојдневно им се дава на граѓаните во нашите канцеларии. Довербата пред се мора и треба да се темели на авторитетот кој претставува иманентен атрибут во функционирањето на омбудсманите.

Кога велам иманентен атрибут, пред се мислам на фактот дека омбудсманите не користат санкции во своето дејствување, односно нивното дејствување секогаш претставува убедување со цврсто поткрепени аргументи што пак, значи потреба од секогаш докрај утврдени состојби, а пред се и над се дејствување и постапување кое се карактеризира со професионалност.

Тоа се нашите атрибути во постапувањето и токму тие насоки во нашето делување сметам дека се трудиме да ги одржиме за да ги охрабриме граѓаните да ја побараат нашата помош.

Сметам дека бројките секогаш се репер и дека покрај другите состојби со човековите права, тие во исто време на некој начин ја покажуваат и довербата што граѓаните ја имаат во оваа институција.

Бројките покажуваат дека засега постои доверба која со текот на годините расте. Тоа претставува наш поттик и наш предизвик.

Верувам дека авторитетот и професионалноста секогаш треба да претставуваат доблести на омбудсманот поради што е потребно постојано да се надградуваат.

Иџет Мемети

A handwritten signature in blue ink, which appears to be 'Ilije Memezi'.

Особености во 2009

Народниот правобранител стана Национален превентивен механизам

Со ратификацијата на Факултативниот протокол кон Конвенцијата за превенција на тортура, Народниот правобранител стана Национален превентивен механизам со можност при вршење на превенцијата да вклучи и невладин сектор.

На 787 граѓани успеавме да им ги заштитиме нивните права!

По спроведени постапки, констатирани повреди и упатени интервенции, Народниот правобранител им помогна на 787 граѓани во остварувањето на нивните права.

Упорноста сепак донесува резултати !

Заради заштита на правата на граѓанин, уште во 2005 година Народниот правобранител побара од основниот јавен обвинител да поведе истрага против четворица полициски службеници за пречекорување на нивните овластувања.

Меѓутоа Основното јавно обвинителство кривичната пријава ја отфрли, а против жртвата покрена обвинение. Поради тоа по барање на Народниот правобранител, Вишото јавно обвинителство изврши контрола и на основниот јавен обвинител му укажа дека треба да изврши преоценка на одлуката за покренување обвинение против граѓанинот, како и на решението за отфрлање на кривичната пријава против полициските службеници.

Привремената локација на Воспитно-поправниот дом Тетово стана трајно решение

И покрај континуираните препораки за дислоцирање на Воспитно-поправниот дом Тетово од Затворот Скопје, не се преземаат мерки во таа насока иако со тоа се прекршуваат сите стандарди кои го регулираат прашањето со малолетните сторители на кривични дела.

Дете почина поради семејно насилство

Дознавајќи за случајот од медиумите, Народниот правобранител се обрати до Центарот за социјална работа, кој претходно имал сознанија дека во семејството има проблеми. По пријавата за семејно насилство и неколкуте интервенции од Народниот правобранител, по извршен увид во семејството, Центарот за социјална работа сепак не утврдил постоење семејно насилство, но се обврза дека ќе ја следи состојбата.

За жал, во 2009 година едно од децата во тоа семејство почина, под сомнеж дека смртта настанала како резултат на насилство и претепување од страна на мајката. Народниот правобранител побара да се испита дали надлежните органи благовремено интервенирале заради утврдување и спречување на насилството во семејството и дали биле преземени благовремени превентивни мерки и мерки за заштита на правата на децата. Истовремено Народниот правобранител препорача доколку се утврди несовесно и несоодветно постапување на службените лица кои биле должни да ги преземат потребните мерки, да се преземат и мерки на одговорност, со цел во иднина службените лица совесно, благовремено и објективно да ги согледуваат состојбите и секогаш кога има потреба за заштита на децата да ги преземаат сите со закон предвидени мерки за да обезбедат ефикасна и брза заштита на децата и да не дозволат на децата да им бидат загрозени основните човекови права, особено правото на безбеден и сигурен живот и правото на заштита од каков било вид насилство, занемарување и злоупотреба.

Тетовчани со години во чад и смрдеа

Граѓаните на Тетово со години наназад имаат лоша судбина да мораат да живеат во непосредна близина на дива депонија која секојдневно ги труе со чад и смрдеа. За нив најмалку е битно чија е одговорноста бидејќи тие едноставно имаат право на живот во здрава животна средина.

Оправдувањата на градоначалниците на Тетово и Гостивар пред Народниот правобранител дека се преземаат напори за разрешување на проблемот тетовчани ги слушнале многупати досега, па затоа китат елки со конзерви и шетаат со маски низ градот.

Комисијата за денационализација Кисела Вода не ги почитува одлуките на Врховниот суд

Со решение за денационализација донесено на 24.06.2002 година на семејството на Н.Ј. му бил вратен национализираниот имот, но иако решението е правосилно, Комисијата со години одбива да го изврши и имотот да го предаде во непосредно владение.

Имено, во 2009 година е донесено ново решение со кое претходното решение делумно е огласено за ништовно, со образложение дека неговото извршување воопшто не било можно. Сето ова би било во ред доколку во случајов прашањето за ништавност на правосилното решение веќе не било расчистено бидејќи Врховниот суд на Република Македонија уште во 2005 г. на општа седница донел пресуда со која одлуката на првостепената комисија со иста содржина ја поништил како незаконита.

Интервенцијата на Народниот правобранител упатена директно до министерот за финансии, исто така е игнорирана и засегнатите граѓани се уште се жртви на бирократско однесување и прашање е дали и кога ќе го добијат нивниот имот, како и дали и кој ќе сноси одговорност за ваквото тенденциозно постапување и за состојбата во која се тие доведени.

По интервенција на Народниот правобранител рокот за новите лични карти продолжен

Поттикнат од написите во средствата за јавно информирање во врска со проблемот на граѓаните за замена на постоечките со биометриски лични карти, Народниот правобранител констатира двоен режим на Законот за личната карта во однос на обврските на Министерството за внатрешни работи и обврските на граѓаните за замена на старите лични карти најдоцна до 27.02.2010 година.

Имајќи предвид дека воведувањето на концептот на т.н. биометриски јавни исправи наложува целосна ориентација на граѓанинот кон органот за внатрешни работи наместо обратно, односно непримена на начелото на сервисна ориентација на органите со што граѓаните може да трпат штетни последици како странки во управната постапка, Народниот правобранител достави иницијатива за измена и дополнување на Законот за личната карта со предлог продолжување на рокот за замена на личните карти.

Собранието на Република Македонија го прифати Предлог-законот за личната карта со пролонгирање на крајниот рок за менување на личните карти до 2012 година.

Бесплатното основно и средно образование се уште само на хартија

Народниот правобранител утврди дека во некои места (рурални средини) не беше обезбеден превоз за учениците до училиштето, поради што децата беа оневозможени редовно да одат на училиште и да ја следат наставата.

Воедно, утврдено е дека за учениците кои патуваат од едно место во друго или од еден во друг град, поради тоа што во местото на живеење нема соодветна струка за која е покажан интерес или пак не се обезбедени услови за следење настава на мајчин јазик, општините меѓу себе си ја префлуваа вината и не обезбедуваа средства за превоз, поради што учениците, односно родителите се принудени сами да ги плаќаат трошоците за превоз. Меѓутоа и покрај укажувањата и интервенциите на Народниот правобранител, но и на Министерството за образование и наука, за дел од учениците овој проблем се уште не е надминат.

Вишите рендген техничари добија решенија за распоредување според стекнатото звање

Согласно Законот за високото образование и препораките на Министерството за здравство, рендген техничари се стекнале со високо образование, односно со звање дипломиран радиолошки техничар, но по нивните барања не се преземаа мерки за распоредување. По укажување на Народниот правобранител, Јавната здравствена установа Здравствен дом-Скопје донесе решенија за распоредување на овие лица на повисоко работно место согласно стекнатото звање.

Бездомните лица само формално заштитени од страна на државата

Народниот правобранител утврди дека поголем број бездомни лица, меѓу кои и деца, се сместени во Детското одморалиште „Љубанци“ - објект во кој не се создадени елементарни услови за нормално живеење. Исто така забележано е дека користењето на здравствените услуги на овие лица им е отежнато, како и дека ниту едно од децата не оди во училиште.

Народниот правобранител за констатираната состојба го извести Министерството за труд и социјална политика и Владата на Република Македонија и побара да се преземат мерки заради создавање барем минимални услови за нормален живот на децата и за остварување на нивните права. За жал, Владата достави краток одговор до Народниот правобранител информирајќи дека предметот е препратен на надлежност до Министерството за труд и социјална политика, без притоа да се преземат конкретни мерки.

Масовните промени на наставниот кадар на штета на децата

Реагирајќи на ваквите настани Народниот правобранител му укажа на Министерството за образование и наука дека согласно Конвенцијата за правата на детето, во сите активности кои се однесуваат на детето, од примарно значење треба да се неговите права и интереси и во таа насока е потенцирано дека и во сите активности што се преземаат во образовните установи мора да се води сметка и за најдобриот интерес на децата кои имаат право редовно и без никакви проблеми да ја следат наставата од соодветен наставен кадар, особено на почетокот на школската година, кој за децата е многу значаен.

Одговорот на Министерството не соодветствуваше на препораките, односно не беше наведено кои мерки се преземени за заштита на правата на децата и за отстранување на сите причини што може да имаат штетни последици врз развојот на децата, со цел да се обезбеди една од целите на образованието, а тоа е: хармоничен, интелектуален, емоционален и социјален развој на учениците.

Вработен во основно училиште пред суспензија поради физичко насилство врз ученик

Иако неспорно беше утврдено дека вработено лице во училиште извршило физичко малтретирање на дете од училиштето, и по повеќето интервенции и препораки на Народниот правобранител директорот на училиштето подолг период одбиваше да преземе мерки спрема лицето кое физички нападнало ученик, особено поради тоа што во периодот во кој се случил настанот тој не бил директор на училиштето.

Народниот правобранител продолжи со интервенции повикувајќи се и на мерките преземени за случајот од страна на Министерството за внатрешни работи и Државниот просветен инспекторат, по што директорот му изрече писмена опомена пред суспендирање на вработениот, со услов доколку во рок од една година стори или учествува во таква или слична конфликтна ситуација ќе му престане работниот однос во училиштето.

За ист случај две различни судски одлуки!

Иако Кривичниот совет на Основниот суд Скопје 1 по тужба на граѓанин му го уважи тужбеното барање утврдувајќи дека бил жртва на полициско постапување поради што за виновен го огласи полицискиот службеник, за истиот кривично-правен настан друг кривичен совет на истиот суд, за виновен го огласи граѓанинот.

По интервенција на Народниот правобранител глумите и наглумите го остварија правото на информирање

По дадено укажување од Народниот правобранител, телевизиските вести за глумите и наглумите лица вратени на програмата на јавниот телевизиски сервис Македонска телевизија.

Истрага против полициски службеник бидејќи сакал личните сметки да ги расчисти под плаштот на униформата

И.С. од Велес стана жртва на полициско постапување само поради тоа што бројот на неговиот мобилен телефон случајно се нашол во телефонската евиденција на член од семејство на полициски службеник. Единствено тоа, а не и наводните сообраќајни прекршоци, било вистинската причина И.С. да биде повикан и да стане жртва на тортура во полициска станица.

Секторот за внатрешна контрола, како вообичаено и во овој случај, не утврди злоупотреба на полициските овластувања, но Народниот правобранител по спроведената обемна истрага и документирање на случајот против полицискиот службеник поднесе кривична пријава која Основниот јавен обвинител во Велес ја прифати и случајот беше процесуиран пред надлежниот истражен судија.

Децата во установи без познавања на нивните права и најчести жртви на физичко и психичко малтретирање

Заради согледување на состојбата со почитувањето и заштитата на правата на децата Народниот правобранител изврши анонимно анкетирање на децата сместени во јавните установи: „11 Октомври“, „25 Мај“ и „Ранка Милановиќ“.

Анализата на добиените одговори на децата покажа дека најголемиот број од нив немаат сознанија за нивните права и обврски, а следствено на тоа не можат да ги распознаат повредите и злоупотребите на нивните права. Од одговорите произлезе дека и покрај забраната и можноста за санкционирање на појавите на физичко и психичко малтретирање на децата, се уште е застапено физичкото и психичко малтретирање на децата згрижени во установи. Особено загрижува фактот што децата се плашат да зборуваат јавно за овие појави, а уште помалку имаат сознанија, но и храброст да побараат заштита од надлежните органи и институции.

По укажување на Народниот правобранител работното време усогласено со потребите на пациентите

Заради обезбедување соодветна терапија и третман на зависници од дрога, група граѓани побараа од Народниот правобранител да интервенира здравствената установа да го прилагоди работното време, за да можат редовно да ја примаат терапијата и навремено да пристигнуваат на нивните работни места за да не ја изгубат работата. По интервенција на Народниот правобранител, здравствената установа го промени работното време во интерес на граѓаните, со цел да не бидат спречени во редовното примање на потребната терапија.

Да не интервенираше Народниот правобранител општините немаше да постапат согласно Законот за заштита на правата на пациентите

Постапувајќи по поднесена претставка Народниот правобранител се обрати до сите општини во Република Македонија и побара да постапат согласно Законот за заштита на правата на пациентите, по што поголемиот дел од општините по интервенција на Народниот правобранител ја формираа со закон предвидената комисија, во дел од општините формирањето комисија е во постапка, а дел го известил Народниот правобранител дека ќе формираат таква комисија во текот на 2010 година.

Стражари од Затворот Скопје под обвинение за тортура

Откако неспорно утврди дека станува збор за класична тортура над осудени лица, Народниот правобранител против припадници на службата за обезбедување во Затворот Скопје, поднесе барање за утврдување казнена одговорност. Барањето на Народниот правобранител беше прифатено.

Јавност во работата и меѓународни активности

Тргувајќи од фактот дека годината ја започнавме исправени пред нов предизвик, односно со добивање улога на национален превентивен механизам за превенција на тортура, тогаш логично годината беше одбележана со проектни активности токму во насока на создавање услови за функционирање на новата надлежност.

Секако, најпрвин беа преземени активности за измени на Законот за народниот правобранител, во согласност со Факултативниот протокол кон Конвенцијата за превенција на тортура, како неопходен услов за натамошно постапување во оваа сфера.

Понатаму активностите се движеа во насока на промовирање на новите

надлежности на Народниот правобранител во сферата на превенцијата на тортура, за што со поддршка на Мисијата на ОБСЕ беа организирани неколку јавни настани.

Имено, беше воспоставена менторска релација со Канцеларијата на Омбудсманот на Чешката Република и беа воспоставени контакти со Комитетот за превенција на тортура на Советот на Европа и Подкомитетот за превенција на тортура на Обединетите нации, а нивните претставници подоцна беа дел од настаните што следеа.

Проектната активност започна со конференција која ги собра на исто место високите претставници од: Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда, Управата за извршување на санкции и секако првите луѓе на казнено-поправните и воспитно-поправните установи и на психијатриските болници.

Целта беше генерално запознавање со новата улога на омбудсманот, но и информирање за новите обврски, односно должности на засегнатите органи и установи. Се разбира, настанот беше

организиран и заради запознавање на јавноста со новата надлежност на омбудсманот.

Подоцна беа организирани три работилници, секоја за по еден сегмент кој ќе биде предмет на превентивните дејства на омбудсманот, односно за: затворите, полициските станици и психијатриските болници.

На работилниците беа поканети сите кои имаат раководни улоги во институциите и установите, а соодветна експертиза беше презентирана од страна на претставници на Комитетот и Подкомитетот за превенција на тортура.

Проектната активност заврши со конференција на која беа презентирани сублимираните заклучоци од сите работилници и со неа беше заокружен процесот на промоција на новата надлежност на Народниот правобранител.

Тоа се однесуваше на промоцијата, а допрва следува реалното справување со сите аспекти што ги носи новата улога на Народниот правобранител што пак, неминовно зависи од тоа колку на омбудсманот ќе му се дадат можности и услови ефективно да ги реализира своите нови

надлежности.

Со оглед дека востановувањето на националните превентивни механизми претставува предизвик со кој моментално се соочуваат сите земји во Европа, во Старзбур, Франција, во седиштето на Советот на Европа беше одржан првиот состанок на националните превентивни механизми во Европа и во исто време симболично беше одбележана и 20-годишнината од востановувањето на Комитетот за превенција на тортура при Советот на Европа.

Што се однесува до другите активности на меѓународен план, тие и оваа година беа многубројни, но една сепак мора да се издвои од останатите ако се има предвид нејзината важност.

Имено, многубројното семејство на омбудсмани ја прослави 200-годишнината од востановувањето на првата омбудсман институција, а тоа е Омбудсманот на Кралството Шведска.

Прославата се одвиваше во главниот град на Шведската престолнина - Стокхолм и беше одбележана со голема меѓународна конференција на која

присуствуваа омбудсманите на сите држави во светот. Конференцијата беше добра прилика да се направи осврт на почетоците на востановувањето на омбудсман институциите, но и на нивните денешни трендови и предизвици со кои се соочуваат.

Во текот на годината, народниот

правобранител присуствуваше и на меѓународна конференција на омбудсманите од земјите членки, како и земјите кандидатки за членство во Европската унија, која се одржа во Пафос, Кипар.

Конференцијата беше отворена од страна на европскиот омбудсман г. Никифорос Дијамандурос, а главни теми беа: миграцијата, правото на азил, постапката за добивање азил и заштитата од дискриминација.

Не изостанаа и многубројните активности како резултат на членството во Асоцијацијата на омбудсмани и медијатори од Франкофонијата и Асоцијацијата на омбудсмани од Медитеранот.

Имено, во Квебек, Канада беше одржан 6-от Конгрес на омбудсманите и медијаторите од Франкофонијата каде излагање имаше и народниот правобранител на тема: „Народниот правобранител во промовирање на правдата: Какви зборови

за соочување со политичките предизвици – од приговор до дејствување“. На Конгресот народниот правобранител беше повторно избран за член на Административниот совет на Асоцијацијата.

Третата средба на Асоцијацијата на омбудсмани од Медитеранот беше одржана во Атина, Грција на која народниот правобранител говореше на тема: „Пристап до местата каде слободата на движење е ограничена“.

Што се однесува до средбите во регионот, народниот правобранител учествуваше на конференција која беше организирана од страна на омбудсманот

Годината беше проследена со многубројни настани во кои народниот правобранител со помош на медиумите ја промовираше својата нова улога на национален превентивен механизам, но и неговите други општи надлежности.

Медиумското промовирање и изнесувањето на ставовите и мислењата во врска со човековите права генерално и поединечно за одредени предмети се вршеше секогаш врз основа на потполно утврдена фактичка состојба и издржани аргументи со цел за објективно и доследно информирање на граѓаните и јавноста.

на Црна Гора и се одржа во Подгорица, на која повторно главна тема беше тортурата и националните превентивни механизми.

Оваа година 10-годишнина прослави и Омбудсманот на Република Албанија, а на прославата присуствуваше и македонскиот омбудсман.

Билатерална посета беше остварена и во Канцеларијата на естонскиот омбудсман каде беа разменети искуства во сферата на превенцијата од тортура со оглед дека естонскиот омбудсман има повеќегодишно искуство како национален превентивен механизам за спречување тортура.

Бројките покажуваат

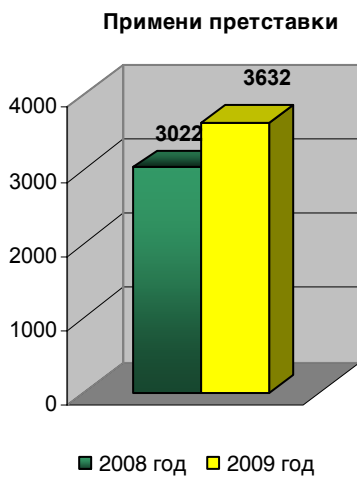
Во извештајната година значително се зголеми бројот на претставките. Бројките покажуваат дека голем број граѓани се обратија до Народниот правобранител за остварување и заштита на нивните слободи и права. Тоа од една страна укажува на фактот дека граѓаните се повеќе го препознаваат Народниот правобранител како заштитник на нивните слободи и права, но истовремено покажува и дека администрацијата се уште на незадоволително ниво им овозможува на граѓаните на ефикасен и квалитетен начин да ги остваруваат нивните права.

3.632
Нови
претставки

Општи податоци

Графикон бр.1

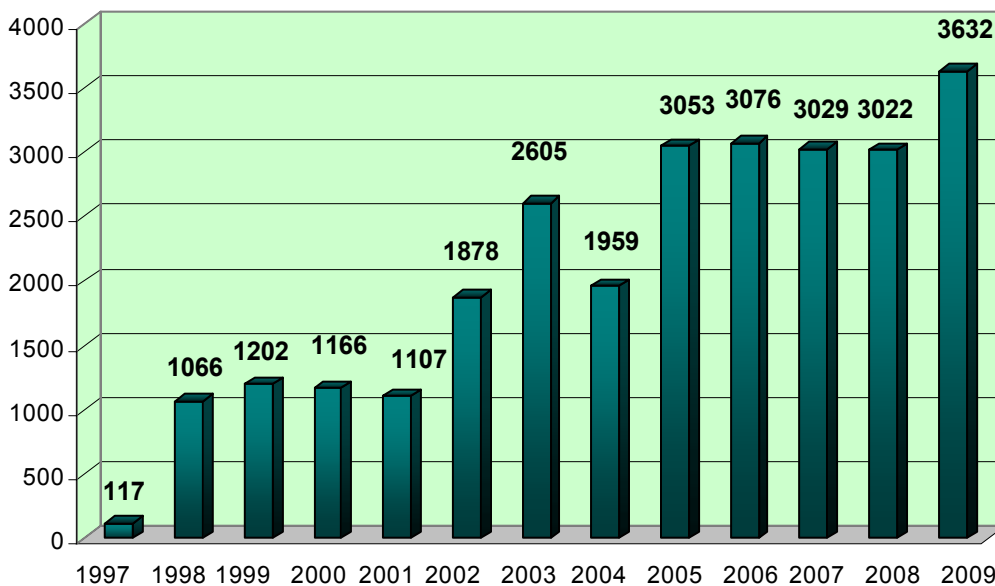

Во 2009 година Народниот правобранител постапуваше по вкупно 4.456 претставки од кои во извештајниот период беа поднесени 3.632 претставки од 3.847 граѓани. Во 16 случаи Народниот правобранител покрена постапка по сопствена иницијатива, на разговор беа примени повеќе од 5.700 граѓани во Канцеларијата во Скопје и во подрачните канцеларии и беше одговорено на над 7.500 телефонски јавувања.

Оваа извештајна година бројот на примени претставки беше значително зголемен, односно 20% во однос на бројот на примените претставки во последните неколку години.

Графикон бр.2

Примени претставки по години

4.456

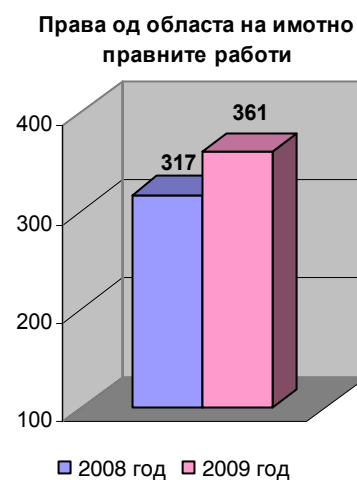
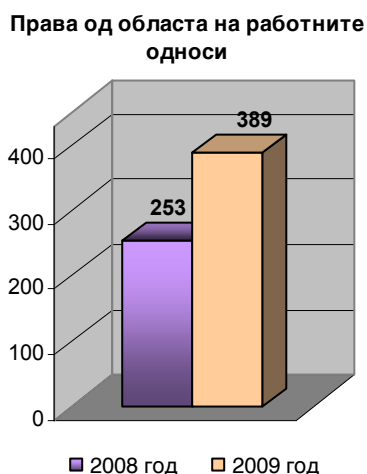
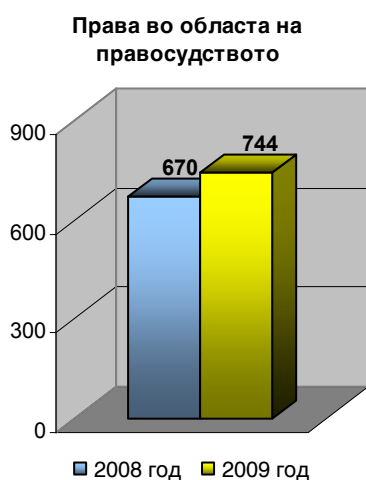
**Претставки по кои
постапуваше НП**

Податоци по области

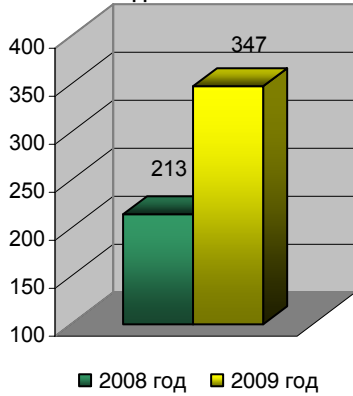
Најголем број претставки беа поднесени од областа на: правосудството 744 или 20,48%; од работните односи 389 или 10,71%; имотно-правната област 361 или 9,94%; од казнено-поправните и воспитно-поправните установи 347 или 9,55%; потрошувачките права (комунални и други надоместоци) 277 или 7,63%; областа на заштитата на правата при полициски постапки 252 или 6,94%; пензиското и инвалидското осигурување 181 или 4,98%; урбанизмот и градежништвото 170 или 4,68%; заштитата на правата на децата 157 или 4,32%; граѓанските состојби и други внатрешни работи 154 или 4,24%; социјалната заштита 95, односно 2,62%; здравствената заштита 72 или 1,98%; станбените односи 57 или 1,57%; финансиите и финансиското работење 50 или 1,38%; образованието, науката, културата и спортот 49 или 1,35%; животната средина 21 или 0,58%; недискриминацијата и соодветната и правична застапеност 20 или 0,55%; како и од други области за кои беа поднесени 234 или 6,44% претставки (*Преглед бр.1, стр.18 и Графикон бр.3*).

Прегледот на поднесените претставки по области покажува незначително намалување или зголемување во однос на претходната година, освен во потрошувачките права каде бројот на претставките е скоро двојно зголемен, како и во областа на работните односи каде нивниот број е доста зголемен.

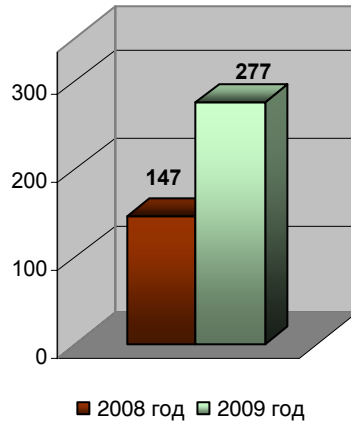
Графикон бр.3

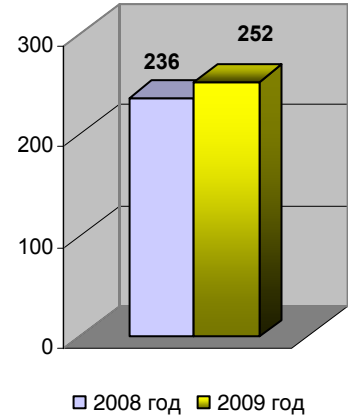
Права во областа на казнено-поправните и воспитно-поправните домови

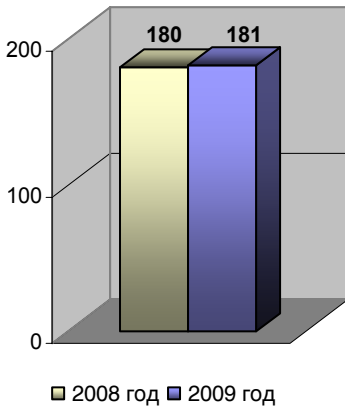
Потрошувачки права

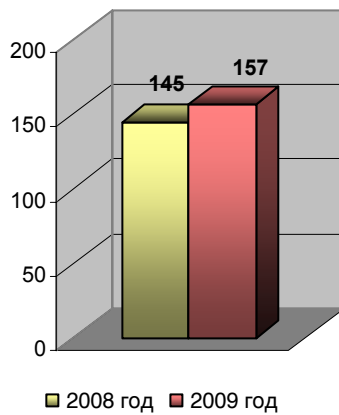
Права од областа на полициските постапки

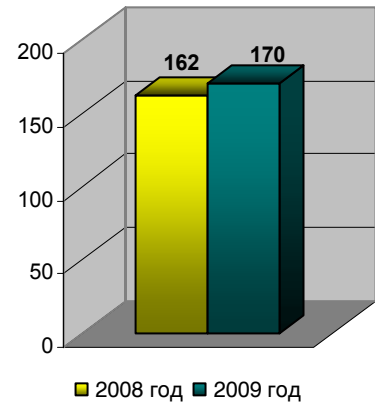
Права од пензиско и инвалидско осигурување

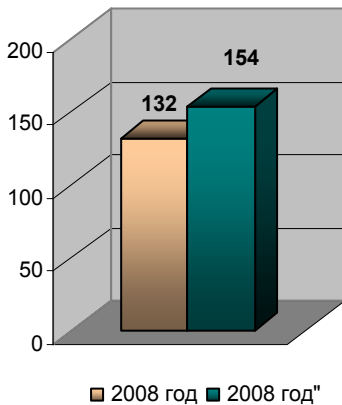
Права на децата

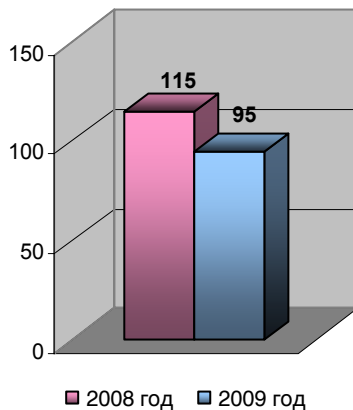
Права од областа на урбанизмот

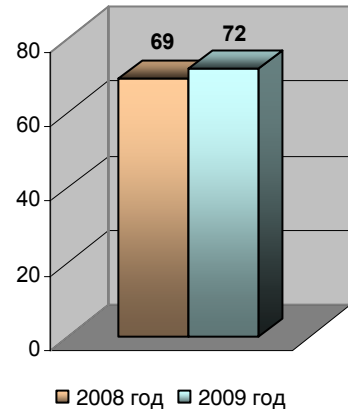
Права од областа на граѓанските состојби и други внатрешни работи

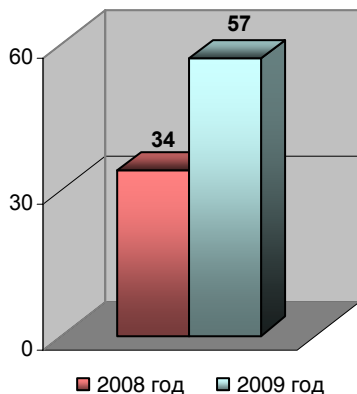
Права од областа на социјалната заштита

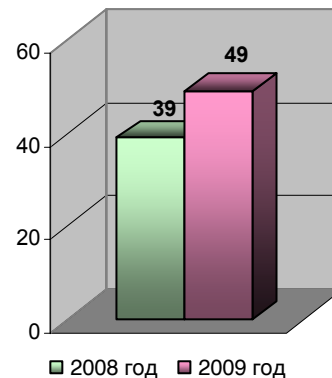
Права од областа на здравствената заштита

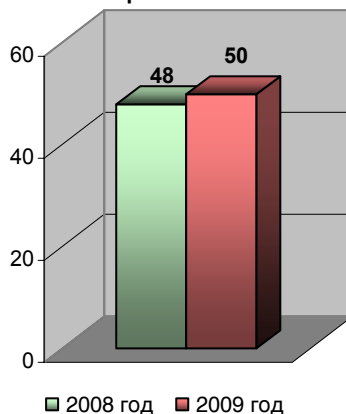
Права од областа на станбените односи

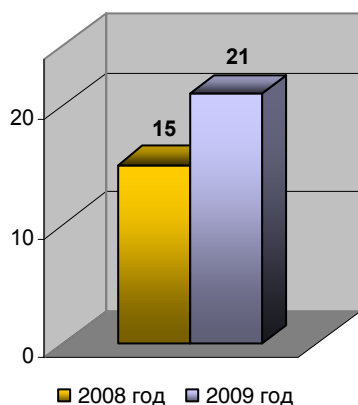
Права од областа на образованието, науката, културата и спортот

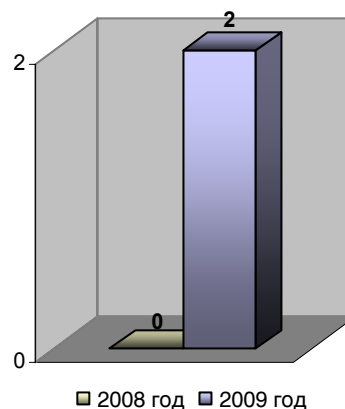
Права од финансии и финансиски работи

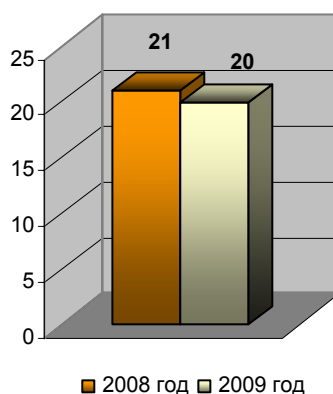
Права од областа на животната средина

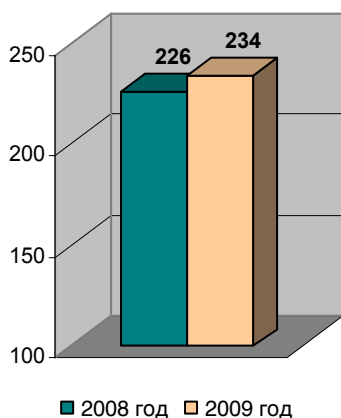
Права на воени лица и воени обврзници

Права од областа на недискриминација и соодветна и правична застапеност

Права од други области

Најголемиот дел од претставките се однесуваа на неефикасноста на судовите, односно одолжување на судските постапки, дел се однесуваа на актите и дејствата преземени и донесени од страна на второстепените комисији при Владата на Република Македонија, Министерството за финансии, Министерството за внатрешни работи, Министерството за транспорт и врски, Министерството за труд и социјална политика и од други органи, како и на акти донесени од органи и организации што имаат јавни овластувања.

Преглед бр. 1

ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ, РЕШЕНИ И ПРЕТСТАВКИ ОСТАНАТИ ВО РАБОТА ОД 01.01. ДО 31.12.2009 ПО ОБЛАСТИ																
ОБЛАСТИ	Примени во 2009 година	Број на подносителите	Останати од претходната година	ВКУПНО во работа	Анонимни	Начин на решавање					Информации до министри	Информации до Влада	Информации до други органи и организации со јавни овластувања	Вкупно завршени постапки	Предмети останати во работа	
						Со одлука за запирање или непокрнување постапка	Решени на друг начин	Констатирани повреди								
								Дадени мислења, сугестии, препораки	Постапено по интервенција на НП	Преземени сите законски дејствија од НП						Непостапено по интервенција на НП
Недискриминација и соодветна и правична застапеност	20	20	8	28	9	2	9	4	3	2	3		2	18	10	
Полициски постапки	252	261	84	336	2	221	12	37	27	7	3	1		269	67	
Граѓански состојби и други внатрешни работи	154	154	59	213		92	7	81	43	17	21	2		259	54	
Правосудство	744	765	138	882	1	644	17	106	85	11	10			758	124	
Воени лица и воени обврзници	2	2	0	2		2								2		
Социјална заштита	95	96	30	125	1	60		39	31	1	7		1	93	32	
Работни односи	389	433	78	467	6	236	9	140	84	39	17	23	4	5	374	93
Станбени односи	57	57	4	61		29	2	27	20	2	5	1		53	8	
Здравствена заштита	72	76	25	97		36	3	34	30	2	2	4		71	26	
Пензиско и инвалидско осигурување	181	181	59	240	1	131	7	62	57		5	29		196	44	
Образование, наука, култура и спорт	49	50	7	56	1	21		29	28	1		3	1	51	5	
Права на децата	157	161	14	171		107	5	48	42	5	1	10	4	3	159	12
Урбанизам и градежништво	170	186	54	224		119	6	42	22	10	10	1		5	157	67
Животна средина	21	21	2	23		13	1	6	5		1			19	4	
Финансии	50	52	14	64		35		23	20		3			55	9	
Имотно-правни односи	361	398	124	485		217	8	221	127	35	59	3	1	387	98	
Потрошувачки права	277	316	37	314		175	3	96	88	4	4		1	21	270	44
Казнено-поправни и воспитно-поправни домови	347	349	27	374	3	287	5	49	33	10	6			338	36	
Друго	234	269	60	294	3	180	9	53	41	10	2	4	2	243	51	
ВКУПНО:	3632	3847	824	4456	18	2614	96	1102	787	157	158	55	42	38	3672	784

Преглед бр. 2

ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ, РЕШЕНИ И ПРЕТСТАВКИ ОСТАНАТИ ВО РАБОТА ПО ГОДИНИ																	
	Останати од претходната година	Примени во тековната година	Број на подносителите	ВКУПНО во работа	Анонимни	начин на решавање						Информации до министри	Информации до Влада	Информации до други органи и организации со јавни овластувања	Вкупно завршени постапки	Останати во работа	
						Со одлука за запирање или непокрнување постапка	Решени на друг начин	Констатирани повреди									
								Дадени мислења, сугестии, препораки	Постапено по интервенција на НП	Преземени сите законски дејствија од НП	Непостапено по интервенција на НП						
2009	824	3632	3847	4456	18	2614	96	1102	787	157	158	55	42	38	3672	784	
2008	679	3022	3309	3701	11	2143	89	713	605	33	75	32	23	19	2877	824	

Преглед бр.3

ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ ПРЕТСТАВКИ ПО ГРАДОВИ И ДРЖАВИ НА СТРАНСКИ ПОДНОСИТЕЛИ					
	2008 год.	2009 год.		2008 год.	2009 год.
Берово	8	8	Пехчево	6	2
Битола	235	320	Прилеп	99	96
Богданци	2	3	Пробиштип	16	13
Валандово	4	3	Радовиш	31	37
Велес	50	53	Ресен	11	12
Виница	9	12	Скопје	1236	1663
Дебар	23	10	Струга	64	67
Делчево	11	21	Струмица	101	131
Демир Хисар	14	22	Свети Николе	10	9
Демир Капија	8	8	Тетово	219	224
Дојран	9	2	Штип	95	105
Гевгелија	29	25	Албанија	1	-
Гостивар	76	105	Англија	2	-
Злетово	-	1	Белгија	1	-
Кавадарци	67	50	БИХ	1	-
Кичево	167	145	Бугарија	1	-
Кочани	33	27	Германија	3	1
Кратово	26	17	Грција	2	-
Кр.Паланка	19	39	Косово	7	3
Крушево	8	19	Р. Српска	1	-
Куманово	165	240	Русија	1	-
М.Каменица	1	9	Србија	4	4
Мак.Брод	40	23	Италија		1
Маврово	2	2	Хрватска	1	2
Неготино	18	18	Црна Гора	1	-
Охрид	82	80	Шкотска	1	-
ВКУПНО				3076	3632

Според местото на живеење на подносителите на претставките, најголем број претставки се од Скопје, односно 1.663, потоа следат претставки на подносителите од: Битола, Куманово, Тетово, Кичево, Струмица и останатите поголеми урбани средини. Може да се забележи дека најбројни се подносителите на претставките кои живеат во местата каде се наоѓаат и подрачните канцеларии на Народниот правобранител.

Преглед бр.4

ПРЕГЛЕД НА ПОДНОСИТЕЛИ НА ПРЕТСТАВКИ СПОРЕД ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ ПО ОБЛАСТИ																
	ОБЛАСТ	Примени претставки во 2009	Анонимни	Број на формирани предмети по сопствена иницијатива	Организација (Здружение)	Број на подносителите	ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ									
							Македонци	Албанци	Срби	Роми	Македонци-Муслимани	Бошњаци	Власи	Турци	Не ја декларирале етничката припадност	Други
1	Недискриминација и соодветна и правична застапеност	20			3	17	1	3					1		11	1
2	Полициски постапки	252	2		8	251	63	41	1	9	2	1	1	3	129	1
3	Граѓански состојби и други внатрешни работи	154			1	153	17	60	2	5	3	3	1	3	58	1
4	Правосудство	744	1		5	759	261	109	4	8	4	3	2	16	352	
5	Воени лица и воени обврзници	2				2	1								1	
6	Социјална сигурност и заштита	95	1		1	94	23	25		7		1		3	33	2
7	Работни односи	389	6	1	14	412	104	51	3	4		1	1	3	244	1
8	Станбени односи	57			1	56	10	3	2	3	4	1		4	27	2
9	Здравствена заштита	72		3	4	69	21	5	1	1		1		3	37	
10	Пензиско и инвалидско осигурување	181	1		1	179	62	32	4	1	1	1		4	74	
11	Образование, наука, култура и спорт	49	1			49	13	12	1						23	
12	Права на децата	157		5	12	144	28	14		4				1	97	
13	Урбанизам и градежништво	170			6	180	61	17	1	2				5	94	
14	Животна средина	21		1	5	15	10								5	
15	Финансии	50				52	21	4	5			2			20	
17	Имотно-правни односи	361			2	396	153	16	4	1	1		1	1	218	1
18	Потрошувачки права	277			15	301	64	12		2	1			1	220	1
19	Казнено-поправни и воспитно-поправни домови	347	3	6	7	333	13	28	1	1	2	1		2	285	
20	Друго	234	3		12	254	56	22	2	2	1	1	1	3	166	
	ВКУПНО:	3632	18	16	97	3716	982	454	31	50	19	16	8	52	2094	10

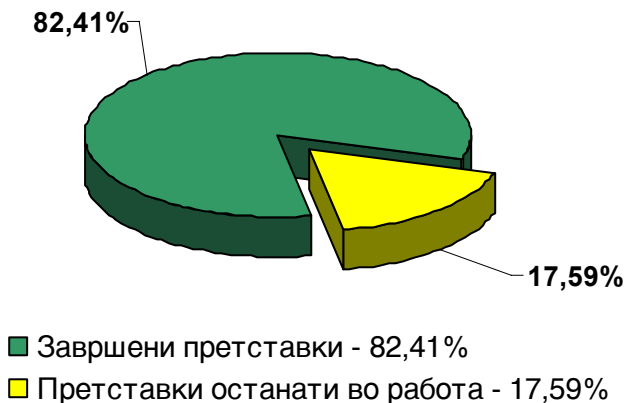
Најголем број од подносителите на претставките кои се изјасниле за својата етничката припадност се Македонци т.е. 982 или 26,43%; 454 или 12,22% се

припадници на албанската етничка заедница; најмал број претставки, односно 8 или 0,22% се поднесени од Власи, додека 2094 или 56,35% од подносителите на претставките не ја декларирале нивната етничка припадност. Може да се заклучи дека и понатаму бројот на подносителите на претставките кои не ја декларираат својата етничката припадност е се уште многу голем. (Преглед бр.4 стр.20)

82,38 %
Спроведени
истраги на НП

Постапување

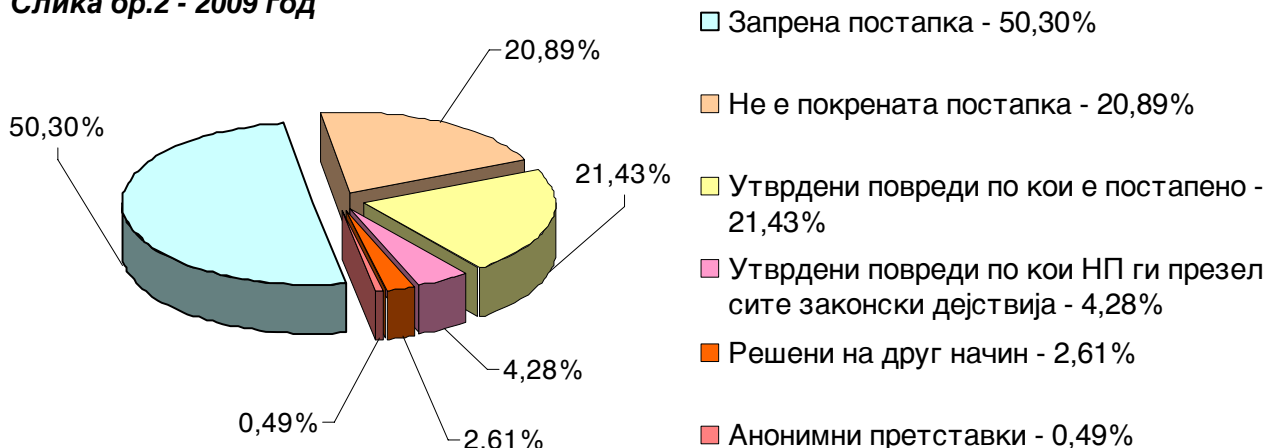
Слика бр.1-2009 год.

со вршење увиди на самото место, а беа повикувани на разговор и службени и други лица.

Начинот на постапување по претставките главно зависи од тоа колку кон претставката е приложена соодветна документација. Кога за утврдување на фактичката состојба беа потребни одредени појаснувања се доставуваа барања до надлежните органи или до подносителите на претставките. Во другите случаи каде фактичката состојба неспорно можеше да се утврди без дополнителни испитувања, се постапуваше веднаш. Фактичката состојба во голем број случаи се утврдуваше и

Слика бр.2 - 2009 год

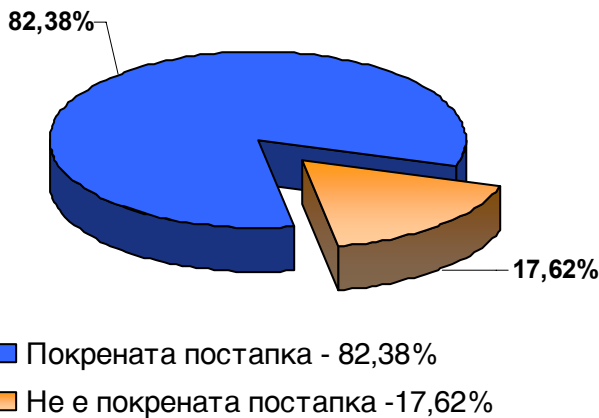

Од вкупно 4.456 претставки постапката е завршена по 3.672 претставки или во 82,41% случаи, додека по 784 или 17,59% претставки постапката е во тек (**Слика бр.1**).

Од завршените постапки по 3.672 претставки, за 1.847 претставки или во 50,30% случаи постапката е запрена, по 767 претставки или во 20,89% случаи не е покрената постапка, по 787 или 21,43% претставки е постапено откако Народниот правобранител констатира повреди на уставните и законските права на граѓаните. Во 157 или 4,28% претставки Народниот правобранител ги презеде сите законски дејствија, 96 или 2,61% претставки решени се на друг начин, а 18 или 0,49% случаи беа завршени без постапување поради тоа што претставките беа поднесени од анонимни подносителите (**Слика бр.2**).

Од 1102 претставки по кои Народниот правобранител констатира повреди на уставните и законските слободи и права, во 787 или 71,42% случаи беше постапено по интервенција на Народниот правобранител, во 158 или 14,34% случаи се уште не е постапено по интервенција на Народниот правобранител, а по 157 претставки или 14,25% случаи Народниот правобранител ги презеде сите законски дејствија. И покрај сите преземени дејствија значителен број од 157 интервенции на Народниот правобранител не беа прифатени што воедно значи и зголемување на бројот на неприфатени интервенции во споредба со претходната извештајна година. Останатиот дел од оваа бројка се однесува на интервенции кои биле дадени при вршење на увид и биле прифатени, како и на претставки за кои се искористени сите дејствија од страна на Народниот правобранител.

Слика бр. 3-2009 год.

постапката е се уште во тек.

Ова се должи на сложеноста на проблемот и потребата за поисцрпно истражување за утврдување на фактичката состојба, но и поради ненавременото постапување на одредени органи и организации од кои Народниот правобранител или побарал информација или пак упатил друга интервенција за соодветно постапување.

Ненавременото постапување на надлежните органи и покрај утврдените задолжителни рокови се уште е случај, но во одредени постапки одолжувањето се должеше и на доставување формални одговори од страна на органите со што не можеше докрај да се утврди фактичката состојба.

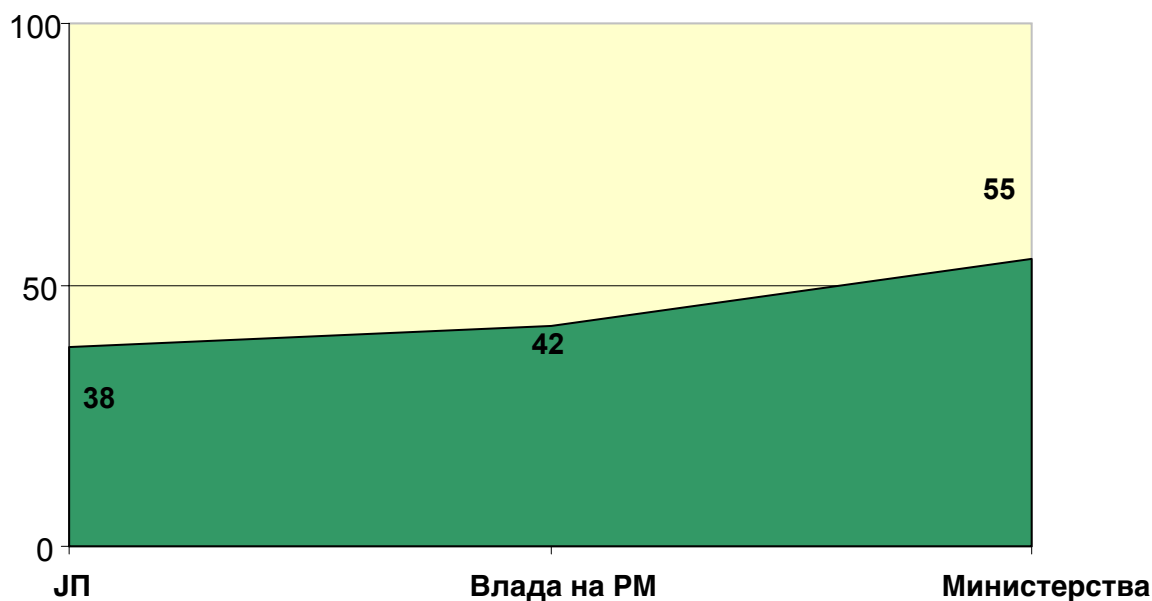
Од ова може да се констатира дека иако постои унапредување на односот на службените лица спрема барањата на Народниот правобранител, сепак се уште не е достигнат потребниот квалитет во соработката со Народниот правобранител. Заради

Во 2009 година Народниот правобранител од вкупно 4.456 претставки постапуваше по 3.671 или 82,38%, а во 785 или 17,62% претставки не покрената постапка. Поради ваквиот број на претставки по кои не е покрената постапка, Народниот правобранител цени дека се уште има граѓани кои недоволно ги знаат законските можности на институцијата (**Слика бр.3**). Од вкупно 3.671 претставки по кои Народниот правобранител покрената постапка, 2.887 или 78,64% се завршени, а по 784 претставки или за 21,36% случаи

ажурирање на постапката и подобрување на состојбите, до органите и организациите со јавни овластувања беа доставени 38 информации од кои 14 беа прифатени, до надлежните министерства беа доставени 55 информации од кои 22 беа прифатени, а до Владата на Република Македонија беа доставени 42 информации од кои е постапено по 20.

Графикон бр.4

Доставени информации од страна на НП

И во текот на 2009 година продолжи практиката на секои три месеци да се доставуваат информации до Генералниот секретаријат при Владата на Република Македонија за бројот и видот на доставените барања од Народниот правобранител до телата на Владата на Република Македонија и до органите во состав на министерствата. Ова придонесе за забрзување на одредени постапки кај Народниот правобранител, но нивото на соработка и понатаму треба да се подобрува.

30,01 %
Констатирани
повреди

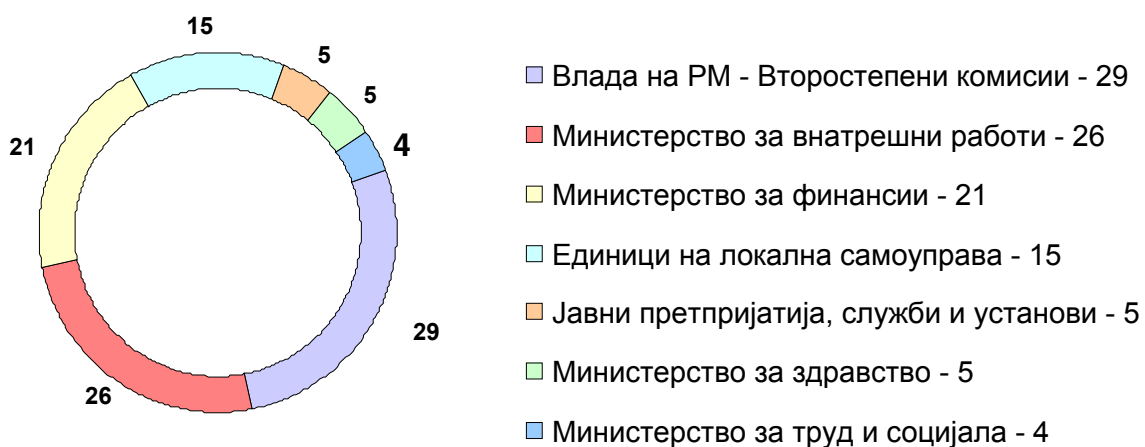
**Утврдени повреди и
преземени мерки**

По истражувањето на фактичката состојба во претставките и зависно од констатациите за сторената повреда на правата на граѓаните, Народниот правобранител доставува: препораки, сугестии, укажувања, предлози, мислења,

барања и други слични интервенции до надлежните органи заради отстранување на неправилностите и незаконитостите и секако за заштита на правата на граѓаните.

Од вкупниот број на предмети по кои Народниот правобранител постапуваше во 2009 година, во 1102 случаи беа констатирани повреди на уставните и законските права на граѓаните. Од нив во 787 случаи (71,42%) органите на државната управа, другите органи и организациите со јавни овластувања постапија по интервенциите на Народниот правобранител, за 158 случаи (14,34%) постапката е се уште во тек, а во 157 (14,25%) случаи Народниот правобранител ги презеде сите законски дејства.

Слика бр. 4 – Органи кои во најголем број случаи се уште не постапиле по интервенции на НП

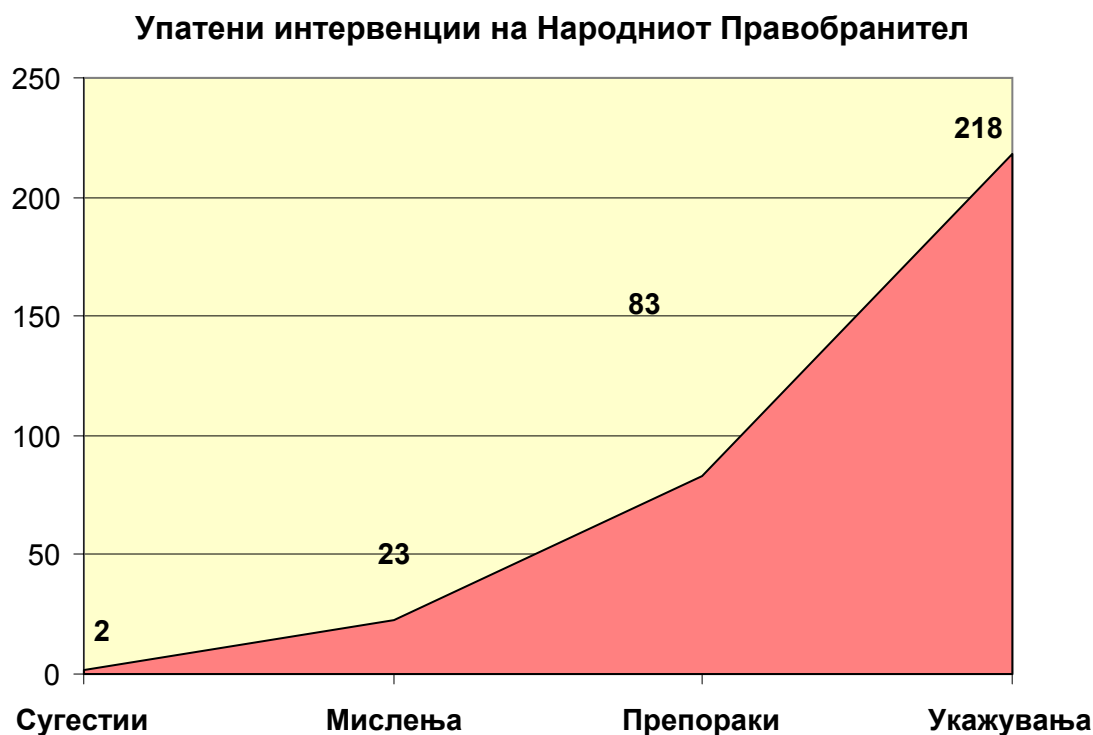
Најголем број констатирани повреди во 2009 година беа од областа на имотно-правните односи 221 или 20,05%, од кои во 127 или 57,47% случаи органите и организациите со јавни овластувања постапија по интервенција на Народниот правобранител. Потоа следат претставките од областа на работните односи, каде се констатирани повреди во 140 случаи или 12,70%, од кои во 84 или 60% случаи беа прифатени интервенциите на Народниот правобранител. Од областа на правосудството беа констатирани повреди во 106 или 9.62% претставки од кои во 85 случаи или 80.19% беа прифатени интервенциите; од областа на потрошувачките права констатирани се повреди во 96 или 8.71% случаи од кои во 88 или 91.67% беше постапено по интервенција на Народниот правобранител и т.н.

Од вкупниот број на констатирани повреди, најголем број непостапувања по укажаните сугестии, препораки и други интервенции на Народниот правобранител беа забележани кај второстепените комисији при Владата на Република Македонија, Министерството за внатрешни работи, Министерството за финансии, единиците на локална самоуправа и т.н.

Како и секоја година, констатирани повреди на правата на граѓаните се однесуваа на повреди на законските и на процедуралните одредби, односно на одолжување на постапките во кои граѓаните ги остваруваат нивните права. Од вкупниот број констатирани повреди речиси 90% се однесуваа на одолжување на управните постапки. Со други зборови кажано, во над 90% случаи надлежните органи не го почитувале рокот за одлучување по барањата на граѓаните, а во значителен број го злоупотребиле институтот молчење на администрацијата.

За отстранување на констатираните повреди Народниот правобранител до надлежните органи упати 326 интервенции меѓу кои: 83 препораки, 218 укажувања, 23 мислења и две сугестии. Покрај ова Народниот правобранител поднесе три барања до Јавното обвинителство за покренување постапка заради утврдување казнена одговорност и еден предлог за покренување дисциплинска постапка против одговорни или службени лица во органите и организациите.

Графикон бр.5

Над **5700**
граѓани примени
на разговор

Граѓаните кај Народниот правобранител

Една од главните особености на институцијата Народен правобранител е нејзината достапност до граѓаните заради што е востановена.

Од тие причини работата на институцијата е конципирана секогаш да биде отворена за граѓаните и за нивните проблеми со кои тие се соочуваат секојдневно.

Така, секој работен ден во канцеларијата во Скопје, како и во подрачните канцеларии во: Битола, Кичево, Куманово, Струмица, Тетово и Штип имаше прием на граѓани при што народниот правобранител, неговите заменици и вработените во стручната служба примија на разговор над 5.700 граѓани и доколку постоеше сомнение за сторени повреди на правата веднаш се формираа предмети по кои потоа се постапуваше. Сепак, во случаите каде не постоеше основ за постапување на Народниот правобранител, на граѓаните им беше даван соодветен правен совет за начинот на кој можат да го заштитат или остварат нивното право и пред кој надлежен орган. Канцеларијата на Народниот правобранител во Скопје во 2009 година има примено најмногу претставки, односно 2408. Во Канцеларијата на Народниот правобранител во Битола примени се 355 претставки, во Тетово 223, во Куманово 222, во Кичево 209, 123 во Струмица и 92 претставки се примени во канцеларијата во Штип.

Во Канцеларијата на Народниот правобранител во Скопје се постапуваше по 2232 претставки, во Битола по 437 претставки, во Тетово по 277, во Куманово по 222 претставки, во Кичево по 198, во Штип по 146 и во Струмица се постапуваше по 120 претставки.

ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ ПРЕДМЕТИ ВО КАНЦЕЛАРИТЕ НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ								
ОБЛАСТИ	Примени претставки во канцелариите на Народен правобранител							
	Скопје	Битола	Кичево	Струмица	Тетово	Штип	Куманово	ВКУПНО
Недискриминација и соодветна и правична застапеност	12	3		1	1	1	2	20
Полициски постапки	149	27	19	15	18	8	16	252
Граѓански состојби	99	13	4		10		28	154
Правосудство	395	97	78	46	58	25	45	744
Воени лица и воени обврзници	2							2
Социјална заштита	52	18	5	4	10		6	95
Работни односи	269	44	11	5	30	12	18	389
Станбени односи	37	11	1	1	4	1	2	57
Здравствена заштита	52	7	5	2	3	2	1	72
Пензиско и инвалидско осигурување	115	10	19	7	12	2	16	181
Образование, наука, култура и спорт	35	2	2	1	4	1	4	49
Права на децата	140	2	1	1	3	2	8	157
Урбанизам и градежништво	86	21	18	8	12	5	20	170
Животна средина	11	1	4	1	3		1	21
Финансии	29	7	3	3	3		5	50
Имотно-правни односи	231	28	25	17	29	9	22	361
Потрошувачки права	232	13	5	5	9	4	9	277
Казнено-поправни и воспитно-поправни домови	299	17	3		8	19	1	347
Друго	163	34	6	6	6	1	18	234
ВКУПНО:	2408	355	209	123	223	92	222	3632

Области на постапување

Недискриминација и соодветна и правична застапеност

Темелна вредност на уставниот поредок на Република Македонија помеѓу останатото е и почитувањето на начелото на соодветна и правична застапеност.

Во функција на следење на состојбите со соодветна и правична застапеност на сите заедници и половата рамноправност, Народниот правобранител во текот на извештајната година направи анализа на податоците прибрани од органите спрема кои надлежно постапува.

Од доставените податоци може да се забележи извесен напредок во делот на спроведувањето на начелото на соодветна и правична застапеност, но сепак останува констатацијата дека повеќето институции се уште го немаат постигнато задолжителното ниво на застапеност.

Од анализата на овие податоци, Народниот правобранител констатира дека органите на државната управа поинтензивно го реализираат ова начело за разлика од јавните претпријатија каде што процентуалната застапеност на припадниците на заедниците со години наназад не соодветствува со уставно загарантираното начело. Според Народниот правобранител, законски загарантираното начело на соодветна и правична застапеност се уште не е доволно афирмирано, односно потребно е да се преземаат континуирани дејствија и мерки за негова целосна имплементација во органите на државната власт и во другите јавни институции т.е. дејствија во правец на

НЕДИСКРИМИНАЦИЈА И СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ – 20 (0,55%)

Подобласт	Бр. на претставки	%
Вработување	7	35,00
Етничка припадност	4	20,00
Пол	1	5,00
Избор или именување	1	5,00
Друго	7	35,00

интеграција на припадниците на заедниците преку механизмите на соодветната и правична застапеност во сите институции на правниот и политичкиот систем.

Во контекст на следењето на состојбите на планот на почитување на начелото на соодветна и правична застапеност, Народниот правобранител побара информација и од Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор.

Секретаријатот го извести Народниот правобранител дека презема континуирани дејствија за спроведување на начелото за соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците, а изработката на Програмата за вработување на припадниците на заедниците ја базира врз основа на извршена анализа од страна на Секретаријатот, како и информациите добиени од годишните планови на органите на државната управа и јавните институции.

Во таа насока, Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор информира дека во текот на 2009 година има објавено огласи за вработување на припадниците на заедниците кои не се мнозинство во

Република Македонија при што вкупно се вработени 407 извршители од кои 301 со високо образование и 106 со средно образование, а во тек е реализацијата на огласите бр. 122/2009 и 135/2009.

Како добра практика во имплементацијата на начелото на соодветна и правична застапеност, Народниот правобранител го издвојува Министерството за одбрана за кое почитувањето на ова начело е стратешка цел имплементирана во стратешките документи како што се: Стратегијата за управување со човечки ресурси, Програмите за соодветна и правична застапеност на етничките заедници и други документи, врз основа на кои се врши трансформација на персоналната структура во одбраната. Во Министерството за одбрана и Армијата на Република Македонија континуирано се врши евиденција на етничката припадност на вработените врз чија основа до Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија се доставуваат месечни извештаи, а се изготвува и Годишен план за соодветна и правична застапеност, кој содржи буџетска апликација и се доставува до Агенцијата за државни службеници.

Постапувајќи по поединечни предмети во кои граѓаните укажуваа на повреда на начелото на соодветна и правична застапеност во остварување на правата од работен однос, Народниот правобранител до посочените органи

достави препораки во кои препорача дека е потребно да се постапува во согласност со Амандманот VI од Уставот на Република Македонија каде, како темелна вредност на уставниот поредок, е предвидена и соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и во другите јавни институции на сите нивоа.

И во текот на оваа извештајна година, бројот на предмети за заштита од дискриминација е мал. Народниот правобранител смета дека тоа се должи на фактот што граѓаните и покрај тоа што чувствуваат дека се дискриминирани, и тоа го наведуваат во нивните обраќања, сепак се уште немаат храброст да побараат постапките по ваквите случаи да се водат по основ на дискриминација. Од тие причини, односно инсистирања на граѓаните, Народниот правобранител постапките по ваквите случаи ги води во области во кои правата на граѓаните им се директно повредени. Впрочем, дискриминацијата секогаш може да биде затскриена зад повреди на одредени права.

Од претставките видно е дека појавите на дискриминаторско однесување се најраширени во областите од општествениот живот кои се посебно значајни и чувствителни за остварување на правата на граѓаните, односно поплаките најчесто се однесуваат на вработувањето и правата што произлегуваат од работниот однос.

Од предметното работење во текот на извештајната година, Народниот правобранител ја издвојува претставката доставена од Сојузот на глуви и наглуви лица кои побараа интервенција пред Јавното претпријатие Македонска радио телевизија поради фактот што овој јавен сервис од месец јуни 2009 година престанал да ги емитува вестите за глуви и наглуви лица.

Поради ваквиот начин на работење овие лица укажаа дека се дискриминирани поради ускратеното право на достапност до информациите.

Откако констатира повреда на правата на овие граѓани, Народниот правобранител им укажа на Советот за радиодифузија на Република Македонија и на Македонската радио телевизија дека е потребно да се почитуваат одредбите од Законот за радиодифузна дејност, согласно кои овој јавен сервис е должен да развива, планира и емитува програми, информативни емисии и вести наменети за глумите лица, односно преведени на знаковен јазик. Укажувањата на Народниот правобранител беа прифатени и вестите за глуви и наглуви се вратени во програмата од 14.09.2009 година.

Меѓутоа малиот број претставки не ја отсликува реалната состојба во однос на постоењето дискриминација. Напротив, овој феномен има централно место во повредите на сите човекови права и слободи и присутен е во сите сфери на општествениот живот. Сепак, дискриминацијата тешко се утврдува пред се поради фактот што во Република Македонија не постои посебен закон за заштита од

дискриминација, па забраната за дискриминација е уредена во неколку одделни закони кои третираат прашања од областа на дискриминацијата, но не се доволно прецизни и не претставуваат конзистентна целина.

Со цел за излегување во пресрет на потребата за донесување посебен закон за заштита од дискриминација, Народниот правобранител активно учествуваше во работата на Работната група при Министерството за труд и социјална политика за подготовка на Предлог-законот за антидискриминација во која партиципираат претставници од релевантните министерства и од невладините организации.

Имајќи ја предвид ваквата состојба, Народниот правобранител апелира како и во претходните години укажувајќи на неопходноста за донесување на Законот за заштита од дискриминација, бидејќи со тоа ќе се направи голем исчекор во правец на создавање правен систем компатибилен со развиените европски демократии и само на тој начин ќе се создадат ефикасни и ефективни претпоставки за превенција и заштита од дискриминација.

Во функција на следење на активностите на планот на еднаквоста, Народниот правобранител во 2009 година посвети особено внимание на планот на еднаквите можности и на спроведувањето на Стратегијата за Ромите.

Во овој контекст, Народниот правобранител се обрати до Министерството за труд и социјална политика-Сектор за еднакви можности и побара да биде известен за преземените

активности во текот на 2009 година во однос на имплементацијата на овој закон, односно за преземеното во врска со унапредувањето на рамноправноста на половите, а во таа насока и за спроведените анализи и изведени заклучоци.

Секторот за еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика информира дека со влегувањето во сила на Законот за еднакви

можности во 13 министерства биле назначени координатори за еднакви можности на жените и мажите, при што има определен и претставник од Народниот правобранител. На овој начин Народниот правобранител ја следи состојбата на родовата рамноправност.

Во врска со реализацијата на активностите поврзани со Декадата на Ромите Народниот правобранител од Министерството за труд и социјална политика побара информација за ова прашање. Од увидот во преземените активности утврдени со Стратегијата за Ромите во Република Македонија, видно е дека во извештајната година соодветни министерства презеле соодветни активности.

орган	вкупно работни	Полова застапеност				СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ															
		Жени	%	Мажи	%	Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошењаци		Други	
						Вкпно	%	Вкпно	%	Вкпно	%	Вкпно	%	Вкпно	%	Вкпно	%	Вкпно	%	Вкпно	%
Кабинет на Претседател на РМ-Стручна служба	27	16	59,3	11	40,7	23	85,2	3	11,1					1	3,7						
Собрание на РМ-Стручна служба	275	179	65,1	96	34,9	206	74,9	67	20,7	3	1,1	1	0,4	6	1,8	2	0,7	1	0,4		
Народен правобранител на РМ	69	42	60,9	27	39,1	34	49,3	27	39,1	1	1,4	2	2,9	2	2,9	1	1,4				
Членови на ДКСК администрација	7	2	28,6	5	71,4	5	71,4	2	28,6												
Државна комисија за спречување на корупција	17	9	52,9	8	47,1	12	70,6	5	29,4												
Уставен суд на РМ	9	4	44,4	5	55,6	6	66,7	2	22,2	1	11,1										
Судски совет на Република Македонија	21	19	90,5	2	9,5	19	90,5	1	4,8		0,0			1	4,8						
Суди	15	4	26,7	11	73,3	9	60,0	4	26,7	1	6,7									1	6,7
администрација	32	24	75,0	8	25,0	29	90,6	1	3,1											1	3,1
суди	25	16	64,0	9	36,0	17	68,0	7	28,0	1	4,0										
администрација	50	37	74,0	13	26,0	47	94,0	3	6,0												
суди	22	8	36,4	14	63,6	16	72,7	5	22,7											1	4,5
администрација	58	43	74,1	15	25,9	51	87,9	1	1,7	1	1,7			3	5,2	2	3,4				
Јавни обвинители	207	94	45,4	113	54,6	177	85,5	23	11,1	2	1,0			2	1,0	2	1,0	1	0,5		
администрација	203	164	80,8	39	19,2	181	89,2	16	7,4	2	1,0			1	0,5	4	2,0				
Државни правобранители администрација	28	12	42,9	16	57,1	26	92,9	1	3,6	1	3,6										
суди	71	61	85,9	10	14,1	65	91,5	3	4,2	1	1,4			2	2,8						
администрација	9	1	11,1	8	88,9	6	66,7	2	22,2					1	11,1						
суди	4	3	75,0	1	25,0	4	100,0														
администрација	164	84	51,2	80	48,8	104	63,4	49	29,9	1	0,6			5	3,0	1	0,6			4	2,4
Министерство за животна средина и просторно планирање	351	210	59,8	141	40,2	259	73,8	60	17,1	1	0,3	7	2,0	10	2,8	3	0,9	1	0,3		
Министерство за труд и социјална политика	42	24	57,1	18	42,9	20	47,6	20	47,6												
Министерство за локална самоуправа	138	76	55,1	62	44,9	61	44,2	67	48,6	3	2,2	3	2,2	2	1,4	1	0,7	1	0,7		
Министерство за култура	12226	1818	14,9	10408	85,1	9755	79,8	1927	15,8	76	0,6	79	0,6	211	1,7	12	0,1			166	1,4
Министерство за внатрешни работи	228	140	61,4	88	38,6	131	57,5	82	36,0	3	1,3	1	0,4	6	2,6	1	0,4	3	1,3	1	0,4
Министерство за образование и наука	611	267	43,7	344	56,3	471	77,1	107	17,5	15	2,5	2	0,3	6	1,0	6	1,0	2	0,3	2	0,3
Министерство за правда																					

Министарство за економија	447	194	43,4	253	56,6	320	71,6	106	237	4	0,9		6	1,3	6	1,3	2	0,4	3	0,7	
Министарство за надворешни работи	440	174	39,5	266	60,5	336	76,4	87	198	6	1,4	3	0,7	1	0,2	2	0,5	2	0,5	3	0,7
Министарство за транспорт и врски	200	90	45,0	110	55,0	157	78,5	36	18,0	2	1,0		4	2,0			1	0,5			
Министарство за здравство	285	155	58,5	110	41,5	156	58,9	98	37,0	2	0,8	1	0,4	4	1,5	1	0,4	1	0,4	2	0,8
Министарство за земјоделство, шумарство и водостопанство	940	199	21,2	741	78,8	758	80,6	140	14,9	10	1,1	1	0,1	20	2,1	5	0,5	1	0,1	5	0,5
Министарство за одбрана	8573	1109	12,9	7464	87,1	6344	74,0	1564	18,2	181	2,1	94	1,1	180	2,1	75	0,9	47	0,5	88	1,0
Министарство за информатичко општество	20	9	45,0	11	55,0	19	95,0	1	5,0												
Министарство за финансии	583	379	65,0	204	35,0	513	88,0	55	9,4	1	0,2	2	0,3	8	1,4	2	0,3	1	0,2	1	0,2
Влада на РМ Генерален секретаријат	209					105	50,239	88	42,1	10	4,8	1	0,5	2	1,0	1	0,5	2	1,0		
Влада на РМ Служба за општи и заеднички работи	312	142	45,5	170	54,5	272	87,179	22	7,1	5	1,6	2	0,6	5	1,6	2	0,6	3	1,0	1	0,3
Влада на РМ Секретаријат за законодавство	24	17	70,8	7	29,2	17	70,833	5	20,8						1	4,2			1	4,2	
Влада на РМ Секретаријат за европски прашања	57	41	71,9	16	28,1	43	75,439	5	8,8	2	3,5	1	1,8		5	8,8			1	1,8	
Влада на РМ Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор	889	292	32,8	597	67,2	2	0,225	802	90,2	43	4,8	18	2,0	2	0,2	4	0,4	18	2,0		
Виши јавни обвинителства	9525	1671	17,5	7854	82,5	7172	75,3	1646	17,3	189	0,0	99	0,0	193	2,0	84	0,9				
областен суд	1142	318	27,8	615	53,9	143	12,5	896	78,5	53	0,0	19	0,0	4	0,4	6	0,5				
здравствен суд	33395	6184	18,5	27211	81,5	25654	76,8	5683	17,0	487	1,5	284	0,9	621	1,9	192	0,6	61	0,2	271	0,8
Основни јавни обвинителства	5140	1963	38,2	2759	53,7	2437	47,4	2342	45,6	134	2,6	52	1,0	66	1,3	43	0,8	33	0,6	12	0,2
здравствен суд	43289	8038	18,6	35251	81,4	33141	76,6	7366	17,0	683	1,6	386	0,9	819	1,9	283	0,7	64	0,1	273	0,6
Апелациони судови	7195	2500	36,0	3978	55,3	2599	36,1	4045	56,2	230	3,2	89	1,2	72	1,0	54	0,8	51	0,7	13	0,2
Фондови	1363	878	64,9	475	35,1	1126	83,2	165	12,2	5	0,4	6	0,4	24	1,8	18	1,3	1	0,1	8	0,6
Основни судови	506	295	58,3	211	41,7	436	86,2	45	8,9	2	0,4	0	0,0	7	1,4	8	1,6	2	0,4	6	1,2
здравствен суд	1935	1185	60,2	770	39,8	1639	84,7	187	9,7	27	1,4	24	1,2	15	0,8	28	1,4	5	0,3	10	0,5
Центри за социјална работа	638	398	62,4	240	37,6	495	77,6	92	14,4	9	1,4	11	1,7	11	1,7	9	1,4	3	0,5	8	1,3
Единици на локална самоуправа	4101	1545	37,7	2536	61,8	3281	79,5	605	14,8	75	1,8	26	0,6	64	1,6	30	0,7	11	0,3	30	0,7
Казнено-поправни и воспитно-поправни домови	721	123	17,1	598	82,9	612	84,9	91	12,6	0	0,0	2	0,3	5	0,7	10	1,4	0	0,0	1	0,1
Самостојни државни органи	6877	3191	46,4	3686	53,6	5848	85,0	696	10,1	61	0,9	27	0,4	122	1,8	62	0,9	17	0,2	38	0,6
Јавни претпријатија	6968	1322	19,0	5646	81,0	5918	84,9	571	8,2	100	1,4	53	0,8	165	2,4	60	0,9	34	0,5	64	0,9
Јавно здравство	17519	12511	71,4	4868	27,8	14693	83,3	1707	9,7	231	1,3	181	1,0	392	2,2	136	0,8	88	0,5	187	1,1

Полициски постапки

Полициското постапување, наспроти загарантираните уставни и законски права на граѓаните, претставува една од позначајните сфери на делување под мандат на Народниот правобранител.

Ова бидејќи се работи за посебно чувствителна сфера во која многу е тенка линијата на разграничување помеѓу правата на граѓаните, нивното почитување и уживање од една страна, како и законските обврски на полицијата, која е должна да го одржува јавниот ред и мир и да ја обезбеди нивната сигурност и безбедност, од друга страна.

Притоа не треба да се занемари фактот дека полицијата е единствен државен орган кој има законско право и овластување во услови предвидени со закон да употреби физичка сила и средства за присилба со кои може да биде загрозен физичкиот интегритет, па дури и животот.

Поаѓајќи од ваквите законски овластувања на полицијата, но и од законската обврска да ги штити правата на граѓаните, во извештајната година Народниот правобранител делуваше во две насоки.

Еден дел од дејствувањето всушност беше законската обврска што произлегува од членот 2 од Законот за народниот правобранител т.е. постапување по претставки во кои граѓаните укажуваа на конкретни, индивидуални повреди на нивните уставни и законски права со незаконско постапување на полициски службеници, со барање заштита на правата на граѓаните и да се преземат конкретни мерки и дејствија за утврдување казнена или друг вид одговорност.

На овој план за одбележување се 10% повеќе претставки евидентирани во 2009 година, споредено со претходната година, во кои граѓаните се поплакуваа на незаконски дејствија на полициските службеници како што се: пречекорување на законските овластувања со непотребна или прекумерна употреба на сила и средства за присилба, преземање мерки и дејствија за заштита на имотот или телесниот интегритет на граѓаните, одолжување на полициските постапки и други незаконски постапувања.

ПОЛИЦИСКИ ПОСТАПКИ – 252 (6,94%)

Подобласт	Бр. на претставки	%
Задржување во полициска станица подолго од 24 часа	1	0,40
Насилство или прекумерна употреба на сила	61	24,21
Неосновано или противзаконско лишување од слобода	3	1,19
Непреземање мерки за заштита на животот и имотот на граѓаните	49	19,44
Одолжување	16	6,35
Друго	122	48,41

Во најголем дел од претставките граѓаните се жалеа на непреземање мерки и пасивен однос на полицијата за заштита на нивниот телесен интегритет или на нивниот имот.

Карактеристичен пример осуден од Народниот правобранител, но и од пошироката јавност беше случајот кога пасивниот однос на полицијата на плоштадот „Македонија“ во Скопје доведе до повреда на правото на јавен протест на група граѓани кои протестираа против намерата за изградба на црква на плоштадот при што беа физички нападнати од друга група граѓани со спротивно мислење.

Што се однесува на злоупотребата на сила и средства за присилба од страна на полициските службеници, во текот на годината беа истражени повеќе случаи на вакви злоупотреби, а како резултат на спроведените постапки и документирање на случаите, Народниот правобранител поднесе четири барања до надлежниот јавен обвинител за

покренување постапка за утврдување казнена одговорност против осум полициски службеници од кои пет се на служба како криминалистички инспектори и тројца припадници на Посебната единица на полицијата „АЛФИ“ за кривични дела против слободите и правата на граѓаните.

Сите четири барања на Народниот правобранител се оценети како основани и јавниот обвинител против пријавените полициски службеници поднесе барања за спроведување истрага за кривичните дела: Мачење и друго нечовечко или понижувачко постапување и казнување и Малтретирање во вршење на службата.

За одбележување е дека и покрај извесни подобрувања во работата на

Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, како внатрешен контролен механизам, во правец на спроведување потемелни и посеопфатни истраги (како што со години наназад бараше Народниот правобранител), сепак се чувствува недостиг на храброст внатре во Секторот кога се донесува конечната оценка за постоење пречекорување на службени овластувања.

Преовладува впечатокот дека Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди и понатаму во најголем број случаи пронаоѓа оправдувања за преземените полициски овластувања, а како илустрација служи податокот дека во сите четири случаи за кои Народниот правобранител побара покренување постапка за утврдување казнена одговорност спрема полициски службеник, овој сектор нема констатирано повреди на правата на граѓаните, а преземените полициски овластувања се оценети како оправдани.

Ваквиот заштитнички однос спрема полициските службеници од страна на Секторот, но и сличното постапување и однесување на Јавното обвинителство и судовите пред кои веќе покренатите судски постапки против полициски службеници се одолжуваат и траат во недоглед, одат во прилог на неказнувањето на полициските службеници за направените злоупотреби или пречекорувања на службените овластувања.

Во борбата против неказнувањето, со цел спречување тортура и деградирачко однесување и заради обесхрабрување на полициските службеници да вршат гроби

повреди на човековите права, Народниот правобранител во текот на 2009 година во два наврати беше принуден да интервенира до повисоките обвинителски инстанци и побара надзор над работата на основниот јавен обвинител против одлуките на основните обвинители со кои и покрај презентираниот обемен доказен материјал беа отфрлени барањата на Народниот правобранител за покренување истрага против полициски службеници.

Втората насока на делување на Народниот правобранител во заштитата на правата на граѓаните од можни злоупотреби на полициските овластувања произлегува од законската обврска од членот 31 од Законот за народниот правобранител т.е. од обврската да се следат состојбите со почитување на уставните и законските права на приведените и задржаните лица во полициските станици.

Како во претходниот период така и во извештајната година согласно законската обврска и Програмата за работа, Народниот правобранител оствари ненајавени посети во сите 38 полициски станици од општа надлежност и изврши увид на материјалните услови во кои престојуваат задржаните лица и во полициските евиденции и документации.

Констатациите на Народниот правобранител дека состојбата во просториите за задржување во најголемиот број од полициските станици од општа надлежност е неповолна и дека не се обезбедени ниту најминимални услови за престој, без оглед што станува збор за краткотрајно задржување во период од најмногу 24 часа, заедно со соодветни препораки за надминување на состојбите беа наведени во посебна информација доставена до Владата на Република Македонија и до Министерството за внатрешни работи.

Што се однесува до законското водење на полициските евиденции и документации во овој сегмент, евидентно е значително подобрување на состојбата во најголемиот дел на полициските станици.

При увидот очигледно беше дека во голем дел се прифатени досегашните забелешки на Народниот правобранител особено во поглед на евидентирањето на времето на задржување и евиденцијата која треба да потврди дали на приведените и задржаните лица им е овозможено и дали ги користеле законските права за: известување за причините за задржување, правото на одбрана и советување со адвокат, правото на известување член на семејството или блиско лице за задржувањето, укажување лекарска помош, како и другите законски права.

Иако во Програмата за работа не беше предвидено, Народниот правобранител на крајот на годината повторно оствари неколку последователни посети во полициски станици од општа надлежност при што се увери дека се преземаат и дека се во тек пообемни градежни зафати за подобрување на материјалните услови во полициските станици.

Ваквите активности главно се преземаат во скопските полициски станици: Бит Пазар, Гази Баба, Карпош, Кисела Вода и Центар 1, но нема најава на намери дека тоа ќе биде направено и во полициските станици: Аеродром, Драчево, Ѓорче Петров и Чаир во кои состојбата во просториите за задржување не ги исполнува минималните стандарди.

Со оглед дека според информациите добиени од Министерството за внатрешни работи за реконструкција се предвидени и полициските станици во: Гевгелија, Гостивар, Прилеп, Тетово и Штип се очекува дека во најголемиот дел од полициските станици конечно ќе се создадат услови краткотрајното задржување да биде пропратено со целосно почитување на основните човекови слободи и права, со почитување на личноста и човековото достоинство.

Граѓански состојби и други внатрешни работи

Во извештајната година во областа на граѓанските состојби и други внатрешни работи, Народниот правобранител се соочи со проблеми кои се повторуваа од претходните години.

Податоците говорат дека во текот на извештајната година претставките од оваа област укажуваа на одолжување на постапките за остварување на правата поврзани со државјанскиот статус, живеалиштето и престојувалиштето, издавањето јавни исправи (патни исправи, лични карти, изводи од матична евиденција), како и одземањето/враќањето предмети по претходно доставени барања или спроведени постапки во Министерството за внатрешни работи или кај други органи со јавни овластувања во Република Македонија.

ГРАЃАНСКИ СОСТОЈБИ – 154 (4,24%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Државјанство	60	38,96
Матична евиденција	20	12,99
Одземање и враќање на предмети	16	10,39
Престој	2	1,30
Одолжување	11	7,14
Друго	45	29,22

И оваа година Народниот правобранител особено внимание посвети на претставките од лицата кои побараа помош за стекнување државјанство на Република Македонија, како услов за остварување други права утврдени со Уставот и законите на државата.

За разлика од претходните извештајни периоди карактеристично за 2009 година е дека не е

регистралирана претставка со барање отпуст од државјанството на Република Македонија.

Иако е помал бројот на претставки кои се однесуваа на стекнување со државјанството на Република Македонија, Народниот правобранител сепак смета дека во одредени предмети постапката непотребно се одолжува поради недоволната координација на соодветните сектори на Министерството за внатрешни работи (Сектор за државјанство, за странци, за безбедност). Од тие причини Народниот правобранител контактираше со Секторот за управно-надзорни работи и со Одделението за државјанство без оглед на видот и степенот на постапката што беше во тек. Во одредени случаи Народниот правобранител доставуваше и писмени мислења и укажувања за барателите кои ги исполнуваа условите од Законот за државјанството на Република Македонија и од Европската конвенција за државјанство. Народниот правобранител укажуваше и на неопходноста за примена на начелата на управната постапка за сервисна ориентација на органите и помош на неуката странка, со оглед дека постапката за стекнување со државјанство е посебна управна постапка во која не се применуваат роковите определени со Законот за општата управна постапка.

Заради подобрување на состојбата со регулирање на државјанството на лицата кои се родени во Република Македонија и т.н. „затекнати странци“ Народниот правобранител се уште смета дека треба да се дополни Законот за државјанство и да се утврдат олеснителните услови за прием на лицата кои се третираат за државјани на републиките од поранешна СФРЈ. Основа за ова барање Народниот правобранител наоѓа во примената на главата од Европската конвенција за државјанство, кои се однесуваат на државната сукцесија и државјанството и со кои се промовираат начелата на вистинска и ефективна врска на засегнатото лице со државата, постојаното живеалиште на засегнатото лице во времето на сукцесијата, волјата на засегнатото лице и неговото територијално потекло.

Како резултат на своите активности, Народниот правобранител констатира дека постапката за стекнување со државјанскиот статус е со зголемен број на позитивни решенија, односно се намалува бројот на барањата и претставките за стекнување со државјанството на Република Македонија.

За разлика од добрата соработка со органот надлежен за државјанство, Народниот правобранител повторно не наиде на соодветна соработка со органот надлежен за странци т.е. Секторот за гранични работи и миграции во неколку предмети во кои е констатирана повреда на правото на регулирање на престојот на странци, кои во државата престојуваат по разни основи, а најчесто по основа на брак. За ваквата несоработка Народниот правобранител до министерот за внатрешни работи редовно доставуваше посебни извештаи за попречување на работата. Со оглед на обемноста и сложеноста на Законот за странци, кој е во примена од почетокот на 2008 година, Народниот правобранител констатира дека службените лица на органот за странци одредбите од овој закон ги применуваат произволно и рестриктивно поради што има потреба за нивна дополнителна правна едукација и поедноставување на постапките пред овој орган.

Практиката со издавањето на т.н. биометриски јавни исправи (пасоши, лични карти, возачки дозволи) ја потврди констатацијата на Народниот правобранител од претходниот извештај дека се одолжуваат постапките во Министерството за внатрешни работи од различни причини со што негативните последици ги сносат граѓаните. Во случајот на замената на старите лични карти со нови во определен законски рок и предвидените глоби доколку граѓаните не го почитуваат рокот, Народниот правобранител до Владата на Република Македонија, како овластен предлагач на закони, достави иницијатива за измени и дополнување на Законот за лична карта, со продолжување на рокот за замена што беше прифатено.

Во овој контекст, Народниот правобранител укажува дека заради непречено остварување на правата на граѓаните од матичната евиденција треба да профункционира Управата за водење на матичните книги, како орган во состав на Министерството за правда, односно да се создадат услови за нејзино непречено функционирање.

Претставките на граѓаните за враќање одземени предмети (најчесто оружје и патнички возила) во најголем број резултираа со неповедување постапка бидејќи се работеше за привремено одземање од страна на органот за внатрешни работи до завршување на некоја казнена постапка пред редовен суд или царинскиот орган.

Заради остварување заштита на правата на дел од подносителите на претставките, Народниот правобранител соработуваше со омбудсман институции од соседните држави

најчесто за проблеми од матичната евиденција за лица родени на територијата на Република Македонија, кои не беа во можност сами да ги остварат овие права.

Правосудство

Овластувањата на Народниот правобранител за заштита на правата на граѓаните во областа на правосудството, за разлика од другите сфери на делување, посебно се дефинирани во членот 12 од Законот за народниот правобранител во кој децидно е наведено дека Народниот правобранител презема дејствија и мерки за заштита од неоправдано одолжување и несовесно и неодговорно вршење на работите на судските служби. Притоа Народниот правобранител е обврзан да ја почитува самостојноста и независноста на судската власт. Доказ за ограничената надлежност во овој сегмент, за разлика од другите сфери на делување на Народниот правобранител, е неговото непостапување по предметите за кои е во тек судска постапка, освен во погоре наведеното.

При своето делување во оваа сфера Народниот правобранител особено внимание посветува на заштита на начелата на правично и фер судење, како и

правото на судење во разумен рок гарантирани во членот 6 од Европската конвенција за човекови права и основни слободи.

Со оглед дека јавно-обвинителската функција, функциите на адвокатурата, нотаријатот, извршителите и Државното правобранителство се во поширокиот сегмент на правосудната област и тесно поврзани со функционирањето на судската власт, истите принципи и делување на Народниот правобранител се применуваат кога станува збор и за повредите на правата на граѓаните пред овие органи и служби.

Во текот на 2009 година, најголемиот број од претставките кои се однесуваа на повреди на правата на граѓаните во областа на правосудството беа упатени на адреса на првостепените судови, како и на Управниот суд на Република Македонија, најчесто заради одолжување на судските постапки.

Сепак, мора да се нагласи дека граѓаните незадоволни од судските одлуки и понатаму во голем број случаи се обраќаа со претставки до Народниот правобранител во кои го изразуваа нивното незадоволство, понекогаш и револт, а често поради недоволна упатеност за надлежностите бараа нивна промена, што е надвор од законските надлежности и овластувања на Народниот правобранител.

Од друга страна, аспектите што се однесуваат на: независноста, професионалноста и компетентноста на судиите исто така беа честа содржина на претставките на граѓаните до Народниот правобранител, но поради немање надлежност претставките со ваква содржина беа проследувани на надлежност до Судскиот совет на Република Македонија - орган кој е надлежен за избор и разрешување на носителите на судиската функција, како и за следење и оценка на нивната совесност и стручност во работата.

Предметното работење покажува дека судските постапки, особено пред првостепените судски инстанции и понатаму се бавни и покрај обемните реформски мерки преземени во минатите години со законски измени во процесните постапки, како и со ослободувањето на првостепените судови од несуштествените премети и нивно пренесување во надлежност на други јавни служби (нотаријат и извршители).

ПРАВОСУДСТВО- 744 (20,48%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Злоупотреба и корупција	9	1,21
Одолжување-вонпарнична постапка	20	2,69
Одолжување-извршна постапка	62	8,33
Одолжување-кривична постапка	59	7,93
Одолжување-парнична постапка	153	20,56
Одолжување-оставинска постапка	8	1,08
Одолжување-по вонреден правен лек	14	1,88
Одолжување-постапка по управен спор	79	10,62
Одолжување-прекршочна постапка	1	0,13
Одолжување-стечајна постапка	10	1,34
Одолжување-други постапки	48	6,45
Повреда на право	48	6,45
Преиспитување на судска одлука	105	14,11
Друго	128	17,20

Слична е состојбата и со Управниот суд на Република Македонија пред кој граѓаните исто така се соочуваат со повреда на правото на судење во разумен рок.

Според Народниот правобранител, причина за долготрајноста на постапките во управните спорови е пред се големиот број предмети наследени при преземањето на надлежноста од Врховниот суд пред две години, постојаниот голем прилив на нови предмети од најразлични управни сфери и веројатно ограничените кадровски ресурси. Наспроти ваквата состојба, Народниот правобранител не наоѓа оправдување за долготрајноста на постапките по управните спорови бидејќи граѓаните ги чекаат одлуките подолго и од две години.

Што се однесува до постапките пред второстепените судски инстанции и Врховниот суд на Република Македонија, бројот на примени претставки не може да биде релевантен показател за ефикасноста во остварувањето на правото на судење во разумен рок.

И покрај ограничените овластувања во областа на правосудството, Народниот правобранител во одреден број случаи сепак упати укажувања и препораки, особено до првостепените судови, во кои бараше забрзување на судската постапка со преземање конкретни дејствија.

Народниот правобранител смета дека придобивка во правец на забрзување на постапките претставува и функционирањето на Одделот при Врховниот суд на Република Македонија бидејќи и самото негово постоење како заштитен механизам значи чекор напред за поажурно водење на самиот тек на судските постапки.

Бројот на претставките кои се однесуваат на остварувањето на правата пред органот за кривичен прогон - јавните обвинителства, беше помал во однос на оние кои се однесуваат на судовите. Од направените анализи сепак произлегоа дека причината за долготрајноста на постапките пред Јавното обвинителство треба да се бара во субјективниот елемент, а тоа е недоволното следење на движењето на предметите и непреземање дејствија во правец на забрзување на постапката до донесувањето мериторна одлука. Притоа, во поголем број случаи заради добивање дополнителни информации потребни за конечно одлучување по кривичните пријави, се бараат посебни известувања од одредени државни органи, најчесто од полицијата и во оваа фаза на постапката пред јавниот обвинител често доаѓа до застој кој понекогаш трае и подолг период, а сето тоа само поради недоволна иницијативност на носителите на јавно-обвинителската функција.

Ваквото однесување најчесто резултира со истекување на законскиот рок во кој оштетените имаат законско право за преземање кривично гонење како приватни тужители.

Од предметното работење, исто така, произлегува дека граѓаните честопати се жалат дека не добиваат повратни информации за нивните кривични пријави поднесени до Јавното обвинителство.

Што се однесува до остварувањето на правата на граѓаните пред извршителите во извештајната година до Народниот правобранител беа доставувани претставки како од страна на доверителите така и од страна на должниците. Додека доверителите најчесто се жалеа на одолжување на постапките за извршување, должниците се жалеа на противзаконското работење на извршителите. Притоа, за особено одбележување е дека извршителите најчесто извршувањето го спроведуваа за нив и за доверителите на најлесниот и наједноставниот начин, т.е. врз личните примања по основ на плата или пензија, односно на трансакциските сметки на должниците во деловните банки. Иако средството за извршување е право на избор на доверителот и извршителот, сепак ваквиот начин на извршување не смееше да го доведе во прашање егзистенцијалниот минимум на должниците гарантиран во членот 105 од Законот за извршување, кој го ограничува извршувањето на 1/3 од месечните примања по основ плата или пензија.

Народниот правобранител, во текот на 2009 година, оствари соработка и успеа да им ги заштити правата на должниците во постапките пред извршителите што резултираше со отстранување на одредени неправилности во постапката за извршување и остварување на законските права на одреден број подносителите на претставки.

За жал треба да напоменеме дека во извештајната година Народниот правобранител констатираше несовесно и непрофесионално работење на извршителите за што упати посебна информација до Комората на извршители и Министерството за правда со препораки за преземање мерки.

Бројот на претставките поднесени од граѓани во однос на Нотаријатот е минорен поради тоа што граѓаните пред оваа служба остваруваат неспорни права. Што се однесува до евентуална повреда на правата на граѓаните од страна на адвокатите мора да се појде од фактот дека станува збор за меѓусебен однос создаден врз основа на договор за полномошно, така што спорните прашања од оваа област би можеле да бидат предмет на утврдување и расправање пред надлежен суд.

Казнено - поправни и воспитно - поправни установи

Извршувањето на санкциите претставува ограничување на слободата на движење што, само по себе, упатува на задолжително функционирање на систем на заштита на правата на осудените и притворените лица.

Постапувајќи во рамките на утврдените надлежности, Народниот правобранител во текот на 2009 година постапуваше по поднесени претставки од осудени и притворени лица, а согласно одредбите од член 31 од Законот за народниот правобранител, континуирано ги следеше состојбите во казнено-поправните и воспитно-поправните установи.

Во текот на извештајната година Народниот правобранител изврши повеќе редовни посети, при што беше констатирано дека состојбите во казнено-поправните установи континуирано се загрижувачки, особено состојбите во Полуотвореното одделение на Казнено-поправниот дом Идризово.

Имено, условите за сместување во овие установи, со мали исклучоци, се останати скоро непроменети поради што останува констатацијата дека пенитенцијарниот систем во Република Македонија функционира надвор од нормите утврдени во домашното и меѓународното право. И понатаму е присутна појавата на непримена на начелата на хуманост и почитување на човековата личност и достоинство, принципи врз кои се темели системот на извршувањето на санкциите.

Во повеќето затвори, како и претходните години, останува проблемот со пренатрупаноста, поради што осудените лица затворската казна ја издржуваат во нехумани услови, спротивно на пенолошките стандарди за современи услови за престој. Може да се констатира дека во комуникацијата на осудените лица со надворешниот свет постои одреден позитивен напредок за што позитивен придонес има поставувањето сандачиња за поплаки. Во овие установи останува присутен и проблемот со правото на рекреативни активности на осудените лица, дури и онаму каде што во меѓувреме се изградени спортски објекти и набавени се спортски реквизити. Ова е резултат пред се на индолентниот однос на службените лица за организирање вакви активности. Исто така, продолжува отсуството на континуирано остварување на надзорната функција над казнено-поправните установи, а посетите на инспекторите за извршување на санкциите и судиите за извршување се само формални.

По однос на конкретните претставки на осудените лица, исто како и претходните извештајни години, преовладуваат претставките кои се однесуваат на здравствената заштита поради што Народниот правобранител во конкретни случаи презеде мерки со цел на подносителите, заради нарушено здравје, да им се овозможи лекарски третман во соодветни здравствени установи. Во таа насока, за осудени лица на кои во текот на издржувањето на казната им беа извадени заби, со што им беше отежнато нормално консумирање храна,

Народниот правобранител укажа, а директорот на Казнено-поправниот дом Идризово прифаќајќи го укажувањето овозможи неколку социјално загроени осудени лица да добијат вештачки заби на сметка на Затворот.

Не помал е и бројот на претставките кои се однесуваа на користење погодности во кој дел Народниот правобранител нема непосредна надлежност, но ги упати осудениците за начинот и постапката во која можат да ги остварат. Исто така, добар број претставки се однесуваа на преместување на осудени лица од еден во друг

КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ И ВОСПИТНО-ПОПРАВНИ УСТАНОВИ – 347 (9,55%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Третман на осудени лица	213	61,38
Тортура и други облици на нехумано постапување	7	2,02
Трансфер или екстрадиција	3	0,86
Постапување со притворени лица	15	4,32
Одолжување	3	0,86
Меѓународна кривична правна помош	1	0,29
Користење погодност	3	0,86
Доставување на надлежност	7	2,02
Друго	95	27,38

затвор или нивно прогресирање и репрогресирање при што Народниот правобранител постапуваше во правец на забрзување на постапките. Одреден број претставки се однесуваа на непостапување на Управата за извршување на санкциите и работата на судовите, односно неоснованото одолжување на постапките пред споменатите органи, а во некои претставки истакнат е и проблемот со повреда на правата на паричен надоместок на осудените лица по основ на работно ангажирање. Народниот правобранител им укажа на директорите на затворите дека нивното оправдување за недостиг на финансиски средства е ирелевантно за осудените лица и посочи на обврската за обезбедување средства со цел да им се исплатат на работно ангажираните осудени лица.

За разлика од претходните извештајни години, намален е бројот на претставки кои се однесуваат на трансфер на осудени лица, поконкретно на македонски државјани од други држави во Република Македонија или странски државјани од Република Македонија во нивните матични држави заради натамошно издржување на казната при што Народниот правобранител ги презеде сите мерки и дејства во правец на забрзување на оваа постапка.

Како најкарактеристичен пример од предметното постапување е постапката спроведена по сопствена иницијатива за физичко малтретирање на осудени лица во затворот Скопје. По извршен непосреден увид, спроведени интервјуа со осудените лица и разговори со службените лица на Затворот, Народниот правобранител до Основното јавно обвинителство достави барање за утврдување казнена одговорност на службените лица кои употребиле средства на присилба спротивно на прописите.

Во рамките на утврдената надлежност за следење на состојбите во казнено-поправните и воспитно-поправните установи во текот на мај и јуни, 2009 година, Народниот правобранител изврши и превентивни посети на сите установи во Република Македонија, при што беше констатирана непроменета состојба на севкупните услови во затворите, како и претходните години. Во тој правец констатирано е незадоволство на осудените лица во однос на користењето погодности, поточно викенд отсуство затоа што осудениците сметаат дека се дискриминирани во тој поглед бидејќи дел од осудените лица се ограничени во користењето погодности поради тоа што против нив се водат други судски постапки или имаат неправосилни пресуди, за разлика од други осудени лица на кои при исти околности не им се ограничува користењето на погодностите. Поради тоа, Народниот правобранител до директорот на Управата за извршување на санкциите достави препорака за преземање мерки со цел иницирање постапка за измена и дополнување на Законот за извршување на санкциите и на подзаконските прописи, особено викенд отсуството, со разграничување на можноста за користење на погодностите на јасен и прецизен начин.

Од друга страна, поради пораст на бројот на физички пресметки меѓу осудени лица и се почестите самоубиства, Народниот правобранител до надлежните институции укажа на нивната обврска за неопходно зајакнување на надзорната

функција при спроведувањето на казната затвор, целосна и сеопфатна опсервација на личноста на осуденото лице при приемот и континуирана здравствена заштита на осудените лица кај кои како начин на комуникација е присутна насилноста, но и суицидноста. Од особено значење е потребата за обезбедување соодветна проценка на менталното здравје и грижа за осудените лица под ризик од самоповредување, насилство или самоубиство. Во овој правец укажано е на неопходноста за унапредување на воспитно-поправната функција во казнено-поправните установи и создавање соодветни индивидуални и групни програми за третман на осудените лица со цел за нивна успешна ресоцијализација.

Во функција на остварување на своите надлежности, Народниот правобранител истовремено ги следеше и состојбите со почитувањето на правата на притворените лица, како и на малолетниците на кои им е изречена воспитно-поправна мерка упатување во воспитно-поправен дом. Притоа е констатирано дека нема подобрување на условите во притворските делови во затворите, иако е евидентно дека со изградбата на новиот притворски објект во Затворот Скопје до некаде ќе се создадат подобри услови за сместување, но и понатаму се забележува недоволно осветлување во притворските простории на некои казнено-поправни установи. Исто така, поради пренатрупаноста и недоволната екипираност, притворените лица нецелосно го користат правото на престој на отворен воздух во траење од еден час.

Останува и проблемот во делот на сместувањето на малолетните лица. Сместувачките капацитети, хигиената и недостатокот на организиран облик на образование се главните проблеми поврзани со извршувањето на воспитно-поправната мерка упатување во воспитно-поправен дом. Загрижувачка е состојбата со непрецизирање на режимот на активностите за малолетните лица во текот на престојот во воспитно-поправниот дом. Исто така, како приоритет останува и дислокацијата на воспитно-поправниот дом од кругот на Затворот Скопје. Во врска со вака констатираните состојби, Народниот правобранител до Министерството за правда достави препорака чија имплементација е неопходна заради севкупно подобрување на условите во казнено-поправните и воспитно-поправните установи.

Имотно - правни односи

Во текот на досегашната имплементација на Законот за денационализација се покажа дека во првостепените комисии за денационализација многу отежнато и со големи пропусти се водеа постапките. Во тој сегмент, комисиите покажаа неправилности во примената на одредбите на Законот, неефикасност и некомпетентност во решавањето на предметите. Од тие причини, граѓаните беа оневозможени и се уште се оневозможуваат во остварувањето и заштитата на уставно и законски гарантираните права.

Впрочем и покрај коректното законско решение, по десет години од започнувањето на денационализацијата, неспорен факт е дека во надлежните институции за решавање чекаат огромен број предмети. Токму затоа и најголем дел од

претставките од имотно-правната област поднесени во текот на 2009 година до Народниот правобранител се однесуваа на денационализацијата.

Зборувајќи за денационализацијата воопшто не може да се добие конкретен одговор на најсуштественото прашање: „Кога ќе заврши процесот на денационализација?“. Со оглед на начинот на кој се води постапката, имајќи ги предвид нејзините основни карактеристики: надминување на законски предвидените рокови за решавање на предметите и непочитување на начелото на итност во сите степени од постапката, тоа не може со сигурност да се предвиди.

Ова бидејќи се уште постојат предмети во кои иако барањата се поднесени веднаш по влегувањето во сила на Законот за денационализација (1998 година), се уште не е донесена каква било одлука во прв степен или е донесена во текот на 2009 година. Ваквата состојба дополнително ја усложнува и околноста што во оваа последна фаза од денационализацијата останати за решавање се најкомплицираните и најкомплексните предмети.

Оттука, со оглед на досегашната практика на работење на комисиите за денационализација невозможно е временски да се определи кога овие процеси ќе завршат. Објаснувањето за ваквата состојба секогаш е всушност изговор дека комисиите за денационализација се соочуваат со многу тешкотии при обезбедувањето на потребната документација за одлучување што треба да ја поднесат граѓаните баратели или по барање на комисиите да ја достават други органи по службена должност.

ИМОТНО-ПРАВНИ РАБОТИ – 361 (9,94%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Градежно земјиште	66	18,28
Денационализација	135	37,40
Експропријација	10	2,77
Катастар	102	28,25
Одолжување	19	5,26
Узурпација	1	0,27
Друго	28	7,76

Сепак, и покрај разбирањето за објективните околности дека многу документи се изгубени или поради нивната застареност за архивско чување се уништени според Народниот правобранител, никакво образложение не може да ја оправда состојбата комплетирањето на некои барања да трае со години.

Имено, согласно одредбите од Законот за денационализација, комисиите се должни да одлучуваат врз основа на посредни и непосредни докази и во секој случај да бидат сервисно ориентирани кон граѓаните, односно да им помогнат, а не одмогнат.

Конечно, во ниту еден случај не смее да се дозволи граѓаните како странки да зависат од добрата волја на администрацијата и институциите каде што се јавуваат за прибавување докази, или пак, тие се недостапни за барателите, тогаш сигурно дека постои можност за манипулација и усложнување на имотно-правните односи.

Нерешените имотно-правни односи во државата единствено може да создадат големи проблеми, како за барателите, така и за другите заинтересирани лица.

За илустрација на ваквото работење, од многуте поединечни случаи треба да се истакне Комисијата за денационализација со седиште во Општина Охрид, која предметот за денационализација го одолжува со години иако од повисоките органи постојат укажувања и правни ставови како да постапи.

Имено, наместо да го утврди фактот дали и какви објекти има на предметното земјиште, дали се тие од траен или времен карактер, дали има слободна површина која може да биде предмет на реално враќање, колкава е таа и конечно дали е во функција на поставените објекти, во образложението на своето решение означената комисија навела дека „може да се утврди дека земјиштето е во склоп на веќе изградениот автокамп, односно изградени се патеки, паркови со трева и украсни дрвја и нема услови за враќање“ што во корелација со вистинската фактичка состојба на самото место е апсурдно тврдење.

Исто така, огромен проблем за заинтересирани граѓани и други лица, кои сакаат да извршат откуп на градежно земјиште или да остварат некое друго право на градежното земјиште е добивањето податоци од соодветните комисији за денационализација дали за одредена недвижност има поднесено барање за денационализација или не и од кои лица.

Иако за ваквиот проблем Народниот правобранител, согласно овластувањата, со посебна информација го извести функционерот кој раководи со Министерството за финансии и побара да преземе дејства за надминување на таквата состојба, проблемот практично не е надминат. Во таа насока, како и за многу други прашања, образложението е дека не постојат технички можности за добивање на бараните информации. Нема поголема илустрација за ваквата состојба од неспорниот факт дека од Комисијата за денационализација во Кисела Вода и на Народниот правобранител се уште не му се дадени вакви податоци иако барањето е доставено во месец април 2009 година.

Ваквото однесување и непостапување не претставува ништо друго освен крајно неодговорен и несериозен однос како кон граѓаните, така и кон институцијата Народен

правобранител и го наметнува прашањето на одговорност за ваквиот пропуст со оглед на тоа што постои законска обврска Министерството за финансии да води ваква евиденција.

Впрочем, ако проблемот навистина е од техничка природа (се уште некомплетно софтверско решение), кое и какво може да биде оправдувањето

да не може да се изврши потребната координација и макар да се изврши проверка во уписниците кои ги водат комисиите за денационализација и да се добијат бараните податоци дали има или не барања за денационализација.

Во таа насока мора да се истакне и еден посебен сегмент од процесот за денационализација што се однесува на предметите кои Министерството за финансии ги води како решени, но за кои процесот за обесштетување трае со години.

Имено, се работи за граѓани на кои им е признато правото за денационализација и на кои бидејќи не постоеле услови за реално враќање на

одземениот имот државата согласно со Законот за денационализација треба да им даде надомест од ист вид (земјиште, згради и сл.) со донесување ново решение.

Притоа, одговорот на Комисијата за одредување на видот на надоместокот во постапка за денационализација дека државата не располага со градежно земјиште за потребите на постапката за денационализацијата е апсурден и не наоѓа никакво законско оправдување. Се разбира, освен да послужи како метод за условување на граѓаните по секој случај да се откажат од нивните барања за добивање соодветен надомест од ист вид и да прифатат надоместот да им биде определен во обврзници.

Во тој сегмент, во предметното работење за обележување е случајот, кој не е единствен кога од соодветната комисија за денационализација е донесено решение со кое се дава надомест од ист вид и тоа стан, но без притоа да се наведе со колкава површина, на која катастарска парцела, со кој број и сл., како и случаите кога иако граѓаните сами доставиле соодветни докази дека нашле земјиште од ист вид, кое е во државна сопственост (постои случај кога се и корисници на истото) повторно да бидат одбивани со напред цитираното образложение. Овие и вакви предмети со години се наоѓаат во административни лавиринти, а граѓаните трпат огромни штетни последици.

Затоа, како конечен заклучок произлегува констатацијата дека ваквото неоправдано одолжување на постапката за надоместување на имотот кој бил одземен во претходниот систем е неоправдано и ја доведува во прашање вистинската имплементација на Законот за денационализација.

Натаму, за работењето на Комисиите за решавање во управна постапка во втор степен од областа на денационализацијата, имотно-правните работи и доделување градежно земјиште и премерот, катастарот и запишувањето на правата на недвижностите основна констатација е дека подолг временски период воопшто не искажуваат подобрување на квалитетот на нивното работење, кооперативност и отвореност кон потребите на граѓаните, ниту пак, постапуваат по барањата и интервенциите на Народниот правобранител.

Впрочем, за постапките по повод вложените жалби пред означените комисии карактеристично е неефикасно, нерационално, нефункционално и ненавремено извршување на работите со неоправдано одолжување на постапката за одлучување по вложените правни средства.

Покрај тоа, карактеристика е и комплетната неорганизираност на работата од моментот на приемот на жалбата заедно со списите од предметот до конечното решавање што резултира со губење цели предмети и немање нивна евиденција, бавност, преголема бирократија и висок степен на субјективност при вршењето на управната постапка со непридржување и непочитување на законски определениот рок за донесување одлука.

Имајќи ја предвид таквата состојба, во текот на 2009 година за констатираната општа состојба, како и за мерките што треба да се преземат за нејзино надминување беше изготвен посебен извештај кој е доставен до Владата на Република Македонија и јавно објавен. Основната поента на извештајот е дека се работи за проблем од системска природа и дека на таков начин треба да биде и надминат, односно решен.

Во корелација со тоа, единствено конкретно подобрување во соработката со Народниот правобранител, како и неспорно зголемена ефикасност во работењето е забележано само кај Комисијата за денационализација, додека за останатите две комисии е потврдена основаноста на изречените констатации.

Имено, од претседателот на Комисијата од областа на премерот, катастарот и запишување права на недвижностите дури во текот на месец декември 2009 година е добиено писмено известување дека Комисијата има голем број на стари нерешени

предмети кои години наназад не биле соодветно третирани и не биле во однос на рокот доследно решаваани. Аналогно на тоа сите предмети се селектирани и направена е организација според која може да се решаваат по утврдениот редослед почнувајќи од заостанатите стари предмети кон поновите, а со цел да се решат во најкраток временски рок.

Комисијата од областа на имотно-правните работи и доделување градежно земјиште, некаде во септември 2009 година, се разбира по дополнителни интервенции на Народниот правобранител, достави известување дека поради субјективни и објективни причини не била во можност благовремено да извести за текот на постапката. Сепак, во месец август 2009 година бил назначен нов секретар и тројца нови соработници кои продолжиле со евидентирање на доставените жалби (чијшто број е голем) и посебно со евидентирање на дописите од Народниот правобранител. Во последователниот период од оваа комисија забележан е тренд на доставување одговори само од формална природа, односно дека предметите по жалба ќе бидат решени.

Што се однесува за постапката за запишување промени во катастарскиот операт во катастар на недвижности и катастар на земјиште во 2009 година бројот на поднесени претставки до Народниот правобранител е намален. Основната причина за таквата состојба произлегува од променетиот начин на работење, односно по поединечните барања не се донесува одлука во форма на решение или заклучок, туку само се издава потврда. Ваквиот начин на работење на Агенцијата за катастар на недвижности и нејзините организациски единици создава најголеми проблеми за граѓаните и за ова тие најчесто и се обраќаат до Народниот правобранител. Следствено, за случаите кога на граѓаните им се издава потврда за одбивање на пријавата за запишување, Народниот правобранител, покрај останатото ги поучува да поднесат тужба пред надлежниот суд со која ќе бараат утврдување основаност на поднесената пријава за запишување и дозвола за запишување на правата на недвижноста на нивно име.

Во таа насока, забележителен тренд е дека и од страна на Агенцијата се преземаат дејства во таа насока преку одржување т.н. отворени денови кога се реализираат средби на вработени стручни лица од Катастарот со граѓаните. Но за територијата на град Скопје се уште не е реализирана ваква активност, односно дополнително ќе се планира.

Инаку, заради утврдување општи согледувања по однос на заштитата на правата на граѓаните од аспект на ефикасноста, ажурноста, квалитетот и транспарентноста во работата, Народниот правобранител во текот на 2009 година ја следеше и состојбата на остварувањето на правата на граѓаните и другите лица во

постапките по нивните барања пред Центарот за катастар на недвижности – Скопје, како најфреквентна канцеларија.

Притоа, генералниот заклучок за работењето на Центарот е дека се зголемуваат напорите за поголема ажурност во постапувањето по поднесените барања, преку нивно навремено разгледување и избегнување на пренатрупаноста со предмети бидејќи големиот број на заостанати предмети е намален.

Сепак, покрај објективните, констатирани се пропусти во работењето и од субјективни причини, кои најчесто произлегуваат од непостоењето координација меѓу одделните организациски делови внатре во Центарот или од ненавременото доделување на друг извршител на предметите кога лицето кое било задолжено да постапува по предметот отсуствува од работа подолг временски период.

Покрај ова, по однос на вработените во Одделението за шалтерско и архивско работење и општи работи забележано е дека при комуникацијата со странките тие не секогаш ги почитуваат стандардите што треба да ги поседуваат катастарските службеници, а тоа се: љубезност, коректност, достапност, употребување на заменката Вие во комуникацијата со странките и во никој случај повишување на тонот во обраќањето.

Во овој дел генерално мора да се истакне постоењето на одредени крајно бирократски однесувања во работењето на катастарот, кои не можат да најдат никакво законско оправдување, покритеие и целисходност.

Ова се однесува особено на околноста кога во постапката по барањата за промена на носителот на правото на сопственост врз основа на правосилно решение за приватизација на градежно земјиште од странките се бара да достават и оригинален примерок од уплатницата дека надоместокот за приватизираното градежно земјиште го платиле иако воопшто не е спорно дека Управата за имотно - правни работи, не издава потврда за правосилност на поединечните решенија ако странките не го платат надоместокот.

Урбанизам и градба

Општо познатите состојби во оваа област на урбанизмот и градбата се провлекуваа и во 2009 година поради што до Народниот правобранител, слично како и претходните години, доставени се голем број претставки од граѓани кои укажуваа на повреда на нивните слободи и права од областа на урбанизмот и градежништвото. Вообичаено претставките се однесуваа на непостапување на градежната инспекција, на неоправдано одолжување постапки за издавање одобренија за градење и на постапки за донесување детални урбанистички планови, како и претставки со кои граѓаните побараа интервенција заради спроведување постапка за извршување управни акти за отстранување бесправни градби во непосредното соседство.

Од претставките на најреален начин може да се утврди состојбата и проблемите со кои граѓаните секојдневно се соочуваат при нивните обиди да остварат некое право или интерес со цел за подобрување на условите за урбано живеење. Се

уште отсутува, стручност, професионалност, ефикасност и ажурност како и етичкото однесување поради што постапките и натаму траат многу долго.

И покрај сите наведени проблеми, во единиците на локалната самоуправа во кои претежно се водат постапките од областа на урбанизмот и градежништвото, состојбите во текот на 2009 година имаа тенденција на благо подобрување особено во организацискиот дел, иако се уште е делумно присутна појавата на недоволна кадровска екипираност посебно во инспекциските служби, а во поголем дел од помалите општини не се формирани извршни служби.

Како и претходните години, така и во текот на 2009 година доставените претставки до Народниот правобранител се однесуваа на неспроведувањето, односно селективното и многу реткото спроведување постапки за присилно административно извршување на извршни управни акти за отстранување бесправно изградени објекти како практика која продолжува од претходните години и покрај предизборните ветувања на новоизбраните локални функционери за поажурно спроведување на извршните постапки и конечно средување на состојбите во оваа сфера.

Останува, иако во нешто помал обем, и појавата на неажурно, несовесно и инертно постапување на овластените урбанистички и градежни инспектори при вршењето инспекциски надзор и преземање соодветни законски мерки при

констатираните бесправни градби. Во исто толкава мера поднесени се и претставки во кои граѓаните укажуваа на проблеми со кои се соочуваа пред локалните одделенија за урбанизам во сложените и долги постапки за добивање одобренија за градење, во постапките за донесување детални урбанистички планови, нереализација на тие планови во делот на

УРБАНИЗАМ И ГРАДБА- 170 (4,68%)

Подобласт	Бр. на претставки	%
Барање за неизвршување на акти	6	3,53
Неизвршување на управни акти	32	18,82
Непостапување на градежната инспекција	40	23,53
Одолжување-првостепена постапка	13	7,65
Одолжување-второстепена постапка	8	4,71
Постапка за издавање на одобрение за градба	20	11,76
Постапка на изменување и донесување на ДУП	13	7,65
Друго	38	22,35

изградбата на објекти од јавната инфраструктура и т.н. Недонесувањето на деталните урбанистички планови, односно нивното ненавремено изменување и дополнување, во кои треба да бидат преточени реалните потреби и интереси на сите физички и правни лица и тие да соодветствуваат со јавната инфраструктура, придонесува за зголемување на бројот на бесправни станбени и деловни објекти.

Сето ова оправдано предизвикува револт и незадоволство кај граѓаните и нивна недоверба во институциите и пред се спрема одговорните носители на високите јавни функции. Со донесувањето на долго најавуваниот закон со кој би се регулирале состојбите со бесправните градби и нивната евентуална легализација, се очекува да се средат огромните проблеми кои повеќе години се таложеле во оваа област.

Честите повреди на правата на граѓаните беа повод Народниот правобранител и во оваа извештајна година да преземе дејствија во рамките на своите надлежности со цел за заштита на правата на граѓаните при што беа доставени голем број барања, ургенции, препораки, укажувања и информации претежно до градоначалниците на општините, како надлежни за справување со локалните урбанистички прашања и многу помал обем до Министерството за транспорт и врски, како орган надлежен за вршење надзор над работењето на органите на локалната самоуправа во областа на урбанизмот и градежништвото.

Животна средина

ЖИВОТНА СРЕДИНА – 21 (0,58%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Загадување на медиумите на животната средина	9	42,86
Зголемено ниво на бучава	4	19,05
Одолжување	3	14,29
Друго	5	23,81

Основното прашање регулирано во целокупната домашна и меѓународна законска регулатива кое се однесува на животната средина е правото на човекот да живее во здрава и чиста животна средина.

Познато е дека правата од областа на животната средина најдобро е да се остваруваат со учество на сите

граѓани на кои се однесуваат, а државата треба да ја олеснува и охрабрува јавната свест и учеството, овозможувајќи еколошките информации да бидат достапни за јавноста.

Наспроти големото значење на здравата и чиста животна средина, која е предуслов за остварување на човековите права воопшто, констатација на Народниот правобранител е дека нивото на свест кај граѓаните за ова прашање, како и грижата на надлежните државни органи за кои заштитата и унапредувањето на животната средина треба да е приоритет, се уште е на ниско ниво.

Имено, и во периодот опфатен со овој извештај може да се каже дека се повторува практиката од претходните години, а тоа е малиот број претставки за повреда на правата од животната средина поднесени во Канцеларијата на Народниот правобранител.

Познато е дека во Република Македонија се донесени и усвоени голем број прописи со кои се регулира материјата за унапредување и заштита на животната средина, но исто така е познато дека тие тешко и недоследно се имплементираат во практиката од страна на надлежните државни, но најмногу од органите на локалната власт.

Школски пример за негрижа на надлежните органи во процесот на заштита на животната средина е актуелниот проблем со депонирање на сметот од дивата депонија во Тетово за што Народниот правобранител покренала постапка по сопствена иницијатива.

Добиените сознанија од постапката и впечатокот создаден од јавните настапи на градоначалниците на двете најголеми општини во полошкиот регион, чии потреби за складирање на комуналниот отпад треба да ги сервисира регионалната депонија близу селото Русино, повеќе упатуваат на борба кој кого ќе надмудри и колкава полза ќе

извлече за себе или за општината на чие чело се наоѓаат, отколку на вистинска намера да работат во служба на нивните избирачи и конечно да го решат проблемот со депонирањето на цврстиот отпад кој особено ги погодува граѓаните на градот Тетово.

Со оглед дека состојбата доби алармантни размери, дека смрдеата и особено чадот кој го обвиваше Тетово стана секојдневие за неговите жители и за жителите на пошироката околина, како и дека со тоа директно беше загрозувано здравјето и животот на населението, Народниот правобранител покрај повеќето интервенции достави и укажување до градоначалникот на Општина Тетово и побара да се преземат итни и конкретни дејствија во правец на трајно решавање на проблемот и спречување на штетните последици по здравјето на граѓаните на Тетово.

Со слични проблеми во 2009 година беа соочени и жителите од населените места лоцирани во непосредна близина на рафинеријата „Окта“. И во овој случај се работи за проблем кој трае години наназад и директно го загрозува здравјето на граѓаните од околните населени места.

Народниот правобранител смета дека имплементацијата на прописите со кои се регулираат прашањата за здрава и чиста животна средина во голема мера е условена пред се од подигањето на свеста на граѓаните за начинот на остварување на ова право и за механизмите за негова заштита. Во тој правец неопходна е и соодветна едукација на граѓаните, но во секој случај и на вработените во органите на јавната власт кои имаат обврска за спроведување на правната регулатива од оваа област.

Работни односи

Правото на работен однос претставува загарантирано право на секој граѓанин. Граѓанинот има право на работа и слободен избор на вработување, а воедно и соодветна заштита пред надлежните органи кога доаѓа до повреда на правата од работен однос. Во тој контекст значајна е улогата на Народниот правобранител како орган кој презема дејствија и за заштита на правата од работен однос.

РАБОТНИ ОДНОСИ- 389 (10,71%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Дискриминација	9	2,31
Дисциплинска постапка	6	1,54
Надоместок по основ на невработеност	5	1,29
Постапка за престанок на работен однос	96	24,68
Постапка за распоредување и преземање	42	10,80
Постапка за вработување	45	11,57
Постапка за исплата на плати и надоместоци	51	13,11
Постапка по жалба или приговори пред второстепениот орган	27	6,94
Постапка пред Агенција за вработување	14	3,60
Правична застапеност	5	1,29
Друго	89	22,88

Во постапките покренати од страна на Народниот правобранител по однос на поднесените претставки од областа на работните односи може да се констатира дека забележителен е бројот на повеќе позитивно решени предмети со што се наметнува заклучокот дека во извештајната година работодавачите се почесто ги прифаќаа укажувањата и препораките на Народниот правобранител дадени во правец на отстранување на сторените повреди на правата од работен однос по конкретни случаи.

Како и секоја година и во 2009 година најкарактеристични беа предметите кои се однесуваа на сторени повреди на правата од работен однос во

спроведените постапки за вработување во органите на државната управа, неоснованото распоредување, изрекувањето престанок на работниот однос, изразувањето незадоволство поради утврден помал износ на паричен надоместок по основ на невработеност, неискористено право на годишен одмор и т.н.

Во спроведените постапки на вработување во органите на државната управа карактеристични беа предметите во кои кандидатите за вработување го изразуваа незадоволството од непримената на начелото на соодветна и правична застапеност од органите кои го спроведуваат вработувањето. Незадоволството произлегуваше од фактот дека начелото на соодветна и правична застапеност се однесува на сите етнички заедници во Република Македонија, а не само на една.

По ваквите предмети Народниот правобранител достави укажувања до Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор од кого побара начелото на соодветна и правична застапеност доследно да се применува и да се однесува за сите етнички заедници. Исто така Народниот правобранител достави укажување и до надлежната комисија при Агенцијата за државните службеници од која побара во постапките на одлучување по жалбите или приговорите на подносителите на претставките да ги има предвид сите материјални докази и доколку утврди дека првостепениот орган не го почитувал начелото на соодветна и правична застапеност, да донесе одлука за поништување на одлуката за извршениот избор. Во одговорите Секретаријатот наведуваше дека при спроведувањето на постапките за вработување во целост се почитува начелото на соодветна и правична застапеност, а како потврда на тоа беа и одлуките донесени од надлежната комисија при Агенцијата за државните службеници, со кои одлуките на Секретаријатот за извршениот избор се потврдуваа.

Интересен беше случајот на еден кандидат за вработување кој наведе дека како кандидат за вработување по објавен оглас уредно поднел пријава и оставил контакт телефон за информирање по однос на спроведувањето на огласот за вработување, но по истекот на долг период воопшто не бил информиран за денот на полагање на стручниот испит иако добил сознанија дека другите кандидати кои се пријавиле по истиот оглас биле информирани и стручниот испит за нив бил спроведен.

Народниот правобранител за овој случај доби потврда од Агенцијата за државните службеници дека по огласот на кој се пријавил подносителот на претставката до него не било доставено известување за терминот на полагање на стручниот испит од причина што подносителот на претставката оставил телефонски број за контакт од „ВИП“

операторот чии броеви не можеле да се вртат од централата на Агенцијата за државните службеници, па од тие причини кандидатот останал неинформиран.

Со оглед дека со недоставувањето известување до кандидатите за информирање за терминот на полагање на стручниот испит се повредува нивното право на учество во понатамошната постапка на вработување, а со тоа се повредува и нивното право на вработување, Народниот правобранител му укажа на директорот на Агенцијата за државните службеници да преземе мерки за надминување на ваквата состојба, односно да им посочи на надлежните лица, поставени како претседатели и членови во комисиите за полагање на стручниот испит формирани во Агенцијата за државните службеници, да доставуваат известувања до сите кандидати кои имаат

уредни пријави за вработување кај органите кај кои има потреба за вработување државни службеници, бидејќи само на таков начин ќе им се овозможи на кандидатите за вработување непречено да го остваруваат уставното право на работа и правото секому, под еднакви услови да му е достапно секое работно место.

Што се однесува на постапките за распоредување регулирани со Законот за државните службеници, и во оваа извештајна година граѓаните продолжија да поднесуваат претставки во кои изразуваа незадоволство поради распоредување на работно место во друг град истакнувајќи дека во спроведената постапка за распоредување не биле почитувани условите според кои може државен службеник да биде распореден во друг град или пак, на работно место во состав на органот, но со поголема оддалеченост од седиштето на органот и т.н. Во ваквите случаи, како и секогаш, доколку Народниот правобранител констатираше повреда на правата од работен однос, интервенираше кај Агенцијата за државните службеници на која и укажуваше да ја согледа фактичката состојба во постапката на одлучување по жалба и да донесе одлука за поништување на решенијата за распоредување.

Во дел од претставките државните службеници изразуваа незадоволство од спроведени постапки за дисциплински престап при што Народниот правобранител во

неколку случаи констатира дека органот на државната управа постапката за дисциплински престап ја спровел спротивно на одредбите од Законот за државните службеници и Правилникот за начинот на водењето на дисциплинската постапка за утврдување дисциплински престап. По доставените укажувања Народниот правобранител е известен дека поведените дисциплински постапки се

завршени поради нивното неосновано покренување што значи дека комисиите за водење дисциплински престап, формирани од органот на државната управа, ги прифатија укажувањата на Народниот правобранител.

Во однос на постапките за вработување кои се спроведуваат согласно одредбите од Законот за работните односи, граѓаните продолжија да поднесуваат претставки во кои изразуваа незадоволство од прием на несоодветен или нестручен кадар, потоа за неизвршен избор поради доставување документација по истекот на рокот и т.н., но таквите претставки во извештајната година беа во помал број.

Иста е состојбата и со спроведените постапки за распоредување, во кои се изразува незадоволство од спроведена постапка поради распоредување работник на пониско работно место. Ваква состојба е особено забележана во Министерството за внатрешни работи каде ниедно укажување не е прифатено од страна на Комисијата за решавање во втор степен од областа на работните односи при Владата на Република Македонија, па вработените понатамошната заштита ја бараа пред надлежниот суд.

Од друга страна, во постапката на распоредување позитивни беа мерките преземени од директорот на Јавната здравствена установа Здравствен дом-Скопје кој, по дадено укажување на Народниот правобранител, изврши распоредување на сите

рендген техничари на ниво на град Скопје на работни места според нивното стекнато звање.

Имено, оваа група вработени биле вработени како виши рендген техничари, но во текот на нивниот работен процес согласно измените на Законот за високото образование и препораките на Министерството за здравство се стекнале со високо образование, односно со звање дипломиран радиолошки техничар. По поднесеното барање за распоредување на работно место според нивното стекнато звање тие не добиле позитивен одговор, иако за тоа биле обезбедени средства, а имале сознанија дека за некои поединци веќе била спроведена постапка за распоредување на повисоко работно место. Со оглед што тие сметаа дека се ставени во нееднаква положба во однос на другите распоредени колеги, по интервенција на Народниот правобранител добија решенија за распоредување според стекнатото звање.

Меѓу другите примени се и претставки со изразено незадоволство од изречен престанок на работен однос. Како позначајни тука би ги издвоиле претставките на вработените приправници во Град Скопје кои, по спроведена постапка на полагање приправнички испит, добија решенија за престанок на работниот однос поради неположен приправнички испит. Оваа група приправници сметаше дека само ним им се дадени прашања во посебниот дел кои воопшто не соодветствувале со областа и материјата на која тие се оспособувале или обучувале во текот на една година додека им траел приправничкиот стаж и дека тоа е сторено намерно за да им се изрече престанок на работниот однос. Народниот правобранител достави укажување до градоначалникот на Град Скопје истакнувајќи дека согласно одредбите од Правилникот за начинот, постапката и критериумите за спроведување на стручниот и приправничкиот испит предвидена е постапка каде со приправничкиот испит се врши проверка на оспособеноста на државниот службеник-приправник, за самостојно вршење на работите, за кои се обучувал за време на приправничкиот стаж.

Укажувањето на Народниот правобранител не беше прифатено од градоначалникот на Град Скопје, ниту пак беше прифатено од надлежната комисија при Агенцијата за државните службеници, кои сметаа дека постапката за полагање приправнички испит е водена согласно одредбите од Законот за државните службеници.

Карактеристични беа претставките поднесени од вработените лица во образованието на кои, по истекот на рокот за кој бил склучен работниот однос на определено време, им беа изречени решенија за престанок на работниот однос. Подносителите бараа интервенција за трансформација на нивниот работен однос бидејќи тие го исполнувале условот за трансформација на работниот однос утврден во Спогодбата од 02.12.2008 година склучена помеѓу Министерството за образование и наука и Синдикатот за образование и култура.

Народниот правобранител по секој предмет поединечно достави укажувања до училишните одбори на училиштата поради тоа што на изречените решенија за престанок на работниот однос подносителите имаа вложено жалба. Укажувајќи на доследната примена на законите, Народниот правобранител побара и преиспитување на постапката за изрекување престанок на работниот однос и уважување на приговорите поради донесената спогодба. За овие предмети беше информиран и Државниот просветен инспекторат од кого се бараше да изврши инспекциски надзор во училиштата и доколку при надзорот инспекциските органи констатираат неправилности да преземат мерки, односно да ги задолжат директорите на училиштата да ги понишат донесените решенија за престанок на работните односи и да ги продолжат работните односи со подносителите на претставките.

По неколку предмети Народниот правобранител доби позитивни одговори како од просветниот инспектор, така и од неколку директори на училишта кои го прифатија укажувањето на Народниот правобранител и донесоа решенија за продолжување на договорот за вработување на определено време. Меѓутоа карактеристично за овие предмети е дека директорите само ги продолжиле договорите за вработување на определено време, а не извршиле трансформација на работниот однос, што значи дека директорите не постапиле во целост по склучената спогодба. По останатите предмети директорите на училиштата воопшто не постапија по укажувањата на Народниот правобранител ниту по решенијата донесени од просветниот инспектор поради што по барање на Народниот правобранител, просветниот инспектор поднесе прекршочни пријави до директорите на училиштата.

И во 2009 година продолжи да се провлекува проблемот со вработените лица во Министерството за образование и наука кои се на платен список на Министерството, а не вршат никакви работни задачи. Претставка за овој проблем кај Народниот правобранител беше поднесена уште во 2005 година и оттогаш, па се досега, проблемот останува нерешен. Народниот правобранител писмено и во средби со надлежни лица од Министерството за образование и наука постојано бара преземање мерки за регулирање на статусот на неколкуте вработени лица во ова министерство, за што го информира и претседателот на Владата на Република Македонија. Обидите, за жал, останаа залудни бидејќи Министерството за образование и наука не презема никакви мерки за регулирање на статусот на лицата кои земаат плата, а не вршат никакви работни задачи.

Во извештајот за претходната година Народниот правобранител истакна дека по однос на поднесената иницијатива за донесување Закон за измена и дополнување на Законот за државните службеници, односно за член 35, став 3 од Законот за државните службеници, со кој вработените во органите на државната управа беа ставени во нееднаква положба во однос на вработените во стопанството и нестопанството при пресметувањето на минатиот труд, Министерството за правда претходната година достави известување дека подготвува измени и дополнување на Законот за државните службеници во кои ќе биде опфатена и иницијативата на Народниот правобранител за измена на спорниот член. Оваа извештајна година Собранието на Република Македонија ги донесе измените на Законот за државните службеници („Службен весник на РМ” бр. 114/09), во кои видно е дека Министерството за правда ја прифатило во целост иницијативата на Народниот правобранител со што се создаде рамноправност и еднаквост на сите вработени лица при пресметувањето на минатиот труд, без оглед дали се лица со статус на државни службеници или лица кои немаат статус на државни службеници.

За жал, потребно е да се истакне дека во извештајната година од доставената документација приложена кон претставките видно е дека Државниот инспекторат за труд не ги презема секогаш мерките кои согласно овластувањата ги има на располагање. Надлежните инспектори за труд само ја констатираат состојбата и при утврдени пропусти или неправилности не преземаат натамошни мерки, туку ги упатуваат граѓаните понатамошната заштита да ја бараат пред надлежен суд.

Во извештајната година до Народниот правобранител имаше претставки на граѓаните и по однос на ажурноста во работењето на Агенцијата за вработување.

Станбени односи

Како резултат на повеќегодишното следење на состојбите во станбената област и постапување по индивидуалните барања за заштита на уставните и законските права од оваа област, произлегува констатацијата дека во извештајната година граѓаните продолжија да се соочуваат со бројни проблеми во остварување на правото на минимално и соодветно домување и останатите законски загарантирани права од сферата на домувањето.

Бројот на претставките од станбената област доставени до Народниот правобранител во 2009 година е зголемен во однос на претходната година, а во најголем број случаи се однесуваа на бавното, незаконито, нестручно и некоординирано работење на Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор на Република Македонија и неговите подрачни единици, Комисијата за станбени прашања на Владата на Република Македонија и Министерството за транспорт и врски.

Меѓу останатото, како новина со Законот за домување беше предвидена законската можност за регулирање на статусот на користење на државните станови од страна на таканаречените социјални случаи, односно граѓаните кои долги години наназад ги користеа државните станови без никаква, односно без соодветна документација. На оваа категорија корисници им се даде можност да ги откупат становите, односно да склучат договори за нивно користење со субвенционирана закупнина, со образложение дека ваквото решение е предвидено со цел да бидат заштитени од присилно иселување.

Спротивно на декларираниите заложби на Владата на Република Македонија за олеснување на решавањето на правниот статус на користење на становите во државна сопственост, во текот на изминатите месеци по донесување на новиот закон се појавија бројни проблеми и недоследности токму во практичната примена на новите решенија.

СТАНБЕНА ОБЛАСТ- 57 (1,57%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Доделување социјален стан на користење	2	3,51
Доделување стан под закуп	27	47,37
Одолжување	2	3,51
Откуп на државни станови	9	15,79
Откуп на општествен стан	1	1,75
Друго	16	28,07

До Народниот правобранител беа доставени повеќе претставки во кои граѓаните се пожалија на работата на Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор на Република Македонија и побараа заштита поради незаконски спроведена постапка на присилно иселување од становите во кои долги години наназад непречено живееја. Се појавија и случаи кога становите во кои живееја овие лица од страна на Комисијата за станбени прашања беа доделувани под закуп,

така што до Народниот правобранител се обратија со претставки и лицата кои бесправно го користеа предметниот стан и оние на кои станот им беше доделен под закуп, но не можеа да го внесат во фактичко владеење.

Постапувајќи по овие претставки Народниот правобранител дојде до сознанија дека Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор на Република Македонија направило бројни пропусти во водењето на евиденцијата на становите во државна сопственост со што овозможи неправилна примена на членот 87 од Законот за домување, кој дава можност бесправно вселеното лице да биде иселено од страна на сопственикот со асистенција на службени лица од органот за внатрешни работи, но само доколку сознанието за повредата на владеењето датира од пред триесет дена, но не подоцна од една година од настанатата повреда.

Констатирајќи дека лицата кон кои Јавното претпријатие го спроведуваше присилното иселување со т.н. дозволена самопомош живееја во становите повеќе од пет, десет, па и петнаесет години, период во кој било можно да се поведат судски постапки за нивно присилно иселување, Народниот правобранител укажа на незаконитоста во примената на членот 87 од Законот и побара Јавното претпријатие во иднина оваа одредба да ја применува доследно со почитување на законски предвидените рокови, а во останатите случаи присилното иселување да го спроведува врз основа на правосилна и извршна судска одлука.

Во оваа прилика не може да не биде изложен случајот на крајното непрофесионално и некомпетентно работење на Подрачната единица на Јавното претпријатие во Тетово, која на дадено укажување од страна на Народниот правобранител за неправилно спроведена постапка за присилно иселување поради ненаплатен долг за закупнина, очигледно не познавајќи ги законските решенија одговори дека Народниот правобранител нема законски овластувања да ја утврдува основаноста на писмените известувања што Претпријатието ги доставува до граѓаните. За ваквото крајно непознавање на законската регулатива и за преземањето мерки по даденото укажување, Народниот правобранител со посебна информација го извести министерот за транспорт и врски на Република Македонија

Натаму, граѓаните се жалеа на неправилно утврдени пресметки на цените на становите кои ги откупуваа и бараа нивни корекции, ослободување од исплата на заостанати долгови и пресметани камати по основ на неплатени закупнини, како и одолжување на постапката на склучување договори за закуп на доделените станови.

Зависно од основаноста на претставките Народниот правобранител до Јавното претпријатие упати бројни барања, укажувања, ургенции или препораки, со кои побара остварување на правата на подносителите, а претпријатието воглавно даваше одговори и образложенија и во дел постапи по дадените укажувања.

И оваа година, Народниот правобранител презеде бројни мерки и активности за остварување и заштита на правата на граѓаните кои поднесоа претставки со барања за доделување стан под закуп по разни основи упатени до Комисијата за станбени прашања на Владата на Република Македонија.

Најголем дел од подносителите побараа интервенција за забрзување на постапките на одлучување по поднесените барања за доделување стан во државна сопственост поради неможност да го решат станбеното прашање со сопствени средства т.н. социјални случаи, помал дел се однесуваа на барања од лица кои без соодветна документација користат станови во државна сопственост и години наназад бараат регулирање на правниот статус на користење, а само во еден случај беше поднесено барање за доделување стан под закуп врз основа на Законот за денационализација.

Останува констатацијата од претходните години дека по доставените дописи од Народниот правобранител најчесто беа добивани одговори дека државата не располага со доволен број станови што би можеле да се доделат на подносителите за соодветно решавање на станбеното прашање. Исто така во неколку случаи беа доставени несоодветни и нецелосни одговори, но може да се оцени дека постои позитивен тренд во постапувањето на Комисијата, со оглед дека во текот на извештајната година навремено одговараше на барањата на Народниот правобранител, а во неколку случаи постапи по дадените укажувања што резултираше со позитивно решавање.

Претставките што се однесуваа на остварување на правата пред Секторот за станбено-комунални работи на Министерството за транспорт и врски по повод барањата на граѓаните за откуп на становите согласно Законот за продажба на станови во државна сопственост и пренос на станарското право, оваа година беа застапени во помал обем така што произлегува заклучокот дека постои подобрување во остварување на правата на граѓаните. Народниот правобранител постапуваше во правец на забрзување на постапките на одлучување, а за одредени случаи достави соодветни информации до ресорниот министер.

Кон крајот на годината беа доставени претставки во однос на распределбата на становите по „Програмата за изградба и одржување на станови сопственост на Република Македонија“ за градот Скопје за социјални лица во кои беше побарана интервенција за добивање стан под закуп. По дадено укажување од Народниот правобранител, на едно лице му беше доделен стан под закуп, а по останатите претставки постапката се води пред второстепената комисија се до конечно донесување одлука.

Социјална сигурност и заштита

Во однос на остварувањето на уставното право на социјална заштита и социјална сигурност може да се констатира дека најчести проблеми за кои граѓаните бараа заштита од Народниот правобранител се однесуваа на користењето на социјална парична помош како во поглед на исплатата така и поради ненавременото

информирање и доставување определен акт од страна на центрите за социјална работа дека користењето на ова право од определени причини на граѓанинот му престанало.

Тука може да се констатира дека по донесувањето на новиот Закон за социјална заштита, се намали бројот на претставките од што може да се заклучи дека постапките за остварување на социјалните права се олеснети и надлежните органи постапуваат поефикасно.

Меѓутоа се уште има пропусти и несоодветно постапување со граѓаните, особено поради тоа што во одредени центри за социјална работа барањата на граѓаните не се примаа или пак неблагоприятно се

донесуваше управен акт по доставени барања. Постапувајќи во вакви случаи, Народниот правобранител укажуваше на законските обврски и овластувања на надлежните органи, препорачувајќи по секое барање на граѓаните да се постапи и да се донесе соодветен управен акт со што при одбивање на барањето или укинување на правото, на граѓаните им се овозможува да водат натамошни постапки.

Иако и во претходните години и во текот на овој извештаен период Народниот правобранител укажуваше на законската можност и обврска на надлежните органи одредени документи потребни за остварување на некое социјално право да го прибават по службена должност, се уште имаше поплаки од граѓаните поради барањата на голем број документи и поради тешкотиите да ги обезбедат сите документи, за кои им се потребни и финансиски средства. Народниот правобранител утврди дека надлежните органи многу малку или скоро воопшто не го користат правото и обврската по службена должност да ги прибавуваат потребните документи од други надлежни органи и да ги поучуваат граѓаните за условите и можностите за остварување на правата. Поради тоа кога странката не беше во можност да ги обезбеди потребните документи, Народниот правобранител им укажуваше на центрите на нивната обврска службено да ги обезбедуваат документите, со што се спречуваше практиката поради нецелосна документација да се донесува решение за непризнавање или укинување социјални права.

СОЦИЈАЛНА СИГУРНОСТ И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА- 95 (2,62%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Еднократна парична помош	7	7,37
Одолжување-второстепен орган	9	9,47
Одолжување-ЦСР	9	9,47
Помош и нега од друго лице	13	13,68
Посебен надоместок	4	4,21
Постојана парична помош	8	8,42
Сместување во установи за социјална заштита	1	1,05
Социјална парична помош	19	20,00
Друго	25	26,32

Во извештајниот период забележано е одлучување, односно донесување негативни решенија по однос на некое право поради изјави дадени од други лица иако граѓаните кои бараа социјална помош ги негираа таквите изјави. Народниот правобранител укажуваше дека при одлучување за остварување некое право од

социјалната област надлежните органи одлуките треба да ги донесуваат врз основа на документација и утврдена фактичка состојба од непосреден увид, а не врз основа на непотврдени изјави. По интервенциите на Народниот правобранител констатираните пропусти беа отстранувани и подносителите ги остваруваа нивните права.

Граѓаните продолжија да се жалат и на висината на социјалната парична помош и на тешката семејна материјална состојба, поради што беа советувани за искористување на можноста да бараат еднократна парична помош, доколку ги исполнуваат условите, а ваквата помош најчесто им беше доделувана на тешките социјални случаи.

Што се однесува до постапките по жалби кои се водат пред Министерството за труд и социјална политика, во најголем број случаи по интервенциите и непосредните увиди на Народниот правобранител постапката се забрзуваше и укажувањата и препораките на Народниот правобранител најчесто беа прифаќани.

Во поглед на одолжувањето на постапката особено за остварување право на постојана парична помош и надоместок за помош и нега од трето лице посебно загрижуваше фактот што во некои случаи се одолжуваше постапката пред надлежните комисии за оценка на работната способност и потребата од надоместок за помош и нега од друго лице. Народниот правобранител укажуваше дека во такви случаи треба брзо да се реагира бидејќи се работи за тешко болни лица кои не можат да се грижат самите за себе, а во одделни случаи и непосредно интервенираше до надлежните комисии заради побрзо постапување.

Во однос на работното ангажирање на корисниците на социјална парична помош, Народниот правобранител констатира дека на корисниците се уште недоволно

им е јасна законската можност за нивно работно ангажирање и обврските и правата што ги имаат притоа, поради што се случува да одбиваат работно ангажирање или да го прекинат прифатениот ангажман, не знаејќи дека со тоа придонесуваат за прекинување на правото на социјална парична помош, иако, согласно Законот, за време на работниот ангажман правото треба да им мирува. За таа цел се наметнува потребата за едукација на граѓаните, особено на

семејствата со ниско образовно ниво, со што би се намалиле случаите поради оваа причина да се укинува правото на социјална парична помош, особено доколку во семејството тоа е единствен извор на егзистенција.

Пензиско и инвалидско осигурување

Со остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување на граѓаните им се обезбедува социјална сигурност согласно начелата на социјална праведност, хуманизмот, социјалната правда и солидарност, како темелни вредности на уставниот предок на Република Македонија.

ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ – 181 (4,98%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Инвалидска пензија	21	11,60
Минимална пензија и најнизок износ на пензија	3	1,66
Надоместок за телесно оштетување	4	2,21
Одолжување-ФПИОМ	14	7,73
Одолжување-второстепен орган	31	17,13
Пензија со странски елемент	23	12,71
Пензија предмет на извршување	3	1,66
Пензиска основица	9	4,97
Пензиски стаж	14	7,73
Право од ПИО на одредени категории осигуреници	1	0,55
Право врз основа на намалена или преостаната работна способност	10	5,52
Семејна пензија	8	4,42
Старосна пензија	11	6,08
Укинување и ограничување на права од ПИО	2	1,10
Друго	27	14,92

Правата од пензиското и инвалидското осигурување се од егзистенцијално значење за граѓаните, поради што е неопходно брзо и ефикасно да ги остваруваат, меѓутоа во практиката граѓаните се соочуваат со доста проблеми, а особено и најчесто се жалат на одолжување на постапките и непочитување на законските рокови за остварување на овие права.

Проблемот од претходната извештајна година кој настана поради нефункционирање на Второстепената комисија при Владата на Република Македонија за одлучување по предмети од пензиското и инвалидското осигурување, доведе до несразмерно одолжување на постапките по поднесени жалби, а тој проблем се пренесе и во овој извештаен период, со што беше оневозможено брзо и ефикасно остварување на правата од оваа област.

Заради надминување на овој проблем, Народниот правобранител повеќепати укажуваше дека се врши повреда на правата на граѓаните, за што достави и посебна информација до претседателот на Владата на Република Македонија со барање итно да се формира и да започне со работа второстепената комисија, но овој проблем се надмина дури во втората половина од 2009 година.

Во однос на претходната година зголемен е бројот на претставките со кои граѓаните укажуваа дека неосновано се одбиваат нивните барања за остварување на правото на инвалидска пензија при што, како и во претходните години, особено е истакнато дека надлежните комисии се необјективни и нереално ја утврдуваат фактичката здравствена состојба. Народниот правобранител, иако не е стручен и надлежен да ги цени наодите и мислењата на надлежните комисии, сепак во одделни случаи, каде што беше очигледно дека граѓанинот ги исполнува условите за остварување право на инвалидска пензија, особено кога стануваше збор за лица за кои имаше наод дека имаат право на надоместок за помош и нега од друго лице, а тоа значи дека се неспособни сами да се грижат за себе, интервенираше да се преиспитаат наодите и правилно да се утврди фактичката состојба, но не секогаш се постапуваше по овие укажувања.

Исто така во врска со остварувањето на правото на инвалидска пензија надлежните комисии донесуваа несоодветни наоди за кои често интервенираше и Управниот суд на Република Македонија, а и Народниот правобранител затоа што наместо комисијата да одлучи дали одредено лице е работоспособно или не, донесуваше наод дека лекувањето е незавршено. Со оглед на тоа што согласно законските прописи инвалидност постои кога кај осигуреникот поради трајни промени во здравствената состојба ќе настане намалување или губење на работната способност, надлежните комисии треба да утврдат дали кај граѓанинот настанале трајни промени во здравствената состојба или не, а кога здравствената и работната способност на граѓанинот не е дефинирана затоа што лекувањето не е завршено или кога не може да се постави дијагноза поради потреба од дополнителни медицински истражувања, надлежните органи треба да го сочекаат исходот од дополнителните лекувања, односно мерки на медицинска рехабилитација, ако е тоа потребно, па врз основа на

утврдената состојба да одлучат дали во смисла на законска регулатива постои намалување или губење на работната способност и дали се исполнети условите за остварување право на инвалидска пензија.

Претставките од граѓаните што бараа остварување старосна пензија и претставките за невнесени или погрешно внесени податоци во матичната евиденција поради неблагоприятно платени придонеси или поради неблагоприятно доставување на потребните податоци, во однос на претходните извештајни периоди во извештајниот период беа доста намалени. Меѓутоа се уште постојат проблеми со наплатата на придонесите, поради што Народниот правобранител инсистираше Фондот за пензиско и инвалидско осигурување да ги преземе со закон предвидените мерки за наплата на придонесот, за да се обезбеди остварување на правата на осигурениците, по што Фондот преземаше соодветни мерки и граѓаните ги остваруваа нивните права.

Споредбено со претходните извештајни години, бројот на поднесени претставки поради невнесување на пензискиот стаж во матичната евиденција на Фондот по дополнително платени придонеси врз основа на судска одлука беше помал, но сепак имаше случаи кога Фондот и покрај плаќањето на придонесот не го евидентираше пензискиот стаж поради неисплатената камата, иако во пресудите не беше утврдена како обврска. По интервенциите на Народниот правобранител Фондот вршеше евиденција на пензискиот стаж и граѓаните ги остваруваа нивните права.

Се уште е актуелен и за жал, нерешен проблемот на пензионерите со аконтативна пензија чиј пензиски стаж е остварен во поранешна ЈНА, со оглед на тоа што со Договорот за сукцесија, договорните страни не постигнаа согласност за воените пензии. За надминување на овој проблем Народниот правобранител во неколку наврати достави посебна информација до министерот за труд и социјална политика и до директорот на Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија укажувајќи дека е изминат долг период во кој граѓаните се уште не можат да ги остварат нивните права, поради што е неопходно да се изнајдат соодветни решенија. Во таа смисла, Владата на Република Македонија формира Помошно тело за примена на Договорот за сукцесија од областа на пензиското и инвалидското осигурување во рамките на постојниот Комитет за спроведување на Договорот. Меѓутоа и по формирањето на ова тело проблемите се уште не се надминати, за што

Народниот правобранител повторно неколку пати интервенираше до надлежните органи.

Во извештајниот период имаше граѓани кои се жалеа на тешкотии при остварувањето на правото на пензија врз основа на меѓународни и билатерални договори. Бројот на претставките во врска со ова прашање за разлика од претходните години е намален, меѓутоа граѓаните и натаму се соочуваа со тешкотии при остварувањето на

сразмерниот дел на пензијата или при препензионирањето, иако Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија редовно интервенираше до надлежните органи на странските држави, особено по барање на Народниот правобранител. За надминување на проблемите и забрзување на постапките пред странските надлежни органи, Народниот правобранител често и непосредно контактираше со службените лица при странските органи или се обраќаше до омбудсман институциите во соодветните држави, со што придонесуваше да се забрза постапката и граѓаните да ги остварат правата.

Во овој извештаен период мал е бројот на претставките кои се однесуваа на остварување на правото на најнизок износ на пензија, при што најчесто не беше констатирана повреда на правата затоа што подносителите на претставките оствариле и странска пензија, па збирот на двете пензии беше повисок од најнискиот износ на пензија, поради што граѓаните немаа право да добиваат најнизок износ на пензија, туку само законски остварената пензија.

Карактеристично за овој извештаен период беше што со измените на Законот за пензиско и инвалидско осигурување се укина правото кое даваше можност осигурениците истовремено да бидат и пензионери и вработени и притоа да добиваат дел од пензијата. Меѓутоа дел од граѓаните пензионери, кои во исто време се и вработени и според претходните законски одредби, добиваа и дел од пензијата, а ова право го сметаа за стекнато право и бараа Народниот правобранител да интервенира Фондот да не им ја задржува пензијата, независно што се во работен однос и што со Законот веќе не е предвидена ваква можност. Народниот правобранител иако ценеше дека веќе нема законски основ за исплата на пензијата на лицата што се во работен однос, сепак побара надлежните органи да не одлучуваат по овие барања поради тоа што за законските одредби беше поднесена иницијатива до Уставниот суд на Република Македонија. Уставниот суд оценувајќи ја уставноста на законските одредби не најде основ за поведување постапка, односно оцени дека тие не се спротивни на Уставот на Република Македонија, поради што барањата на граѓаните за исплата на пензијата и кога се во работен однос беа одбиени од страна на надлежните органи.

Во врска со соработката на надлежните органи со Народниот правобранител може да се констатира дека е на задоволително ниво, освен што не секогаш благовремено се одговара на барањата на Народниот правобранител, поради што овој проблем најчесто се надминуваше со чести непосредни увиди во предметите по кои постапуваат органите надлежни за одлучување во врска со правата од пензиското и инвалидското осигурување.

Здравствено осигурување и заштита

Во однос на остварувањето на правата од областа на здравственото осигурување и здравствената заштита, иако нема зголемување на бројот на претставките поднесени до Народниот правобранител, граѓаните сепак секојдневно наидуваа на пречки во остварувањето на овие права. Најчести проблеми со кои се соочуваа граѓаните при остварувањето на здравствената заштита е недоволната ажурност на органите при постапувањето по нивните барања и поднесени жалби.

Особено во однос на одолжувањето на постапките пред надлежните органи, во извештајната година поголем дел од претставките се однесуваа на правото на рефундирање на средствата, односно правото на надоместок на трошоци за лекување во здравствени установи. По овие претставки, граѓаните кои ги исполнуваа законските услови го остваруваа правото по интервенциите на Народниот правобранител. Меѓутоа продолжи практиката надлежните органи да ги одбиваат барањата за

рефундирање средства за извршени здравствени услуги во здравствени установи со кои Фондот за здравствено осигурување нема склучено договор затоа што на одреден начин законската регулатива повторно го ограничи ова право, иако по иницијатива на Народниот правобранител во претходниот период беа укинати претходните одредби од Законот за здравствено осигурување.

Дел од поднесените претставки се однесуваа на признавање својство на осигуреник и издавање потврди за платен придонес за здравствено осигурување, при што надлежните органи ова право не им го признаваа на граѓаните кои имаа заостанат неплатен придонес по некој претходен основ, иако по новиот основ редовно се плаќа придонесот. Притоа и покрај интервенциите на Народниот правобранител и укажувањата дека граѓанинот во моментот плаќа придонес, а не добива потврда за тоа и не може да користи здравствена заштита како осигуреник, надлежните органи останаа на нивниот став и граѓаните не можеа да добиваат потврди за платен придонес и да добијат својство на осигурено лице се додека не го платат заостанатиот придонес.

Исто како и претходните години и во овој извештаен период поднесени се мал број претставки кои се однесуваа на остварување на правото на лекување во странство. Граѓаните најчесто се жалеа на неблагоприятно добивање одговори по барања за одобрување лекување во странство, а дел од граѓаните се жалеа дека надлежните органи неосновано ги одбивале нивните барања не земајќи ја предвид приложената медицинска документација и фактите дека не постојат услови и можности за лекување во здравствените установи во Републиката. Народниот правобранител интервенираше да се забрза постапката и правилно да се утврди фактичката состојба, па доколку се оцени дека лекувањето не може да се обезбеди во Република Македонија, да се овозможи лекување во странство, по што дел од граѓаните го остваруваа ова право.

Во поглед на лекувањето во здравствените установи во Република Македонија, до Народниот правобранител се поднесени неколку претставки заради несоодветно, нестручно и неквалитетно лекување. Постапувајќи по овие претставки Народниот правобранител бараше да се преиспитаат случаите, а за таа цел да се формираат

ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ И ЗАШТИТА – 72 (1,98%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Болничко лекување	6	8,33
Задолжително здравствено осигурување	13	18,06
Здравствени услуги и партиципација	8	11,11
Здравствени услуги на одредени категории осигуреници	1	1,39
Лекување во странство	5	6,94
Набавка на лекови	3	4,17
Надоместок-бременост и мајчинство	5	6,94
Надоместок-болест и повреда	2	2,78
Несовесно, нестручно и неквалитетно лекување	2	2,78
Одолжување-второстепен орган	2	2,78
Одолжување-Фонд за здравство	1	1,39
Ослободување од плаќање учество	1	1,39
Основни здравствени услуги	1	1,39
Рефундирање средства	7	9,72
Друго	15	20,83

посебни комисији кои ќе утврдуваат дали станува збор за несовесно и нестручно лекување, по што по дел од барањата беа формирани комисији, но не беа утврдени пропусти во лекувањето, а по дел од овие претставки беа поднесени одредени укажувања до здравствените установи. По дел од барањата на Народниот правобранител формирани се комисији кои дополнително треба да ја утврдат фактичката состојба.

Во врска со заштитата на граѓаните како пациенти поднесена е претставка во која од Народниот правобранител беше побарано да преземе соодветни мерки со цел општините согласно Законот за заштита на правата на пациентите, да формираат комисија за унапредување на правата на пациентите и да го истакнат Законот на видно место. Народниот правобранител се обрати до сите општини во Република Македонија и побара да постапат согласно Законот, по што поголемиот дел од општините формираа такви комисији, во дел од општините формирањето комисији е во постапка, некои општини информираа дека ќе формираат такви комисији во текот на 2010 година, додека само мал број општини се уште немаат доставено одговор во врска со оваа интервенција. Народниот правобранител интервенираше и во дел од здравствените установи заради формирање на со закон предвидените комисији за заштита на правата на пациентите и за истакнување на Законот за правата на пациентите на видно место, заради запознавање и информирање на граѓаните со нивните права и обврски како пациенти. Укажувањата беа прифатени и беше постапено согласно законската регулатива.

Народниот правобранител продолжи да посветува посебно внимание на лицата корисници на дрога, како по повод поднесени претставки така и со покренување постапка по сопствена иницијатива. Заради обезбедување соодветна терапија и третман на корисниците на дрога беше поднесена претставка од група граѓани со барање за прилагодување на работното време на здравствената установа каде што ја добиваа терапијата, за да можат тие навремено да ја примаат терапијата, да пристигнуваат на работните места навреме и да не ја изгубат работата. По интервенција на Народниот правобранител, здравствената установа по претходна согласност од надлежните министерства го промени работното време во интерес на граѓаните, со цел тие да не бидат спречени во примањето на потребната терапија.

Во врска со обезбедувањето соодветен третман и лекување на корисниците на дрога, Народниот правобранител во неколку наврати по поднесени претставки, но и по сопствена иницијатива, интервенираше до Министерството за здравство поради немање доволен капацитет во центрите за превенција и третман на злоупотреба и зависност од дроги. Имајќи ја предвид фактичката состојба дека секојдневно се зголемува бројот на зависници од дрога, Народниот правобранител укажа на потребата за отворање повеќе дневни центри, како што впрочем е предвидено и со

Програмата за здравствена заштита на лица со болести на зависности за 2009 година, донесена од Владата на Република Македонија.

Заради обезбедување соодветна заштита на лицата со ментална болест во текот на 2009 година, Народниот правобранител покренала постапка по сопствена иницијатива поради бегство на пациент од Јавната здравствена установа Психијатриска болница - Скопје во Скопје, укажувајќи дека здравствената установа е должна да обезбеди услови за лична безбедност и сигурност на пациентите и да не дозволи пациентите кои не се во состојба сами да се грижат за себе да се пуштаат надвор без придружба на службено лице. За ова лице Народниот правобранител се уште нема известување дека е пронајдено, иако за неговото бегство е известена и полицијата.

Со цел да се утврди состојбата со остварувањето, почитувањето и заштитата на правата на лицата сместени во здравствените психијатриски установи, согласно Програмата за работа на Народниот правобранител за 2009 година, во текот на годината посетени се и направен е увид во трите психијатриски здравствени установи. При утврдувањето на состојбата со обезбедувањето почитување и заштита на уставните и законските права на лицата сместени во наведените установи, Народниот правобранител покрај од Уставот и меѓународните документи се раководеше и од Законот за ментално здравје и Законот за заштита на правата на пациентите.

Од извршените увиди особено загрижуваат повеќе констатирани состојби кои не придонесуваат за соодветно остварување и заштита на правата на лицата со ментална болест. Тука особено би се истакнало дека се уште постојат случаи на

присилно сместување пациенти во психијатриска болница без нивна согласност и без судска одлука затоа што судовите неблагоприятно постапуваат по барањата на здравствените установи, а таквото постапување е спротивно на законската регулатива. Овој проблем особено е изразен во Психијатриската болница во Скопје. Во поглед на доброволната хоспитализација, забележано е дека во сите психијатриски болници не се применуваат одредбите од

член 58 на Законот за вонпарнична постапка, поради нивната неприменливост во практиката од аспект на обезбедување на предвидените сведоци и обврската и во вакви случаи да се известува судот. Во сите одделенија во здравствените установи нема индивидуален план и програма за мултидисциплинарен третман и рехабилитација на пациентите, со што не се почитува член 23, став 2 од Законот за ментално здравје. Во повеќето одделенија во психијатриските болници нема соодветни услови за престој поради: неквалитетна храната, несоодветно ладење и затоплување во собите на пациентите; несоодветно декорирање на собите на пациентите заради нивна визуелна стимулација и чувство на пријатност за престој; несоодветни санитарни простории; немање санитарни простории прилагодени за постарите, немоќните и хендикепираните лица; сместување пациенти во големи спални соби што не влијае позитивно на нивната психосоцијална состојба и пренатрупаност на одделни одделенија. Може да се констатира дека во споредба со

претходниот период се уште не е соодветно подобрена општата состојба во поглед на условите за живеење и престој, затоа што во дел од одделенијата има: дупки во ходниците, распаднати сидови, стари кревети и стари и искршени плакари во собите. Во поглед на примена на средства за ограничување или т.н. „фиксација“ на пациенти констатирано е дека во сите психијатриски болници недостига разработена политика и општи правила за преземање мерки за ограничување на пациентите, но не е констатирано преземање несоодветни мерки за фиксација, освен во одделни одделенија во Психијатриската болница во Скопје каде фиксација на пациенти се врши во присуство на други пациенти поради немање просторни и други услови за одвојување на овие лица. Исто така во сите психијатриски болници забележано е дека пациенти сместени на лекување со судска одлука поради сторено казниво дело и покрај подобрената состојба остануваат подолг период поради реткото преиспитување на одлуките изречени од судовите.

Констатирано е дека не се преземаат доволно мерки за деинституционализација на психијатриските болници и за поддршка на лицата со ментална болест во заедницата, затоа што се уште не постојат доволно центри за ментално здравје и покрај позитивната оценка на нивната работа.

Имено, иако формирањето на повеќе вакви центри всушност претставува деинституционализација на психијатриските установи, нивниот број е ист како и во претходниот период, односно иако има потреба за отворање повеќе вакви центри такви се уште не се отвораат. И покрај законската обврска и потребата за информирање на пациентите и на нивните семејства за работата на установата и за правата на пациентите, ова право се уште не се почитува затоа што во психијатриските болници недостигаат посебни брошури и друг информативен материјал кој би бил достапен до секој пациент и до членовите на неговото семејство.

Во однос на бројот и стручноста на персоналот констатирано е дека не само што недостига стручен кадар, туку и дека дел од кадарот не е доволно обучен и квалификуван за работа и третман на пациентите и иако се вршат обуки на вработените, тие не се доволни за зголемување на стручноста и професионалното однесување на персоналот.

Права на децата

Во 2009 година се одбележа 20-годишнината од донесувањето на Конвенцијата за правата на детето, но за жал, ние се уште говориме за кршење на детските права и за недоволна едуцираност не само на децата, туку и на возрасните за посебните права и обврски на децата.

Како резултат на ваквата состојба децата се уште не можат да ги распознаваат прекршувањата и повредите на нивните права, а

уште помалку имаат храброст и сознанија да побараат заштита кога нивните права не ги почитуваат и ги повредуваат родителите, наставниците или државните органи и институции.

Во 2009 година претставките доставени до Народниот правобранител укажуваат дека односот кон децата и нивните права се уште не е на задоволително ниво, а содржината на поплаките потврдува дека децата се уште не се третираат како субјекти со посебни права, интереси и обврски, дека не е доволно застапено учеството на децата во донесувањето на одлуките и за прашањата што се однесуваат на нив и дека уште помалку се води сметка за нивното мислење.

Ваквиот однос кон децата пред се го манифестираат родителите кои, иако се обврзани да се грижат за своите деца и да создадат услови за нивен правилен развој во здрава семејна средина, како да забораваат на тоа, па во меѓусебните недоразбирања и кавги ги инволвираат и децата, со што ги искористуваат и на одреден начин ги трауматизираат, без да размислуваат за последиците во нивниот понатамошен развој.

Во овој контекст би ги истакнале проблемите кои се однесуваат на правото на детето да одржува лични односи и непосредни контакти со родителот со кого не живее, за кое право и во 2009 година беа поднесени најголем број поплаки до Народниот правобранител.

Овие поплаки, како и досега, ги доставуваа родителите, а Народниот правобранител постапувајќи пред надлежните центри за социјална работа, имајќи го предвид нивното не секогаш соодветно постапување и забележаните пропусти, неизбежно ја потенцираше потребата за следење на семејството, поточно укажуваше на потребата за вршење надзор над родителското право пред да се одлучи за некое барање или да се преземе некое дејство од страна на центрите кое пред се задира во правата и интересите на децата.

Заради остварување на најдобриот интерес на децата, според Народниот правобранител, би било далеку поефикасно и би се донесувале поправилни одлуки доколку надзорот над вршењето на родителското право центрите го применуваат почесто и по службена должност, со што би можело да се превенира за надминување на проблемите, а не да се очекува да настанат проблеми и до таа мера да се заострат што би оневозможило правилно и соодветно решение. Според Народниот

ДЕТСКИ ПРАВА – 157 (4,32%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Деца со посебни потреби	4	2,55
Друг вид насилство	5	3,18
Заштита од информации штетни за нивен развој	1	0,64
Здравствена заштита	2	1,27
Злоупотреба и насилство	2	1,27
Лични контакти меѓу дете и родител	30	19,11
Матична евиденција	3	1,91
Образование-основно и средно	26	16,56
Одолжување	1	0,64
Права во воспитни и други установи	4	2,55
Сексуална злоупотреба	9	5,73
Семејни права	24	15,29
Семејно насилство	12	7,64
Социјална заштита	7	4,46
Физичко и психичко малтретирање	17	10,83
Друго	10	6,37

правобранител, со редовно и континуирано следење на семејствата во кои се нарушени брачните односи и семејните врски, центрите за социјална работа ќе имаат реална слика за односите во семејството, благовремено ќе реагираат за да се надминат евентуалните проблеми и одлуките што би ги донеле би биле во најдобар интерес на детето.

Имено, не водејќи сметка за родителските права и обврски, а пред се за правата и интересите на децата, продолжува практиката еден од родителите да го оневозможува одржувањето контакти на детето со родителот со кого не живее, при што иако во Законот се предвидени мерки спрема родителот кој го попречува видувањето на детето со родителот со кого не живее, центрите со намера да ги заштитат децата од трауми и негативни последици најчесто се воздржуваат да применат некоја од законски предвидените мерки. Меѓутоа со тоа што детето подолг период нема контакти со еден од родителите, се зголемува и веројатноста за појава на отпор кај детето кон тој родител, поради што во секојдневното постапување Народниот правобранител се соочи и со случаи кога не можеше да се изврши судска пресуда со која детето треба да се врати кај родителот кој, според пресудата, го има правото да се грижи и да го воспитува детето, при што детето останува да живее со родителот од кого е одземено. Наведеното ја потврди потребата за континуирано советувајќи и стручно работење со детето, но и со семејството во целина, како и благовремено преземање мерки кои пред се ќе бидат во согласност со најдобриот интерес на децата, за што Народниот правобранител континуирано се залага.

Иако во голем број случаи кои се однесуваат на ова право на децата постапките завршуваат со успех, сепак не задоволува и малиот број останати случаи по кои центрите поради ненавремено превенирање на ситуацијата не можеа успешно да ги надминат проблемите и недоразбирањата меѓу родителите. Така се оневозможуваше остварувањето на правото на детето да одржува редовни и квалитетни лични контакти и односи со двајцата родители, што може негативно да влијае на психофизичкиот развој на детето.

Народниот правобранител интервенираше и во случај кога деца беа сексуално злоупотребени од родител, укажувајќи му на центарот за социјална работа дека било неопходно да го следи однесувањето на родителот и состојбата на децата со цел благовремено да се спречи оваа појава, имајќи предвид дека децата беа сместени во установа. Воедно, Народниот правобранител укажа дека по откривањето на случајот треба да се преземат не само мерки за кривична одговорност на родителот, туку и да се поднесе барање за одземање на родителското право, како што беше и постапено.

И оваа година беа поднесени повеќе претставки што се однесуваат на семејното насилство над децата најчесто поради физичко или психичко малтретирање. Карактеристично за овие претставки е дека жртви на насилство најчесто се жените, со тоа и децата, а како сторител на насилството беше посочуван таткото на децата,

односно брачниот другар независно дали родителите живеат заедно или се разведени, при што не ретко поплаките беа дополнети со образложение дека ваквото насилничко однесување е резултат на конзумирање алкохол. Имаше случаи на родители кои живеат во брачна или вонбрачна заедница или од разведен брак, со цел да исполнат некои свои цели и најчесто во обид да го претстават другиот родител во лошо светло, а со тоа да ги оневозможат видувањата на детето со другиот родител, пријавуваа несоодветно однесување и семејно насилство врз децата од страна на родителот со кого детето одржува лични односи и непосредни контакти.

Со оглед на тоа што семејното насилство не е проблем само на семејството, туку и општествен проблем потребна е ефикасна борба за елиминирање на овој вид насилство, а за таа цел е потребно да се охрабруваат жртвите да го пријавуваат насилството, а надлежните органи да делуваат ефикасно, благовремено и соодветно и да ја зголемуваат својата проактивна улога во превенцијата и заштитата од семејното насилство. Особено неопходно е во превентивното дејствување да се преземаат мерки сите деца да се вклучат во образовниот систем особено женските, сите деца да се едуцираат за правата и слободите на секое човечко суштество, како и за детските права и децата, но и возрасните да се едуцираат со знаења и вештини за да ги распознаваат повредите и злоупотребите на правата и слободите. Воедно потребна е и континуирана едукација и обука на стручните лица во институциите што работат на оваа проблематика за да можат лесно да распознаат постоење семејно насилство и да и помогнат на жртвата.

Меѓутоа и покрај преземањето мерки за заштита на децата од секаков вид насилство, па и од семејното, во текот на 2009 година едно дете почина токму поради

семејно насилство, кое наводно го извршила неговата мајка, иако во претходниот период и Народниот правобранител во неколку наврати интервенираше за преземање соодветни мерки за заштита на правата и интересите на децата во ова семејство, па и за заштита од семејно насилство.

Од постапките што ги водеше Народниот правобранител во врска со овој случај може да се констатира дека центарот за социјална работа од поодамна имал сознанија дека во ова семејство има проблеми, но по пријавата за семејно насилство и неколкуте интервенции од страна на Народниот правобранител до одговорните лица во Центарот и во Министерството за труд и социјална политика, по извршениот увид во семејството центарот не утврди постоење семејно насилство, но се обврза дека ќе ја следи состојбата во семејството. За жал во текот на 2009 година едно

од децата почина, под сомнеж дека смртта настанала како резултат на насилство и претепување од страна на мајката.

Заради расчистување на овој случај доставена е посебна информација до директорот на Центарот за социјална работа и до министерот за труд и социјална политика, со барање да се испита дали е благовремено интервенирано од страна на надлежните органи за утврдување и спречување на насилството во семејството и дали биле преземени благовремени превентивни мерки и мерки за заштита на правата на децата. Доколку се утврди несовесно и несоодветно постапување на службените лица кои биле должни да ги преземаат потребните мерки, Народниот правобранител укажа дека треба да се преземат и мерки на одговорност.

Постапувајќи по претставките за заштита од семејно насилство Народниот правобранител се стекна со сознание дека некои од изречените мерки од судот спрема сторителите на семејното насилство не се извршуваат, особено мерките за задолжително лекување, за чие спроведување е надлежно Министерството за здравство. За ова Народниот правобранител го информира министерот за здравство, кој достави известување дека нема надлежност и можност за присилно доведување на лицата кон кои е изречена привремена мерка во здравствената установа заради лекување, односно дека надлежноста на Министерството започнува со прием на лекување на лицето во здравствената установа. Оттаму произлегува дека овие мерки во практиката тешко се спроведуваат, со што членовите на семејството остануваат да го трпат насилството. Во одделни случаи, пак, жртвите се откажуваат да го продолжат започнатиот процес до крај, што ја налага потребата и за едукација и охрабрување на граѓаните да ги пријавуваат случаите на семејно насилство, а надлежните органи да обезбедат реална и соодветна заштита на жртвите.

Тргувајќи од Конвенцијата за правата на детето и согласно законската регулатива, покрај заштитата од семејното насилство, државата има обврска да преземе мерки за заштита на децата и од други видови насилство и злоупотреби. Меѓутоа и покрај обврската на сите субјекти за заштита на децата од насилство и злоупотреби, во овој извештаен период децата се јавуваат не само како жртви на насилство во семејството, туку и надвор од него, односно во училиштата, во воспитните и во други установи, а забележани се и случаи на насилство врз децата од страна на возрасни лица надвор од семејството или од училиштата. Заради заштита на децата од насилство, Народниот правобранител не само што интервенираше по поднесени претставки, туку покренуваше постапки и по сопствена иницијатива.

Заради согледување на состојбите со заштитата на децата од каков било вид насилство и малтретирање, Народниот правобранител согласно програмските активности во текот на 2009 година, изврши анкетирање на децата сместени во јавните установи: „11 Октомври“, „25 Мај“ и „Ранка Милановиќ“.

Констатациите од анонимното анкетирање на децата покажаа дека најголемиот број од децата сместени во овие установи немаат сознанија за нивните права и обврски, а следствено на тоа не можат да ги распознаат повредите и злоупотребите на нивните права.

Од одговорите на децата произлезе дека и покрај забраната и можноста за санкционирање на појавите на физичко и психичко малтретирање на децата се уште е застапено физичкото и психичко малтретирање на децата згрижени во установите, а особено загрижува фактот дека децата се плашат да зборуваат јавно за овие појави, а уште помалку да побараат заштита од надлежните органи и институции. Во однос на сексуалното малтретирање и вознемирување на децата констатирано е дека има и такви случаи, но дека децата тоа не го пријавуваат затоа што се срамот или немаат храброст да зборуваат за ваквите појави.

Заради заштита на децата од секаков вид насилство, Народниот правобранител во препораките упатени до надлежните органи и до установите, покрај другото, укажа на потребата за редовна и континуирана обука и едукација на службените и одговорните лица за детските права, преземање на сите можни мерки за создавање услови за доследно остварување почитување и заштита на правата и слободите на децата, спречување и елиминирање секаков облик на физичко, психичко и сексуално малтретирање на децата, охрабрување на децата да пријавуваат случаи на насилство и малтретирање, при што изјавите на децата сериозно да се земаат предвид и да се спроведуваат соодветни постапки за утврдување на реалната фактичка состојба и во таа смисла да се преземаат мерки на одговорност спрема службените лица кои ги повредуваат правата на децата или не преземаат соодветни мерки за заштита на децата од повреди и злоупотреби.

Во поглед на несоодветно однесување кон децата сместени во установи Народниот правобранител постапуваше и по неколку претставки, при што покрена и постапка по сопствена иницијатива, затоа што деца згрижени во установа без донесено решение беа избркани од установата поради нарушување на редот и дисциплината. Народниот правобранител укажа дека напуштањето на установата без акт на центарот за социјална работа е спротивно на Законот, затоа што центарот цени дали децата треба или не да бидат сместени во установа, а установата е должна да ги згрижи и да им обезбеди соодветни услови за престој и доколку не го почитуваат редот и дисциплината да преземе соодветни мерки за подобрување на однесувањето на децата.

Во однос на насилството над децата не изостанаа ниту претставките што се однесуваа на физичко и психичко малтретирање деца во училишта од страна на образовен кадар, но и од други вработени во училиштата. Со цел намалување на насилството врз децата, но и елиминирање на девијантното однесување на децата, Народниот правобранител цени дека инспекциските и други надлежни органи треба да вршат почести контроли во училиштата заради превентивно или репресивно делување за заштита на децата, но и заради преземање мерки спрема одговорните лица во

училиштата и обидите за прикривање на ваквите појави. Исто така редовната и континуирана обука на наставниците за правата на децата и за можните начини на повреда на тие права, ќе придонесат наставниците да бидат оспособени наставата да ја насочат кон развојот на личноста на детето, неговите права и слободи и воедно да го подготват детето за одговорен живот во

слободно општество во дух на разбирање, мир и толеранција, еднаквост и пријателство, со што би придонеле и за намалување на конфликтите меѓу децата со кои се соочуваме секојдневно. Во дел од ваквите случаи по преземените мерки од Народниот правобранител и надлежните органи, не можеше со сигурност да се потврди дека станува збор за насилство, а таму каде што имаше докази Народниот

правобранител побара преземање мерки спрема наставниците, по што однесувањето на овие лица беше санкционирано, а училиштето продолжи да ја следи состојбата, односно однесувањето кон учениците.

Во врска со правата во образовните установи, во овој извештаен период дел од претставките беа поднесени поради изречени педагошки мерки отстранување од училиште, при што Народниот правобранител со цел правилно и објективно да се утврди состојбата во однос на законското постапување на училиштата, побара инволвирање и на просветната инспекција, но во повеќето случаи не беше утврдено прекршување на законот, а во дел од случаите каде постоеја услови и можности за изрекување друга поблага мерка тоа е направено по интервенција на Народниот правобранител.

Во поглед на заштитата на правата на децата во училиштата беше поднесена и претставка поради несоодветен видео надзор во училиште, при што по укажувањето на Народниот правобранител да се почитува законската регулатива директорот на училиштето не презеде мерки ценејќи дека поставувањето на видео надзорот е согласно законот и заради обезбедување соодветни, сигурни и безбедни услови за престој на децата. Тргувајќи од фактот дека со видео надзорот не треба да се загрози приватноста и правата на учениците, особено кога видео камери се поставени само во одделени училници, Народниот правобранител укажа дека вака поставените камери треба да се отстранат, за што ја запозна и Дирекцијата за заштита на личните податоци, која по извршената контрола во училиштето го прифати ставот на Народниот правобранител и наложи отстранување на несоодветно, односно незаконски поставените камери за видео надзор.

Во овој извештаен период децата во училиштата се соочуваа и со други проблеми. Така, во почетокот на учебната година до Народниот правобранител беа поднесени претставки за заштита на правата на децата што се запишуваа во прво одделение, затоа што во некои училишта за упис на прваче се бараше извод од матичната книга на родените не постар од шест месеци, а потврдите за примени вакцини кои ги издаваа матичните лекари за упис на првоодделенците во некои здравствени установи во Републиката се наплатуваа во различен износ. Народниот правобранител за оваа појава го известил Министерството за образование и наука и Министерството за здравство, по што до училиштата и до здравствените установи беа испратени соопштенија да се престане со ваквата практика, по што запишувањето на првачињата продолжи без наведените проблеми.

Исто така, имајќи ги предвид информациите пласирани во средствата за јавно информирање дека во образовните установи на почетокот на школската година се вршат разни промени на директори и на наставен кадар, со што пред се негативно се влијае на образованието и развојот на децата, односно не се води сметка пред се за најдобриот интерес на децата, Народниот правобранител покренала постапка по сопствена иницијатива. За таа цел не впуштајќи се во фактот дали отпуштањата на наставниот кадар се законски или не, Народниот правобранител побара од Министерството за образование и наука да преземе мерки отпуштањата да не се одразуваат негативно на децата и на нивниот најдобар интерес. Поради тоа, Народниот правобранител укажа дека не е во најдобар интерес на децата токму на почетокот на школската година да се вршат масовни промени на наставниот кадар и дека тоа кај децата може да предизвика отпор кон образованието и трауматично однесување затоа што целта на образованието, покрај другото, е и хармоничен, интелектуален, емоционален и социјален развој на учениците, а заради остварување на основните цели на образованието неопходно е да се преземаат мерки да не се наруши воспитно - образовниот процес и да се обезбеди квалитет во наставата.

Меѓутоа (во врска со ова укажување) Министерството го извести Народниот правобранител само во поглед на постапката за прием и распоредување на наставници и за мерките што ги презема Инспекцијата доколку има отстапување од законот, односно ако се врши прием на несоодветен кадар спротивно на одредбите од законот, а во однос на правата на децата и укажувањата на Народниот правобранител не достави никаков одговор за изградениот став и за евентуално преземените мерки.

Следејќи ја состојбата со бесплатното, но во исто време и задолжително основно и средно образование, во текот на овој извештаен период Народниот правобранител утврди дека во некои места (рурални средини) не беше обезбеден превоз за учениците до училиштето, поради што децата беа оневозможени редовно да одат на училиште и да ја следат наставата. Покрај ова, беше констатиран и проблем за обезбедување средства за превоз на ученици кои поради тоа што во местото на живеење немаат соодветна струка за која имаат интерес или пак не се обезбедени услови за следење настава на мајчин јазик принудени се да посетуваат образование во друг град, односно во друга општина.

Имено, ниту општините каде што учат овие деца ниту општините од каде што доаѓаат децата не ги признаваат трошоците за превоз, поради што Народниот правобранител го извести Министерството за образование и соодветните сектори за образование во општините, укажувајќи дека е неопходно да се преземат мерки за непречено следење на наставата и средствата за превоз да ги обезбедат општините каде што учат децата, како што е предвидено со Законот. Сепак, и покрај укажувањата на Народниот правобранител, но и на Министерството за образование и наука, иако помина првото полугодие овој проблем се уште не е надминат.

Како проблем со кој се соочија дел од учениците по завршувањето на средното образование беше несоодветното евидентирање на пријавите на учениците за полагање на државната матура.

Имено, поради грешки на училиштата, некои ученици не беа истакнувани во списокот за полагање државна матура, поради што беа оневозможени да го полагаат испитот или пак, требаше да полагаат училишна наместо државна матура. Народниот правобранител без да навлезе во техничките проблеми кои евентуално би можеле да настанат поради невнесување на податоците на ученикот во базата на податоци и евиденцијата на испитот како училишна, а не државна матура, побара правилно да се вреднуваат испитите, при што во случаи каде беше утврден пропуст од училиштата, Бирото за развој на образованието им го признаваше испитот на учениците како државна матура.

Во врска со полагањето на државната матура се појавија и одредени проблеми и во однос на оценувањето на испитите од страна на Комисијата за оценка на тестовите, поточно, од страна на тестаторите кои, иако за време на полагањето на матурата не забележале никакви пропусти или препишување меѓу учениците, сепак

при крајното оценување вршеа намалување на бодовите на учениците само поради тоа што при проверка на тестовите било утврдено дека кај некои ученици има исти или идентични тестови, која можност не е пропишана со соодветните прописи. Поради тоа, Народниот правобранител достави посебна информација до министерот за образование и наука и до директорот на Бирото за развој на образованието, со барање преземање мерки со цел во иднина да се изнајдат соодветни правни решенија и да не се преземаат мерки што не се пропишани, а се на штета на учениците кои полагаат матура.

Во врска со правото на образование на децата, Народниот правобранител и оваа година се заложи за создавање услови за непречено остварување на правото на образование на мајчин јазик под еднакви услови за сите деца во основните и во средните училишта. Народниот правобранител побара од надлежните органи да преземат мерки и да им се овозможи упис на учениците во средно образование кое го избрале под еднакви услови, односно да се создадат услови децата да посетуваат основно образование на мајчин јазик во основно училиште кое е во реонот каде што живеат.

Постапувајќи по барањата на учениците и по укажувањата на Народниот правобранител во некои средни училишта беа отворени дополнителни паралелки за опфаќање на сите деца кои изразиле желба да посетуваат одредено средно образование доколку ги исполниле предвидените услови, а исто така беа создадени услови и за опфаќање на децата во основните училишта каде што живеат со следење настава на нивниот мајчин јазик.

Посебно внимание како и претходните години и во текот на 2009 година Народниот правобранител посвети на децата со посебни потреби, особено за остварување на правото на образование на овие деца. За таа цел побара да се создадат соодветни организациски, технички, кадровски и урбанистички услови за да се овозможи поголема вклученост на оваа категорија на деца во образовниот систем, но за жал и покрај преземените мерки се уште постојат проблеми во врска со ова прашање, а решенијата кои се предложени, но и прифатени, според Народниот правобранител, се спроведуваат долго и бавно.

Еден од проблемите со кои се соочуваат одредени категории деца е и нивното незапишување во матичната евиденција на родените, поради што се попречени во остварувањето на основните права. Народниот правобранител констатира дека овој проблем е се уште присутен, родителите не го пријавуваат раѓањето на децата во матичните служби, а и дополнително не отпочнуваат постапка за упис поради долгите процедури и уште повеќе заради немање на потребните документи за раѓањето на детето, но и за докажување на сопствениот идентитет.

Во текот на 2009 година Народниот правобранител постапуваше и по претставка во име на повеќе од 100 (сто) граѓани од Ромската заедница сместени во детското одморалиште „Љубанци“ во Скопска Црна Гора, каде при непосреден увид утврди дека нема обезбедено основни услови за живеење, особено за децата кои заедно со родителите престојуваат во објектот.

Имено, во наведениот објект не се создадени елементарни услови за нормално живеење затоа што објектот, а и самите соби во кои се сместени наведените лица се стари, оштетени и неадаптирани, без соодветен инвентар и без соодветно затоплување. Исто така забележано е дека на овие лица им е отежнато користењето на здравствените услуги, а во однос на образованието дека ниту едно од децата не оди во училиште.

Заради подобрување на условите за престој, односно заради обезбедување соодветни услови за живот, здравствена заштита и образование на децата, Народниот правобранител за констатираната состојба првин го извести Министерството за труд и социјална политика и меѓу другото укажа на потребата за преземање мерки пред се за остварување и заштита на правата на децата, а потоа ја извести и Владата на Република Македонија заради создавање услови за нормален живот на децата и за остварување на нивните права. Но и покрај целосната анализа на случајот, дадените констатации и препораки, Владата достави кус одговор во кој наведе дека предметот е препратен на надлежност до Министерството за труд и социјална политика, без притоа да се преземат конкретни мерки за надминување на констатираните состојби и проблеми.

Во врска со создавањето соодветни услови за остварување и заштита на правата на децата,

Народниот правобранител придонесуваше и преку учество на бројни конференции и семинари, а меѓу другото како член на Националната комисија за правата на децата во Република Македонија учествуваше во изработка на три брошури за детето и неговите права,

кои се наменети за децата од предучилишното, основното и средното образование, по што Комисијата изработи компакт диск кој преку Министерството за труд и социјална политика и Министерството за образование и наука треба да се дистрибуира до сите градинки, основни и средни училишта во Републиката. Исто така заради едукација на децата за нивните права, покрај посетите на повеќе основни и средни училишта, по покана на невладината организација беше одржана обука на ученици од повеќе градови кои беа обучени да бидат обучувачи за детски права, чија задача е понатаму да ги обучуваат нивните соученици за детските права и обврски.

Во поглед на заштитата на децата со деликвентно однесување, согласно Законот за малолетничка правда, формиран е Државниот совет за малолетничко престапништво, во кој, согласно Законот задолжително учествува определен претставник од Народниот правобранител.

Што се однесува на соработката на надлежните органи и организации со Народниот правобранител може да се констатира дека таа е на задоволително ниво и дека во голема мера се почитуваат препораките и укажувањата на Народниот правобранител. Сепак, во одредени случаи надлежните институции неблагоприятно дејствуваат во заштитата на правата на децата или задоцнето постапуваа по укажувањата, препораките и другите интервенции на Народниот правобранител, поради што потоа отежнато беа спречувани последиците во поглед на почитувањето и заштитата на правата на децата.

Таквото постапување и однесување во голема мера влијае врз навремената заштита и ја засенува превенцијата која за Народниот правобранител е од суштинско значење затоа што со ефикасното и благовремено реагирање прекршувањето, односно непочитувањето на правата на децата ќе се намали, а најдобриот интерес на децата ќе стане реалност и приоритет не само за надлежните органи и организации при нивното постапување и секојдневна работа, туку и за родителите, но и за секој поединец.

Образование

Бројот на претставки поднесени за заштита на правата од областа на образованието, особено во високообразовните установи, во текот на 2009 година не бележи значителни промени. Најголемиот број од претставките од оваа област се однесуваа на остварување права во постапки за доделување студентски стипендии и кредити. Постапувајќи по претставките што се однесуваа на остварување на правото на стипендија или кредит за ученици и студенти, Народниот правобранител констатира дека по објавен конкурс за доделување стипендии и кредити апликациите се доставувани електронски и по нивното разгледување електронски е објавен список на лицата кои добиле стипендија или кредит, но притоа не е донесен соодветен акт за прифаќање или одбивање барања за доделување стипендија или кредит, што Народниот правобранител го оцени како незаконито постапување.

Во врска со ова прашање Народниот правобранител и во претходниот период интервенираше и укажуваше дека е потребно по барањата да се донесе управен акт, со што ќе се овозможи и остварување на правото на жалба и правото на натамошна постапка за заштита на правата. Со оглед дека и покрај тоа што не беа донесени управни акти за одбивање на барањата, апликантите поднеле приговор до Комисијата за решавање во управна постапка во втор степен од областа на образованието при Владата на Република Македонија, Народниот правобранител интервенирајќи пред Комисијата утврди дека и таа констатира дека првостепениот орган не ја спровел

ОБРАЗОВАНИЕ, КУЛТУРА И СПОРТ – 49 (1,35%)

Подобласт	Бр. на претставки	%
Запишување на високообразовни установи	1	2,04
Несоодветен однос на наставниот кадар	4	8,16
Нострификација на диплома	6	12,24
Партиципација	5	10,20
Права на студентите во високообразовните установи	3	6,12
Студентски кредити и стипендии	13	26,53
Одолжување	2	4,08
Друго	15	30,61

постапката согласно Законот, поради што сите приговори беа вратени на првостепениот орган, односно на Министерството за образование и наука на повторно разгледување и одлучување. За овој проблем Народниот правобранител достави и посебна информација до министерот за образование и наука, по што беше формирана нова комисија која ги разгледа приговорите на учениците и студентите и голем дел од лицата кои се обратија за помош кај Народниот правобранител го остварија правото на стипендија, а за другите кои беа одбиени беа донесени решенија, по што учениците и студентите можеа да го искористат правото на жалба.

Од Народниот правобранител заштита на правата од областа на високото образование побараа и припадници на безбедносните сили, затоа што при упис на високообразовните институции беа задолжувани да плаќаат партиципација, затоа што во конкурсот за упис не била предвидена дополнителна квота за овие лица, иако согласно Законот за посебните права на припадниците на безбедносните сили на Република Македонија и на членовите на нивните семејства, овие лица треба да бидат ослободени од партиципација.

Констатирајќи повреда на правата на овие лица, Народниот правобранител укажа на законската регулатива во која не е предвидено дека како дополнителен услов за ослободување од партиципација е постоењето или непостоењето на дополнителна квота за припадниците на безбедносните сили и побара овие лица да бидат ослободени од плаќање партиципација, што беше прифатено од страна на високообразовните установи.

И во овој извештаен период до Народниот правобранител беа доставени претставки поради одбивање факултетите да издадат диплома на студенти кои завршиле високо образование, само поради тоа што студентот имал неподмирени финансиски обврски кон факултетот. Народниот правобранител укажа дека согласно Законот за високото образование, кога студентот ќе ги заврши студиите според студиската програма мора да добие уверение и диплома и не може да се ограничи ова право само поради неисплатени долгови затоа што во вакви случаи, согласно склучените договори, во случај на спор надлежен е да одлучува судот. Во таа смисла Народниот правобранител достави препораки до факултетите кои беа прифатени и на граѓаните им беа издадени дипломи за завршени студии.

Во текот на извештајниот период имаше мал број на претставки што се однесуваа на признавање и нострификација на странски дипломи и претставките се поднесуваа поради одолжување на постапката, но по интервенции на Народниот правобранител беше постапено по барањата и нострификацијата беше извршена.

До Народниот правобранител беше поднесена и претставка поради одбиено барање на граѓанин да биде запишан во именикот на Адвокатската комора како адвокатски приправник, од причина што Адвокатската комора оценила дека тој не ги исполнува условите затоа што дипломираше на правен факултет според новиот начин на студирање, односно согласно Болоњската

декларација според која по завршување на првиот циклус студентите добиваат 180 ЕКТС кредити и уверение за завршено високо образование со додавка на стручниот назив за завршен факултет. Во конкретниот случај на подносителот на претставката му беше издадено уверение и диплома дека е дипломиран правник, но и покрај тоа му беше одбиено барањето да биде запишан во именикот на Адвокатската комора како адвокатски приправник затоа што било оценето дека не ги исполнува условите, иако во Законот за адвокатурата во именикот на адвокатски приправници може да се запише државјанин на Република Македонија кој ги исполнува општите услови за засновање работен однос во органите на државната управа и да има стекната диплома за дипломиран правник во Република Македонија или нострифицирана диплома од правен факултет од странство. Од страна на Адвокатската комора како услов за упис се бараше лицето да има стекната 300 ЕКТС кредити, кои согласно Законот за високото образование се стекнуваат со завршување на вториот циклус на студии кои траат една до две години и со нивно завршување лицето се стекнува со научен назив магистер, а во меѓународниот промет и дипломата на англиски јазик, научниот назив по завршување на вториот циклус на студии е мастер.

Заради расчистување на ова прашање, покрај писмените дописи поднесени до Министерството за образование и наука, Министерството за правда и до Адвокатската

комора на Македонија, се одржа консултативна средба со претставници од Ректоратот на Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“, претставници од ФОН Универзитетот и претставници од Министерството за образование и наука. Притоа Министерството за образование и наука повикувајќи се на Законот за високото образование, оцени дека овие лица може да се вработат на одредени стручни работни места, но остави работодавецот да ја определи потребната стручна оспособеност. Министерството за правда ценеше дека за влез во правничка професија лицето треба да има стекната 300 кредити поради што Адвокатската комора одбиваше да ги запише во Именикот на адвокатски приправници

дипломираните правници со 180 ЕКТС кредити, со оценка дека пристапот кон правничката професија може да им се овозможи на лицата кои се стекнале со 300 ЕКТС кредити.

Со оглед на тоа што за Народниот правобранител остана отворено прашањето дали лицата кои завршиле високо образование правен факултет со 180 ЕКТС кредити и се стекнале со определен назив, односно со диплома за завршено високо образование, ќе можат да се занимаваат со правничка професија, постапката по овој предмет е се уште во тек, за што ќе се извршат дополнителни истражувања и консултации.

Во врска со соработката на надлежните органи и институции со Народниот правобранител може да се констатира дека со Министерството за образование и наука соработката се уште не е подобрена бидејќи Министерството не постапува

благовремено по барањата на Народниот правобранител и често и по неколку поднесени барања и информации не доставува благовремени и соодветни одговори, а тоа влијае на ефикасноста и законитоста во постапувањето и го отежнува остварувањето на правата на граѓаните. Со другите органи и установи соработката е на задоволително ниво поради што и остварувањето на правата се постигнува побрзо и поефикасно.

Потрошувачки права

Правата на граѓаните како потрошувачи, во последните години доста често се повредуваат од правните субјекти кои даваат производи и услуги од јавен интерес, на што укажува бројот на претставките поднесени до Народниот правобранител, кој секоја година се повеќе се зголемува, што е случај и во овој извештаен период.

Проблемите со кои се соочуваат граѓаните при користењето на јавните производи и услуги се најразлични, но најголем број претставки се поднесени во врска со проблемите и повредите на правата при потрошувачката на електрична енергија преку АД „ЕВН - Македонија“.

И во текот на оваа година, Народниот правобранител интервенираше поради колективното исклучување на електричната енергија затоа што се исклучуваа и корисниците кои редовно ги плаќаа сметките. Сепак, може да се констатира дека бројот на претставките што се однесуваа на ова прашање е доста намален, од што може да се извлече заклучок дека упорните интервенции и укажувања на Народниот правобранител придонесоа оваа мерка да се применува поретко.

ПОТРОШУВАЧКИ ПРАВА – 277 (7,63%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Испорака на вода и други комунални услуги	44	15,89
Испорака на електрична енергија	103	37,18
Испорака на топлинска енергија	56	20,22
ПТТ и комунални услуги	49	17,69
Друго	25	9,03

Во врска со потрошувачката на електричната енергија, во оваа извештајна година дел од граѓаните се судрија со друг вид проблем кој беше причина за исклучување на електричната енергија.

Имено, до Народниот правобранител се поднесени повеќе претставки што се однесуваа на исклучување електрична енергија од дистрибутивната мрежа и добивање енормни пресметки,

наводно поради неовластено користење електрична енергија или неовластено приклучување кон електродистрибутивната мрежа. Од претставките најчесто произлегуваше дека фактичката состојба се утврдувала без присуство на корисниците или на друг претставник од објектот, односно било утврдувано неовластено користење и кражба на електрична енергија, без спроведување соодветна постапка и без

овозможување корисниците да докажуваат дека не го сториле ова дело, а граѓаните се исклучуваа од електродистрибутивната мрежа и им беше барано да платат одреден износ. За неовластеното користење на електрична енергија всушност се спроведуваа едностранни постапки иако, согласно прописите за испорака и користење електрична енергија, дистрибутерот е должен против корисникот на објектот кој е откриен дека неовластено презема електрична енергија, да покрене постапка пред надлежниот орган, во согласност со закон.

Во врска со овие претставки Народниот правобранител утврди дека ниту во законската регулатива ниту во подзаконските акти не е уредена постапката за докажување на неовластено користење електрична енергија, а не е уредено и прашањето за правото на жалба ниту е обезбедена двостепеност во одлучувањето, односно не е уредено прашањето кој орган ќе одлучува доколку приговорот против пресметката се одбие, а најчесто се одбиваше.

Народниот правобранител, истакнувајќи дека не ги штити несовесните корисници и оние што вршат казниви дела, односно кражба на електрична енергија, сепак оцени дека за да се обвини одредено лице дека сторило некое дело и да се преземат мерки спрема него треба да се докаже дека навистина го сторило

делото и да му се даде можност за одбрана, а за таа цел треба да се спроведе соодветна постапка.

Со цел за изнаоѓање решение на овој проблем, Народниот правобранител достави информација до Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија и одржа неколку состаноци со одговорни лица, при што Регулаторната комисија се обидуваше во заеднички средби меѓу претставници на „ЕВН - Македонија“ и корисникот кој е обвинет дека неовластено користи електрична енергија да се расчисти случајот и инволвираните страни да се спогодат за решавање на спорот во врска со неовластеното преземање електрична енергија. Немајќи можност да ги утврди релевантните факти и дали се работи за неовластено преземање електрична енергија, доколку не се постигнеше спогодба и договор меѓу „ЕВН - Македонија“ и корисникот, Регулаторната комисија случајот не можеше да го разреши поради што корисниците беа упатувани да покренат судски постапки.

Заради надминување на овој проблем и заштита на правата на совесните потрошувачи, Народниот правобранител ја информира и Владата на Република Македонија, заради запознавање и евентуално преземање соодветни мерки во рамките на нејзините овластувања и надлежности. Народниот правобранител особено укажа да се разгледа можноста и потребата за нормативно уредување на оваа постапка во Законот за енергетика или во Условите за снабдување со електрична енергија кои се донесени од страна на Владата на Република Македонија. Меѓутоа, Владата информацијата само ја препрати на надлежност на Министерството за економија, кое пак, до Народниот правобранител нема доставено одговор дали се преземени мерки за надминување на овој проблем.

Во врска со потрошувачката на електричната енергија и покрај укажувањата и интервенциите на Народниот правобранител во претходниот период и во овој извештаен период беа поднесени повеќе претставки поради задолжување корисници со долг направен од претходен корисник и невршење промена на корисник додека не се плати долгот на претходниот корисник. Народниот правобранител укажуваше дека е неосновано новите корисници на електрична енергија да се задолжуваат со долг што не го направиле, односно што го направиле претходните корисници, по што ваквите неправилности беа отстранувани и новите корисници беа ослободувани од обврската да го платат долгот на претходниот корисник и беа заведувани како нови корисници, чија обврска за наплата на долгот започнуваше да тече од денот кога тие станале корисници на објектот, односно на броилото за мерење на потрошената електрична енергија.

Заради заштита на правата на граѓаните како потрошувачи, при крајот на 2009 година до Народниот правобранител беа поднесени поголем број претставки што се однесуваа на наплата на радиодифузната такса затоа што до граѓаните решенијата за наплата на таксата се доставени кон крајот на 2009 година, а се однесуваа на дел од 2008 и за цела 2009 година. Поради задоцнетото доставување на решенијата граѓаните сметаа дека таксата треба да ја платат наеднаш наместо секој месец последователно, како што е предвидено со Законот. Исто така дел од претставките беа поднесени поради задолжување граѓани со радиодифузна такса кои, според Законот треба да бидат ослободени од плаќање на таксата.

Тргувајќи од одредбите на Законот за радиодифузната дејност, според кои радиодифузната такса е јавна давачка, за која Македонската радио телевизија врз основа на регистарот на обврзници на радиодифузна такса донесува решение кое има карактер на извршна исправа, согласно Законот за извршување, како и одредбите според кои обврзникот е должен радиодифузната такса да ја плаќа месечно во 12 месечни износи, а не наеднаш за цела година, Народниот правобранител и укажа на Македонската радио телевизија дека не е спорна обврската за наплата на радиодифузната такса, но дека таа треба да се плаќа врз основа на донесено решение на 12 месечни рати. Исто така, Народниот правобранител укажа дека согласно Законот, без донесување решение нема основ да се бара наплата на радиодифузната такса, а уште помалку да се преземаат мерки за присилно извршување и присилна наплата. Воедно, беше укажано од радиодифузната такса да бидат ослободени со закон утврдените категории слепи и глуви лица и при задолжувањето на граѓаните да се води сметка и за рокот на застареност по чие истекување не може да се преземаат мерки за присилна наплата.

Во таа смисла Народниот правобранител укажа дека при наплатата на радиодифузната такса треба да се почитува Законот, односно да не се бара од граѓаните таксата да ја платат веднаш за цела година и да не се преземаат мерки за присилно извршување доколку не ја платат до крајот на тековната 2009 година, затоа што по вина на Македонската радио телевизија решенијата до граѓаните се доставени доцна, а не редовно за секој месец поединечно и да не се преземаат мерки за присилно извршување доколку не е донесено решение за задолжување или доколку решението не станало извршно, односно на секој

граѓанин да му се даде можност за искористување на правото на жалба и на евентуална судска заштита.

Постапувајќи по барањето и укажувањата на Народниот правобранител Македонската радио телевизија го извести Народниот правобранител дека спрема ниеден граѓанин не се преземени мерки за присилно извршување на долгот на име радиодифузна такса, дека се информираат граѓаните обврската да ја плаќаат на рати, дека е почитуван рокот за застареност и дека од обврската ќе бидат ослободени законски наведените категории слепи и глуви лица.

До Народниот правобранител беа поднесени одреден број претставки во врска со користењето на топлинската енергија, особено поради нереални сметки или несоодветно затоплување, но тој број е доста помал за разлика од претходната година кога беа поднесени голем број претставки поради драстичното покачување на цената на топлинската енергија кога беше воведен нов начин на мерење и пресметување на потрошената топлинска енергија. Во најголемиот дел од претставките не е констатирана повреда на правата на граѓаните, поради што не се преземени посебни мерки во врска со користењето на топлинската енергија, иако се уште не е спроведено поставувањето на поединечни мерачи на топлинска енергија кај секој корисник, со што би се создале услови за реално пресметување и задолжување на граѓаните за потрошена топлинска енергија.

Повреди и непочитување на правата беа констатирани и при користењето на услугите на јавните комунални претпријатија што вршат комунална дејност снабдување со вода и одведување урбани отпадни материји. Како и претходните години и во извештајниот период граѓаните се жалеа поради високи и нереални сметки за потрошена вода, нередовно читање на водомерите и паушално задолжување или поради преземање мерки за присилна наплата на сметки за кои настапила застареност, иако не биле благовремено покренувани соодветни судски постапки. По претставките по кои беше констатирана повреда на правата, интервенциите на Народниот правобранител беа почитувани и проблемите се надминуваа.

Карактеристичен случај со водоснабдување на населението со вода за пиење беше воведувањето на посебна такса од страна на претпријатието која граѓаните ја плаќаа покрај надоместокот за потрошена вода за пиење. Таксата е воведена со одлука на управниот одбор на претпријатието за која е дадена согласност од страна на општината како основач на јавното претпријатие. Според Јавното претпријатие предвидениот надоместок бил економски оправдан поради должината на водоводната инсталација, а без тој надоместок не било можно редовно и тековно да се одржува водоводната мрежа.

Тргувајќи од соодветната законска регулатива, Народниот правобранител му укажа на Јавното претпријатие дека трошоците за вршење на комуналните услуги во кои спаѓа и испораката на вода за пиење се покриваат од цената за услугата при што со законот, покрај другото, е утврдено дека во цената на услугата, односно во цената за испораката на вода, влегуваат и трошоците за одржување и за замена на амортизираните делови и други оштетувања, како и трошоците за капитални инвестиции и други трошоци. Воедно е утврдено дека во законската регулатива не е предвидена можност јавните претпријатија што вршат комунални дејности да воведуваат посебни давачки за корисниците на нивните услуги надвор од цената на услугата, односно не е предвидена можност да се воведува посебен надоместок за одржување, а надоместокот да го плаќаат сите корисници независно од количината на потрошената вода и надвор од утврдената цена за потрошената вода.

Народниот правобранител оцени дека со незаконското воведување на наведената такса надвор од цената за испорачана вода, се повредуваат правата на граѓаните корисници на услугата затоа што се задолжуваат со плаќање надоместок кој нема законски основ, а поради негово неплаќање трпат и штетни последици, односно им се прекинува испораката на вода иако сметките за потрошена вода ги плаќаат редовно.

Заради заштита на правата на граѓаните, Народниот правобранител препорача да се укине наведениот надоместок, односно граѓаните да не се задолжуваат за надоместок за месечна претплата и поради негово неплаќање да не им биде прекинувана испораката на вода доколку тие редовно и благовремено ги плаќаат сметките за потрошена вода. По однос на оваа препорака се очекува одговор и преземање соодветни мерки за нејзино спроведување.

Во врска со услугите од фиксните и мобилните телефонски оператори, граѓаните најчесто се жалеа во однос на квалитетот на услугите и на високите и нереални сметки или поради барање да се платат сметки за услуги кои граѓаните не ги користеле, како и поради незаконско и несоодветно исклучување од користење на услугите, монополско однесување на одделни даватели на услуги и принудување на граѓаните да ги прифаќаат условите што им ги нудат давателите на услуги без можност да влијаат на тие услови. Дел од граѓаните изразува незадоволство од работата и услугите на одделни оператори и непочитување на склучените договори за користење одредени услуги, особено во поглед на интернет услугите.

Заради заштита на правата на граѓаните при користењето на овие услуги, Народниот правобранител најчесто покрај интервенцијата до операторот интервенираше и преку Агенцијата за електронски комуникации, со барање да се преиспитаат поплаките на граѓаните, при што во случаите каде што беше утврдена неправилност и повреда на законските права беа преземани мерки за остварување на правата на граѓаните.

Според оценката на Народниот правобранител, граѓаните се повеќе се судруваат со проблеми во остварувањето на потрошувачките права, кои се од суштествено значење за остварувањето на основните човекови права, поради што е потребно сите надлежни органи и организации да посветат посебно внимание на условите и можностите за користење на производите и услугите од јавен карактер и доследно да ги почитуваат правата на граѓаните како потрошувачи, особено да се отстрануваат условите што доведуваат до монополско однесување на давателите на услугите и производите и до повреда на правата на граѓаните.

Други права

Во текот на оваа извештајна година Народниот правобранител, како и секоја година, постапуваше и по претставки кои се однесуваа на повреда на правата на граѓаните од другите области. По својата содржина и изнесените барања, повеќето претставки од оваа област беа надвор од утврдените уставни и законски надлежности на Народниот правобранител.

Постапувајќи по овие претставки Народниот правобранител на подносителите им укажуваше правна помош и воедно ги упатуваше на начинот и постапката за заштита на нивните права.

Значителен број од претставките од оваа област се однесуваа на повреда на правото на граѓаните со недобивање одговор, односно непостапување по нивните барања поднесени до органите на државната управа, така што, имајќи ја предвид уставната одредба дека секој граѓанин има право да поднесе претставка до надлежните органи на државната управа и на нив да добие одговор, за да го заштити уставно загарантираното право на граѓаните Народниот правобранител постапуваше по таквите претставки со укажувања до надлежните органи дека се должни да постапуваат и да им оговараат на подносителите.

ДРУГИ ПРАВА – 234 (6,44%)		
Подобласт	Бр. на претставки	%
Барања за правен совет	44	18,80
Барања на правни лица	9	3,85
Непостапување на надлежни органи	87	37,18
Друго	94	40,17

Народниот правобранител и локалната самоуправа

Со цел исполнување на одредбите на Рамковниот договор што подоцна беа усвоени како уставни амандмани, а меѓу другото имаа за цел да го унапредат односот помеѓу граѓаните и институцијата Народен правобранител и со тоа да се зголеми ефикасноста и квалитетот на заштитата на човековите права, покрај седиштето во Скопје, од ноември 2004 година, како организациски единици на Народниот правобранител работат 6 подрачни канцеларии во: Битола, Кичево, Куманово, Струмица, Тетово и Штип.

Правото на граѓаните на локална самоуправа се гарантира со Уставот на Република Македонија. Локалната самоуправа подразбира право и вистинска способност на локалните власти да пропишуваат и управуваат со значаен дел од јавните работи на своја сопствена одговорност, во рамките на законите и секако во полза на граѓаните. Во општините граѓаните непосредно и преку претставници учествуваат во одлучувањето за прашања од локално значење, а особено од областите на: јавните служби, урбанизмот и просторното планирање, заштитата на околината, комуналните дејности, образованието и во други области утврдени со закон. Поради овие надлежности на локалната самоуправа, кои опфаќаат најголем дел од областите на општественото живеење на секој граѓанин, Народниот правобранител особено внимание посветува на релацијата локална власт - граѓанин и постојано презема мерки и дејствија со цел подобрување на тој меѓусебен однос, како што презема и дејствија со цел соработката помеѓу локалната самоуправа и Народниот правобранител постојано да се зголемува и унапредува. Оваа меѓусебна соработка, за

жал, се уште не е на задоволително ниво и се уште има повеќе формален, наместо суштински карактер што најчесто зависи од личноста на градоначалникот и останатите носители на јавни функции во општините, поточно од тоа дали тие ја познаваат институцијата Народен правобранител, неговите овластувања и надлежности.

Поради ова, некои градоначалници или носители на јавни функции одговараат по барањата на Народниот правобранител и постапуваат по укажувањата или препораките, а некои или воопшто не одговараат или доставените одговори им се од чисто формален карактер. Ваквиот вид на соработка се рефлектира и во општинските администрации, во кои дел од секторите или одделенијата постапуваат по барањата и укажувањата на Народниот правобранител, додека други воопшто не постапуваат и покрај доставените ургенции. На овој начин не се попречува само работата на Народниот правобранител во извршувањето на неговата надлежност, а тоа е заштита на правата на граѓаните, туку се попречува и непреченото остварување и почитување на правата на граѓаните од страна на општинските органи, чија основна функција и надлежност е да бидат вистински јавен сервис на граѓаните.

Токму поради ова, Народниот правобранител во секоја пригода на градоначалниците, на носителите на јавни функции и на општинската администрација им укажува дека интервенциите на Народниот правобранител не треба и не смеат да се сфатат како злонамерни, тенденциозни или како намера за блокирање на работата на локалната самоуправа. Интервенциите на Народниот правобранител се со цел и во функција на подобрување на работата на општинската администрација преку нејзино законито и професионално постапување, со почитување на основните слободи и права на човекот.

Ваквата заложба на Народниот правобранител за перманентно подигање на нивото на професионалното и законито постапување на општинската администрација, пред се е во функција на граѓаните и секој носител на јавна функција во локалната самоуправа тоа треба да го има предвид кога постапува по барањата на Народниот правобранител.

Утврдивме и препорачуваме

Утврдивме

Оваа извештајна година ја карактеризира значително зголемен број на претставки споредено со претходните години. Од постапувањето утврдивме дека:

- Соработката на органите на државната управа и другите органи и организации со јавни овластувања со Народниот правобранител се уште не може да се оцени како суштинска и квалитетна.

- Јавната администрација остана неререформирана и недоволно транспарентна за граѓаните и нивните права.

- Принципот на соодветна и правична застапеност на припадниците на сите заедници се уште не се спроведува на задоволително ниво особено во јавните претпријатија. И оваа извештајна година не се донесе закон за спречување и заштита од дискриминација.

- При истражување на случаите на тортура и други облици на злоупотреба на полициски овластувања од страна на Министерството за внатрешни работи и понатаму се забележува доза на необјективност и пристрасност.

- Министерството за внатрешни работи покажува неажурност во повратното информирање на граѓаните за преземените дејствија во врска со нивните кривични пријави за откривање и евентуален прогон на сторителите на кривични дела.

- Условите во просториите за задржување во најголемиот дел од полициските станици не ги задоволуваат стандардите.

- Продолжува практиката на одолжување на постапките за остварување на правата на државјанскиот статус, живеалиште, престојувалиште и на постапките за издавање јавни исправи.

- Секторот за гранични работи и миграции и понатаму ја попречува работата на Народниот правобранител.

- Граѓаните и натаму се соочуваат со долготрајни и неефикасни судски постапки особено пред Управниот суд со што се прекршува правото на судење во разумен рок.

- Постапките што се водат против службени лица на Министерството за внатрешни работи за кривични дела против слободите и правата на граѓаните се одолжуваат со што се повредува начелото за судење во разумен рок.

- Извршителите недоволно водат грижа за заштита на егзистенцијалните интереси на должниците постапувајќи спротивно на Законот за извршување.

- Казнено-поправните и воспитно-поправните установи и понатаму се пренатрупани и имаат несоодветни сместувачки капацитети кои упатуваат на нехумано постапување.

- Воспитно-поправната мерка упатување во воспитно-поправен дом на малолетни лица се врши надвор од стандардите за ресоцијализација на малолетните лица.

- Зачестени се појавите на насилство помеѓу осудените лица и отсуствува соодветна проценка на состојбата од страна на службените лица заради спречување на инцидентите.

- Нефункционалноста на организиран облик на стручна обука на вработените создава несигурност и претставува пречка за ефикасен систем на третман на осудените, притворените и малолетните лица.

- И по 10 години од започнување на процесот, огромен број предмети се уште чекаат за денационализација, а во одреден број случаи постапките се водат неекономично, тенденциозно и предизвикуваат штетни последици за граѓаните.

- Комисиите за денационализација не секогаш обезбедуваат еднаква, непристрасна и објективна примена на законите и другите прописи, а истото се однесува и на органите за денационализација во прв и во втор степен.

- Комисиите за решавање во управна постапка во втор степен од областа на денационализацијата, имотно-правните работи и доделувањето градежно земјиште, премерот, катастарот и запишувањето на правата на недвижностите подолг временски период воопшто не покажуваат подобрување во работењето, кооперативност и отвореност кон потребите на граѓаните, ниту пак, постапуваат по барањата и интервенциите на Народниот правобранител.

- Во урбанизмот и градбата се забележува неажурно и селективно постапување на инспекциските и извршните служби, а постапките за издавање одобрение за градење траат долго.

- Локалната самоуправа не ги решава комуналните проблеми на граѓаните особено во делот на прибирањето и депонирањето на цврстиот и комуналниот отпад.

- Општинските инспектори не вршат во доволна мера надзор над субјектите кои создаваат комунален отпад поради што и не се преземаат мерки за санкционирање на загадувачите.

- Почитувањето на правата од работен однос не е на задоволително ниво поради нецелосна примена на законските одредби.

- Одредбите од Законот за домување по однос на користењето на станите во државна сопственост не се применуваат доследно и правилно и постои селективна примена на одредбите за присилно иселување со асистенција на Министерството за внатрешни работи т.н. „дозволена самопомош“.

- Во остварувањето на социјалните права од областа на пензиското и здравственото осигурување и социјалната заштита не се обезбедува секогаш социјална сигурност и не се почитува социјалната праведност.

- Психијатриските установи се уште немаат обезбедено соодветни сместувачки услови за лицата со нарушено ментално здравје, а процесот за деинституционализација е закочен.

- Неблаговременото преземање мерки и незаконското постапување на надлежните органи и институции се причина за повреда на правата од областа на образованието.

- Недоволната едуцираност на децата и на возрасните за детските права и обврски е битна причина за чести повреди на правата и најдобриот интерес на децата.

- Условите и можностите за користење на производите и услугите од јавен карактер не секогаш обезбедуваат доследно почитување и заштита на правата на граѓаните како потрошувачи.

- Органите на локалната самоуправа се уште се без соодветни професионални капацитети за квалитетно и ефикасно опслужување на граѓаните и недоволно ги познаваат надлежностите и овластувањата на Народниот правобранител поради што се попречува неговата работа.

Препорачуваме

Утврдените состојби за нивото на почитувањето и остварувањето на човековите слободи и права во извештајната година ја налагаат потребата за преземање соодветни мерки. Поради тоа препорачуваме дека е потребно:

- Унапредување на суштинската соработка на јавната администрација со Народниот правобранител и доследно почитување на интервенциите на Народниот правобранител.

- Да се забрзаат активностите за реформирање на јавната администрација и континуирано да се обучуваат нејзините службеници и одговорни лица за ажурно и квалитетно работење.

- Доследно имплементирање на начелото на соодветна и правична застапеност на припадниците на сите заедници и донесување закон за спречување и заштита од дискриминација.

- Министерството за внатрешни работи да продолжи да го унапредува истражувањето на случаите на злоупотреба на полициските овластувања особено на случаите на тортура и навремено да ги информира подносителите на кривичните пријави за текот и резултатите од преземените полициски дејствија.

- Да се продолжи со активностите за реконструкција на просториите за задржување и нивно целосно опремување во полициските станици опфатени со досегашните програми и да се направат програми за реконструкција и санација на полициските станици: Аеродром, Драчево, Ѓорче Петров, Чаир и други кои досега не се опфатени.

- Забрзување на постапките за добивање државјанство и други статусни права, како и на постапките за добивање јавни исправи.

- Носителите на судиската функција доследно да го почитуваат принципот за судење во разумен рок во сите постапки вклучително и во предметите против полициски службеници за дела против слободите и правата на граѓаните.

- Доследно да се применуваат законските прописи и меѓународните стандарди за постапување со осудени, притворени и малолетни лица, да се разрешат проблемите со условите за престој од секаков аспект, а особено во Полуотвореното одделение и да се изврши кадровско доекипирање на затворите.

- Задолжително вршење проценка на менталното здравје на осудените лица, особено на лицата под ризик од насилство, самоповредување и самоубиство и задолжително спроведување стручни обуки за затворскиот персонал.

- Дислоцирање на Воспитно-поправниот дом Тетово и создавање услови за ефикасна ресоцијализација на малолетните лица со целосно функционирање на режимот на активности.

- Да се формира дом болница за ефикасна и квалитетна здравствена заштита на осудените лица.

- Динамиката на решавање на предметите за денационализација да биде соодветна со бројот на нерешени предмети, да се забрза постапката за обработка на предметите преку поголема организираност, ефикасност, комуникација со странките и ажурност во работењето.

- Интензивирање на процесот на воспоставување катастар на недвижности и запишување на правата на сопственост во сите урбани и полуурбани средини на територијата на Република Македонија и подобрување на процесите и процедурите во работата преку реорганизација на канцелариските функции и воведување автоматизација, информатичка технологија и вебстраница.

- Континуирано обучување на персоналот на Катастарот заради обезбедување професионално и соодветно ниво на комуникација со граѓаните и квалитетно работење.

- Целосно реформирање на комисиите на Владата на Република Македонија кои одлучуваат во управна постапка во втор степен преку создавање правна основа за целосна професионализација на нивниот состав.

- Надлежните органи во областа на урбанизмот и градбата доследно да се придржуваат и да ја спроведуваат законската регулатива во поглед на роковите и законитоста во одлучувањето.

- Да се зголеми превентивната активност на одделенијата за инспекциски работи преку почести увиди на теренот со цел да се намалат нелегалните градежни активности.

- При изготвувањето и донесувањето на урбанистичките планови единиците на локалната самоуправа да ги имаат предвид потребите на граѓаните и со нив да се обезбеди не само рационално користење на просторот, туку и услови за хумано живеење и работа на граѓаните.

- Забрзување на постапката за донесување на Законот за легализација на бесправните градби.

- Локалната самоуправа максимално да се залага за решавање на проблемите на граѓаните во врска со животната средина, а особено во делот на прибирањето и депонирањето на комуналниот отпад.

- Во случаи на пасивност, неспремност или неспособност на локалните власти да се справат со масовна повреда на човековите права поради континуирано загадување на медиумите на животната средина, надлежните централни органи да интервенираат со соодветни мерки.

- Во постапката за вработување доследно да се применуваат законите, целосно да се применува начелото на соодветна и правична застапеност спрема сите етнички заедници, а во постапките на распоредување да се води сметка за условите под кои распоредувањето може да се изврши.

- Доследно да се спроведуваат одредбите од Законот за домување со кои се опеснува постапката за правно регулирање на статусот на користење на станите во државна сопственост за социјално загрозените лица.

- При остварувањето на социјалните права да се преземаат сите можни мерки заради обезбедување на уставно гарантираното право за социјална сигурност и праведност за секој граѓанин.

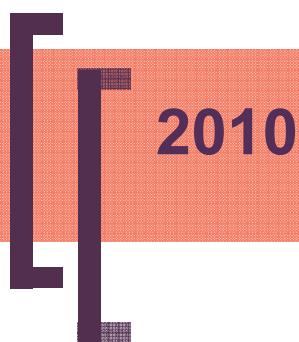
- Да се преземат мерки за подобрување на условите во психијатриските болници и да се забрза процесот на нивна деинституционализација.

- Благовремено да се преземаат мерки за постапување во согласност со уставно гарантираните права и да се почитува законската регулатива за доследно остварување на правата од областа на образованието.

- Неопходно е соодветно да се едуцираат сите субјекти за детските права и обврски, заради заштита на децата од повреди и злоупотреби и почитување на нивниот најдобар интерес во сите активности што се однесуваат на нив.

- Правните субјекти што обезбедуваат производи и услуги од јавен интерес да ги отстрануваат условите и причините што доведуваат до повреда на правата на граѓаните, особено ако со тоа се загрозуваат основните човекови права.

- Доследно и навремено почитување на барањата, препораките и укажувањата на Народниот правобранител од страна на органите на локалната самоуправа и јавните претпријатија, установи и служби основани и под ингеренција на општините.

Институцијата Народен правобранител ќе продолжи да ги следи и истражува поединечните случаи и општите состојби по однос на остварувањето и заштитата на човековите слободи и права. Исто така, ќе се следи и остварувањето на начелото на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците.

Во Програмата за работа на Народниот правобранител за 2010 година, освен предметното работење, утврдени се и низа проекти по однос на согледување на состојбите од различни области со цел подготвување посебни информации и извештаи за констатираните состојби и предложени мерки.

Во фокусот на Народниот правобранител особено ќе бидат: казнено-поправните установи, полициските постапувања, правосудството, урбанизмот, градбата и животната средина, имотно-правните односи и катастарот. Понатаму, социјалната сигурност и заштита, пензиското и инвалидското осигурување, здравственото осигурување и заштита, образованието, потрошувачките права и посебно правата на децата и другите ранливи групи.

Имајќи предвид дека Народниот правобранител со ратификацијата на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура беше определен за Национален механизам за превенција од тортура и друг вид на сурово, нечовечно и понижувачко постапување или казнување, ќе се преземаат активности за создавање услови за спроведување на законските измени во согласност со Факултативниот протокол кон Конвенцијата за превенција на тортура, за што е потребно обезбедување дополнителни финансиски средства кои не се предвидени во сегашниот буџет. Од ова пак, исто така, зависи и функционирањето на одделенијата предвидени со Законот за изменување и дополнување на Законот за народниот правобранител.

За новата улога на Народниот правобранител во превенцијата на тортура ќе се преземаат и активности за обучување на стручниот кадар, запознавање на јавната администрација и установите над кои Народниот правобранител има надлежност да презема мерки за превенција на тортура, но и активности за информирање на граѓаните. Активностите ќе бидат спроведувани со поддршка од Мисијата на ОБСЕ и Шведската агенција за меѓународен развој - СИДА.

И во 2010 година ќе бидат организирани средби на локално ниво заради зајакнување на дијалогот помеѓу локалните власти и Народниот правобранител на кои ќе се дискутира за нивото на меѓусебната соработка и како таа да се подобри.

Нема да изостане ниту меѓународната соработка со омбудсман институциите од земјите во регионот, земјите членки на Европската унија и пошироко, додека размената на искуствата од работата ќе се реализира и преку студиски посети на други омбудсман институции.

Од практиката

НП бр. 2498/09

Х. Ф. од с. Бојане во претставката до Народниот правобранител наведе дека е вработен во Министерството за одбрана како активно воено лице и дека е дискриминиран по национална основа, односно дека неговата етничка припадност била пречка за остварување стимулативни мерки.

Народниот правобранител постапувајќи по претставката укажа на забраната на дискриминација по сите основи, како и на уставно и законски загарантираното право на еднаквост на сите граѓани на Република Македонија. По укажувањето на Народниот правобранител подносителот на претставката беше награден со 7 дена наградно отсуство за вложениот труд и за остварените резултати во функционирањето и борбеното оспособување на неговата единица.

НП бр. 1791/09

Сојузот на глуви и наглуви на Македонија побара интервенција од Народниот правобранител пред Македонската радио телевизија поради тоа што од месец јуни 2009 година престанала да емитува вести за глуви и наглуви лица со што тие сметаа дека се дискриминирани бидејќи им беше ускратено правото на достапност до информациите.

Откако констатира повреда на правата на граѓаните, Народниот правобранител достави укажување до Советот за радиодифузија на Република Македонија и до Јавното претпријатие Македонска радио телевизија за почитување

на одредбите од Законот за радиодифузна дејност, според кои е должна да развива, планира и емитува програми, информативни емисии и вести наменети за глувите лица, кои ќе бидат преведувани на знаковен јазик.

Укажувањата на Народниот правобранител беа прифатени, односно вестите за глуви и наглуви се вратени во програмата почнувајќи од 14.09.2009 година.

НП бр. 3605/09

Ш. Д. од Кичево поднесе претставка против Министерството за внатрешни работи, Полициска станица Кичево за неосновано одземање и задржување на неговото патничко моторно возило и документацијата за возилото.

По интервенција на Народниот правобранител постапката за полициските проверки беше забрзана по што возилото и документацијата му беа вратени на подносителот на претставката.

НП бр. 1638/09

По обемна истрага и прибирање материјални докази, Народниот правобранител постапувајќи по претставка на З. П. од Скопје против двајца полициски службеници поднесе кривична пријава до Основното јавно обвинителство за кривично дело Мачење и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување по член 142, став 1 од Кривичниот законик.

Јавниот обвинител ја прифати кривичната пријава и случајот го процесуира пред Основниот суд Скопје 1 - Скопје.

НП бр. 1411/09

На граѓанин на Република Македонија од Скопје, кој истовремено поседувал и патна исправа на Република Бугарија, му била одземена бугарската патна исправа од страна на пограничните власти.

По истражување на случајот констатирано е дека одземањето на патната исправа било без правен основ поради што Народниот правобранител директно контактираше со одговорниот полициски службеник и наредниот ден на подносителот му беше вратена одземената патна исправа.

НП бр. 1574/09

По барање на омбудсманот на град Суботица за добивање извод од Матичната книга на родени и уверение за државјанство за лицето К.М. родена во Кичево, заради регулирање на државјанскиот статус, по интервенција на Народниот правобранител Секторот за управно-надзорни работи достави препис од извод на Матичната книга на родени кој е препратен до омбудсманот на Суботица.

НП бр. 1438/09

Граѓанин од Скопје побара интервенција поради неоправдано одолжување парнична постапка пред Основниот суд Скопје 2 – Скопје поради неможност да се изврши уредна достава до тужениот.

Народниот правобранител писмено му препорача на судот дека е законски обврзан да ги искористи сите средства и мерки што му ги овозможува процесното право и во таа смисла посочи примена на конкретни законски одредби како можно решение за проблемот со доставата.

Прифаќајќи ја препораката, судот писмено извести дека постапил по неа и во рамките на законските надлежности презел мерки и активности во бараната насока, што резултирало со закажување рочиште за главна расправа и отпочнување на постапката.

НП бр. 463/09

Љ. Г. од Скопје побара интервенција поради тоа што извршител од Скопје при

спроведување извршување како должник ја оставил без минимум егзистенција кога издал налог за извршување со кој и наложил на банката долгуваниот износ да се изврши од сите расположливи средства на нејзината трансакциска сметка.

Народниот правобранител го информира извршителот дека средствата кои се исплатиле од сметката на должникот биле исклучиво приходи по основ на пензија поради што му укажа дека во натамошната постапка е обврзан да внимава на заштитата на интересите на должникот и во таа смисла да го ограничи извршувањето на 1/3 од пензијата.

Прифаќајќи го укажувањето, извршителот информира дека претходно издадениот налог до банката го повлекол, од наплатениот износ задржал само 1/3, а остатокот и го вратил на подносителката и по деблокирањето на трансакциската сметка во банка изготвил нов налог за извршување кој го доставил до Фондот за Пензиското и инвалидското осигурување заради спроведување извршување врз пензијата во износ од 1/3 од остваруваната.

НП бр. 2763/09

Мајка на осудено лице, зависник од дрога кое издржува казна затвор во Казнено-поправниот дом Идризово, поради неговата лоша здравствена состојба, побара од Народниот правобранител преземање мерки за забрзување на постапката пред надлежниот суд за одобрување прекин на казната поради неопходност за лекување на синот.

Имајќи ја предвид здравствената состојба на осуденото лице Народниот правобранител во рамките на надлежностите од судијата за извршување на санкциите при Основниот суд Скопје 1 - Скопје побара преземање мерки за забрзување на постапката за одлучување по барањето за прекин на казната. Постапувајќи по барањето, Основниот суд Скопје 1 Скопје во најкус можен рок одлучи по барањето и на осуденото лице му одобри прекин на казната во траење од три месеци.

Поради сериозно нарушената здравствена состојба на нејзиниот син, Народниот правобранител покрај преземените дејствија за забрзување на постапката ја советуваше подносителката на претставката, согласно претходно дадено мислење на психијатар специјалист од

Психијатриската болница Скопје, пред Кривичниот совет на Основниот суд Скопје 1 - Скопје да покрене постапка за замена на казната затвор со мерка задолжително психијатриско лекување и чување во здравствена установа.

НП бр. 807/09

С. и С. К. двајцата од Скопје, поднесоа претставка во која укажаа дека иако со Решение донесено од Комисијата за решавање во управна постапка во втор степен од областа на премерот, катастарот и запишување права на недвижностите во Владата на Република Македонија, била уважена жалбата на „Макпетрол“ АД - Скопје, решението за запишување права на недвижностите во катастарскиот операт донесено од тогашниот Сектор за премер и катастар Скопје, поништено и предметот вратен на повторно разгледување, во повторната постапка се уште не била донесена нова одлука.

Народниот правобранител констатира постапување спротивно на утврдените начела за правилата на управната постапка содржани во одредбите од Законот за општата управна постапка, поради што достави препорака до Центарот за катастар на недвижности – Скопје за неопходно и приоритетно преземање дејствија со донесување правилен и законит управен акт во повторна постапка, согласно дадените укажувања во решението на второстепениот управен орган.

Препораката е прифатена.

НП бр. 3029/09

Е. Ј. од Скопје, укажа на одолжување постапка по нејзино барање за поништување Решение за експропријација 1992 година од тогашното Министерство за финансии на Република Македонија - Републичка управа за имотно-правни работи - Подрачно одделение Карпош.

Народниот правобранител утврди дека во случајот се исполнети условите од Законот за експропријација во делот што се однесува за поништување решение за експропријација, па до Одделението за управна постапка – Карпош во Управата за имотно-правни работи достави укажување за постапување во таа насока.

Во корелација со преземените дејства, правото на подносителката на претставката е остварено бидејќи укажувањето е прифатено.

НП бр. 267/09

П. С. од Скопје поднесе претставка за заштита на правата од работен однос по поведена дисциплинска постапка за сторен дисциплински престап.

По увидот на приложената документација Народниот правобранител констатира дека подносителката на претставката е на одобрено боледување, а согласно одредбите од Правилникот за начинот на водењето на дисциплинската постапка за утврдување дисциплински престап предвидено е прекинување постапка ако државниот службеник против кого е поведена дисциплинската постапка се разболел непосредно пред или додека трае дисциплинската постапка.

По доставеното укажување Министерството за економија го извести Народниот правобранител дека постапката покрената спрема подносителката на претставката е прекината.

НП бр. 1595/09

М. Б. од Скопје побара интервенција за заштита на правата од работен однос во постапката на исплата на плата бидејќи од страна на Институтот за трансфузиона медицина и било извршено намалување на платата во траење од четири месеци без постоење законски основ.

По утврдувањето на сторената грешка органот постапи по укажувањето на Народниот правобранител и на подносителката на претставката и исплати плата според решението, а воедно и ги надомести и средствата за претходните четири месеци.

НП бр. 457/09

Ѓ. И. достави претставка во која побара интервенција пред Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор на Република Македонија - Подрачна единица Скопје, поради незаконско спроведување постапка за присилно исекување од стан во државна сопственост.

Ценејќи дека постапката за иселување Јавното претпријатие ја спроведува незаконски, бидејќи до подносителот било доставено обично испразнување на станот, што е спротивно на законот, Народниот правобранител покренала постапка и и укажа на надлежната комисија да се прекинат сите натамошни дејства и активности, се до донесување правосилна и извршна одлука на надлежниот суд.

Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор на Република Македонија - Подрачна единица Скопје го извести Народниот правобранител дека во смисла на даденото укажување нема да се преземат дополнителни дејствија за спроведување на присилното иселување.

НП бр. 575/09

Граѓанин од Скопје побара Народниот правобранител да интервенира потребните документи за продолжување на правото на постојана парична помош по службена должност да ги обезбеди Центарот за социјална работа затоа што подносителот поради возраста, а и од здравствени причини не бил во можност сам да ги обезбеди.

По барањето на Народниот правобранител и по контактите со службени лица во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа, потребните документи за продолжување на правото на постојана парична помош беа прибавени по службена должност од страна на Центарот, по што на подносителот на претставката му беше продолжено правото на постојана парична помош.

НП бр. 276/09

Граѓанин од струмичко поднесе претставка, затоа што со решение на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување не му било признато право од пензиското и инвалидското осигурување поради незавршено лекување, против кое благовремено поднел жалба до второстепениот орган.

Меѓутоа второстепениот орган му ја одбил жалбата како неоснована поради што во законски определениот рок подносителот завел управен спор, по што Управниот суд донел пресуда со која ја прифатил тужбата

како основана, го поништил второстепениот решение и го вратил предметот на повторна постапка.

Со оглед на тоа што надлежниот второстепен орган подолго време не одлучуваше по донесената судска пресуда, Народниот правобранител достави информација и повеќе укажувања до Комисијата, но и до претседателот на Владата на Република Македонија укажувајќи на непостапувањето во законски определениот рок, по што жалбата беше прифатена како основана и првостепениот решение беше поништено.

НП бр. 1754/09

Граѓанин од Скопје поднесе претставка за заштита на правата на неговиот син на кого му било потребно решение за лекување во странство, а кое подолг период не било издадено, иако Конзилиумот на лекари од соодветната клиника во Скопје, каде се лекувало лицето, оценил дека лекувањето не може да се изврши во Република Македонија и препорачал тоа да се изврши на клиника во странство, а по воспоставени контакти била добиена и потврда дека лекувањето може да се спроведе во клиника во странство.

Меѓутоа и покрај ваквите предлози Фондот за здравствено осигурување донел решение со кое го одбил барањето за лекување во странство, затоа што според наодот на Првостепената лекарска комисија не се очекувало излекување на пациентот, по што е поднесена жалба до Министерството за здравство.

По интервенциите на Народниот правобранител до Министерството за здравство и до Фондот за здравствено осигурување, Второстепената лекарска комисија уште еднаш го разгледа случајот и одлучи да се достави нов предлог за лекување во странство, по што синот на подносителот е упатен на лекување во странство.

НП бр. 512/09

Граѓанин од Куманово поднесе претставка во име на група вработени во Институтот за сточарство - Скопје, со барање да се преземат мерки за затварање или дислоцирање на Лабораторијата по анатомија на домашни животни, затоа што била во

непосредна близина на нивните работни простории и претставувала директна закана за нивното здравје.

За наведениот проблем подносителите се обратиле до многу институции, меѓутоа сите се огласиле за ненадлежни да преземат какви било мерки. Сепак, по интервенција на Народниот правобранител беше извршен инспекциски надзор во посочената лабораторија од страна на Државниот санитарен и здравствен инспекторат и беше донесено решение со кое му беше наредено Факултетот за ветеринарна медицина - Институт за репродукција, кој ја користеше наведената лабораторија, да преземе мерки согласно Законот за управување со отпад. Но со решението на Државниот санитарен и здравствен инспекторат беа преземени мерки само како да се работи за медицински отпад, а во конкретниот случај се работеше за материјали за испитување и научно - истражувачка работа, поради што раководејќи се од одредбите на Законот за животна средина, Народниот правобранител се обрати до Министерството за животна средина и просторно планирање - Државен инспекторат за животна средина, до Факултетот за ветеринарна медицина и до Министерството за труд и социјална политика - Државен инспекторат за труд, од кои побара повторно да се испита случајот, односно да се изврши инспекциски надзор и врз основа на констатираната состојба да се преземат сите законски мерки за заштита на здравјето на вработените и на другите лица.

По овие интервенции на Народниот правобранител, повторно беше извршен инспекциски надзор, при што беше утврдено дека во тек се градежни активности за физичко одвојување на Лабораторијата од просторот каде се наоѓаа канцелариите на Институтот каде што се вработени подносителите на претставката. Исто така, Факултетот за ветеринарна медицина презеде соодветни мерки за заштита на вработените од директното влијание на употребените хемикалии, а со цел за надминување на проблемот и во согласност со сите правила за непречено работење, презеде мерки за одвојување на Лабораторијата и за соодветно исфрлање на медицинскиот отпад.

НП бр. 193/09

Граѓанка од Приштина достави претставка затоа што како мајка на две малолетни деца од нејзиниот вонбрачен другар од Скопје, подолг период била оневозможена да остварува лични односи со децата, кои по прекилот на заедницата останале да живеат со таткото, иако тој требало да замине на издржување казна затвор.

Заради остварување и заштита на правата на децата, Народниот правобранител побара Меѓуопштински центар за социјална работа да преземе мерки за одржување лични односи и контакти меѓу децата и мајката, по што од страна на Центарот беше спроведена стручно-методолошка работа со таткото, на кој исто така му беше укажано за мерките кои Центарот ќе ги преземе за заштита на децата по отпочнување со издржување на казната затвор.

Подоцна беа воспоставени лични контакти меѓу мајката и децата, а на мајката и беше укажано дека по упатувањето на таткото на издржување на казната затвор таа треба да ја преземе одговорноста и да се грижи за децата.

НП бр. 1257/09

Граѓанин од Скопје побара интервенција од Народниот правобранител, затоа што за упис на прваче во основно училиште потврдата за примени вакцини му била издадена од матичниот лекар со наплата на одреден надоместок.

Истражувајќи го случајот Народниот правобранител утврди дека за издавање лекарски потврди за примени вакцини се наплатува и во други здравствени установи во различен износ, за што не постои законски основ.

Поради тоа, Народниот правобранител интервенираше преку Министерството за образование и Министерството за здравство, по што здравствените установи беа известени дека за издавање на потврдите за примените вакцини на децата не треба да се наплатува каков било надоместок, по што ваквата практика престана.

НП бр. 219/09

До Народниот правобранител беа поднесени поголем број претставки за заштита на правата на ученици и студенти кои аплицирале за добивање стипендии. Народниот правобранител констатира дека по објавениот конкурс за доделување стипендии и кредити апликациите се доставувани електронски и по нивното разгледување исто така електронски бил објавен список на лицата кои добиле стипендија или кредит, но притоа не се носел соодветен акт за прифаќање или одбивање на барањето, што Народниот правобранител го оцени како незаконито постапување.

Со оглед дека и покрај тоа што не беа донесени управни акти за одбивање на барањата, апликантите поднеле приговор до Комисијата за решавање во управна постапка во втор степен од областа на образованието при Владата на Република Македонија, Народниот правобранител интервенирајќи пред Комисијата утврди дека и таа констатирала дека првостепениот орган не ја спровел постапката согласно Законот, поради што сите приговори беа вратени на првостепениот орган, односно на Министерството за образование и наука, на повторно разгледување и одлучување.

За овој проблем Народниот правобранител достави и посебна информација до министерот за образование и наука, по што беше формирана нова комисија која ги разгледа приговорите на учениците и студентите и голем дел од лицата кои се обратија за помош кај Народниот правобранител го остварија правото на стипендија, а за одбиените беа донесени решенија, по што учениците и студентите можеа да го искористат правото на жалба.

НП бр. 704/09

Граѓанка од Скопје поднесе претставка за заштита на правата пред ЈП „Водовод и канализација“-Скопје поради непостапување по нејзино барање за приклучување кон водоводната мрежа како нов корисник бидејќи иако користела вода наменета за домаќинство, плаќала цена за индустриска вода. Народниот правобранител укажа дека треба да се постапи по барањето на странката и да се изврши нејзино приклучување на водоводната мрежа како нов корисник со поставување нов водомер во

нејзиниот стан, доколку за тоа не постојат технички пречки.

Постапувајќи по барањето, ЈП „Водовод и канализација“ достави појаснување дека постои технички проблем за постапување посебен водомер поради непостоење улична водоводна мрежа, но на странката и предложи да се изведе двоене на шахтата кај некој од соседите, што тоа би го извела екипа од Јавното претпријатие со претходно обезбедена согласност од соседот и со потврда од Наплатната служба за редовно подмирени сметки за вода. Со понатамошна интервенција на Народниот правобранител, а по добиена согласност од страна на соседот на странката, проблемот беше надминат.

НП бр. 1955/09

Граѓанка од Скопје поднесе претставка жалејќи се дека службени лица на „ЕВН“ и ја прекинале испораката на електрична енергија наводно поради пријавена кражба на електрична енергија од страна на соседите.

Имено, и покрај тоа што во потрошувачката на електричната енергија немало промени, сепак службените лица на „ЕВН“ утврдиле дека имало неовластено користење електрична енергија и од подносителката побарале да потпише пресметка за „кражба“ на електрична енергија која, според наводите, изнесуваше околу 5.000 евра. Незадоволна од ваквиот однос на службените лица на „ЕВН“ и ценејќи дека неосновано е обвинета за кражба подносителката на претставката поднела жалба по која не добила одговор.

Заради заштита на правата на подносителката, Народниот правобранител им укажа на Управниот одбор на „ЕВН-Македонија“ АД Скопје и на надлежната подрачна единица дека во постапките за наводна кражба на електрична енергија не им се дава можност на граѓаните да докажуваат дека не станува збор за кражба, туку им се исклучува електричната енергија и тие се принудуваат да ги платат средствата од пресметката. Поради тоа, Народниот правобранител побара со сигурност да се утврди дали станува збор за кражба на електрична енергија и дали има основ за исклучување на електричната енергија. Притоа, како и по претходно поднесени претставки, уште еднаш беше укажано дека е неопходно таквата појава сериозно да се

разгледа пред се заради заштита на граѓаните, особено во поглед на потребата за спроведување постапка во која со сигурност би се утврдила вина кај корисникот, а контролата и утврдувањето кражба да не се врши без присуство на корисникот и да не се врши исклучување на електричната енергија додека не се докаже кражба на електрична енергија.

По повеќето подоцнежни интервенции на Народниот правобранител изготвената пресметка поради наводно неовластено користење електрична енергија „ЕВН“ ја сторнира и го приклучи објектот на подносителката кон електро-дистрибутивната мрежа.

НП бр. 214/09

В. Н. од Тетово побара заштита на правата во постапка пред Општина Тетово за издавање извод од важечки детален урбанистички план. Откако претходно беше констатирана повреда на правата на подносителот со тоа што му беше издаден извод од детален урбанистички план кој не е на сила, Народниот правобранител достави препорака до Градоначалникот, односно до Секторот за урбанизам при Општина Тетово со барање да се издаде извод од Деталниот урбанистички план кој во моментот е во сила.

Од добиеното известување, Народниот правобранител констатира дека препораката е прифатена и бараниот акт издаден.

НП бр. 28/09

М. Т. од Скопје поднесе претставка поради неизвршување извршни управни акти за отстранување бесправна градба во неговото соседство.

Народниот правобранител се обрати до Градоначалникот, односно до овластениот градежен инспектор при Општина Центар со барање да биде известен за причините за неспроведување постапка за присилно отстранување на бесправната градба и препорача да се преземат соодветни мерки за законито постапување.

Од добиеното известување Народниот правобранител констатира дека органот постапил по доставеното барање и градилиштето било затворено.

НП бр. 472/09

К. С. од Ново Село, Струмица укажа на непостапување на овластениот градежен инспектор при Општина Ново Село по пријава за вршење инспекциски надзор врз бесправна градба.

По поднесената ургенција со укажување, надлежниот инспекциски орган изврши надзор на самото место при што беа издадени управни акти за отстранување на бесправната градба.

НП бр. 823/09

Граѓанин од Штип во претставката наведе дека овластениот градежен инспектор при Општина Штип иако извршил инспекциски надзор и констатира бесправна градба, не ги изготвил потребните управни акти.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител изврши директни увиди и писмено се обрати со укажување до овластениот градежен инспектор, по што беа издадени управните акти за отстранување на бесправната градба.

За институцијата

Организација и начин на работа

Организацијата на работата на Народниот правобранител е утврдена согласно Законот за народниот правобранител и другите подзаконски акти на Народниот правобранител.

Заради поголема систематичност во работењето и со цел остварување на програмските задачи, Народниот правобранител во 2009 година одлучи да го подигне степенот на самостојноста во постапувањето на замениците во подрачните канцеларии во: Битола, Кичево, Куманово, Струмица, Тетово и Штип.

Кадровска екипираност

Во текот на 2009 година Народниот правобранител вработи еден извршител во седиштето на институцијата во Скопје.

Според квалификациската структура на вработените 48 се со високо образование, а 20 со средна стручна подготовка. Од нив 41 се жени, а 27 мажи.

Во Народниот правобранител има: 34 Македонци, 26 Албанци, по двајца Срби, Роми и Власи, еден припадник на турската заедница и еден Бошњак.

Во тек е постапка за прием на нови државни службеници и други работници.

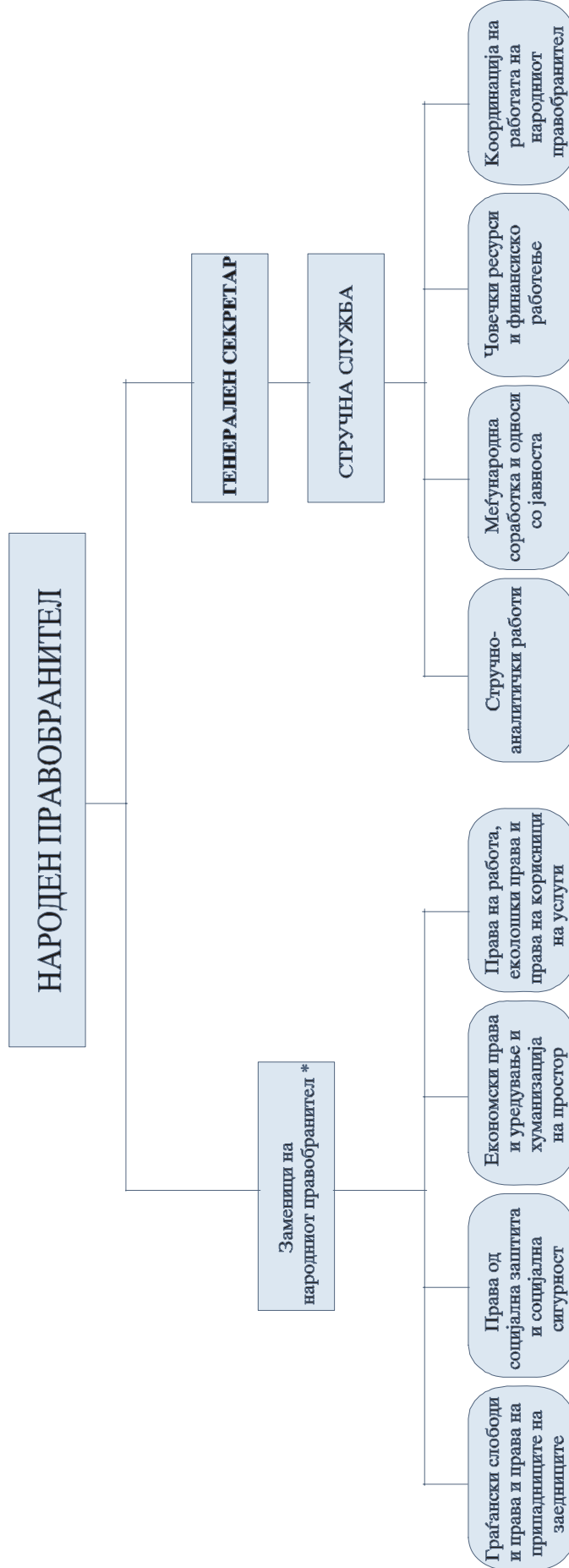
Средства за работа

Средствата за работа на Народниот правобранител се обезбедуваат од Буџетот на Република Македонија. Во 2009 година предвидените активности на Народниот правобранител, согласно позитивните прописи, беа реализирани со 58.213257,50 денари или во проценти 85% од планираните.

Недостатокот од средства за извршување други активности, од аспект на промоција на Институцијата, беше покриен со финансиска поддршка од Шведската агенција за меѓународен развој (СИДА) и Организацијата за безбедност и соработка - Мисија во Скопје (ОБСЕ).

Како и во претходните години, уште еднаш може да се констатира дека ваквиот начин на финансирање не е адекватен на позицијата и надлежностите на Народниот правобранител во уставно-правниот систем на Република Македонија бидејќи зависноста во поглед на финансиските средства од извршната власт, значително ја намалува самостојноста и независноста и претставува пречка за остварување на функцијата на институцијата. Поради тоа, неопходно е разрешување на ова прашање со востановување нов, современ, транспарентен и независен систем на финансирање на Народниот правобранител.

Ова особено што Факултативниот протокол кон Конвенцијата за спречување на тортура предвидува обврска за државата да обезбеди посебен буџет за функционирање на Националниот превентивен механизам.

* Четворица заменици во канцеларијата во Скопје и по еден заменик во подрачните канцеларии во: Битола, Кичево, Куманово, Струмица, Тетово и Штип